

Vidkun Quislings Nordiske rase

Masteroppgave i Historie, emnekode: HIS4090
Institutt for arkeologi, konservering og historie (IAKH)
Historisk filosofisk fakultet (HF)
Universitetet i Oslo (UiO)
Våren 2012
Skrevet av Danijel Vranic

Forord

I denne masteroppgaven finner man ikke bare kunnskap.
Denne masteroppgaven er også et uttrykk for mine personlige erfaringer.
Den har blitt skrevet i løpet av et år hvor jeg har opplevd mye forskjellig
og jeg føler at dette har preget det endelige resultatet.

Jeg vil gjerne dedikere denne oppgaven til familien min.
Jeg vil dedikere den til min mor, Iboya, min far,
Aleksander og min bror, Dejan.

Jeg vil også takke Veronika for all den støtten
og kjærligheten hun har vist meg.
Når solen går til helvete så er hun alltid snill:
Hun bygger meg nye soler hele tiden.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1. Innledning

Introduksjon	5
Dette har blitt skrevet	6
Avgrensning og kilder	7
Metode	9
Problemstilling og disposisjon	10

Kapittel 1. Mannen og Partiet

Mannen	12
Partiet og det ideologiske universet	15
Verdenskrisen	19
De gamle former	20
Det «syke» samfunnet	24
Situasjonen i Norge	25
De nye former	26
Rasespørsmålet	27
Nasjonalsosialistenes livssyn	29
Prytz om rase	30
Gulbrand Lundes om nasjonalisme	31
Staten rasjonaliseres	33
Solidaritetssamfunnet	35
Religionsspørsmålet	37

Kapittel 2. Hva er en rase?

Raseforskning	39
Forskningshistorien	40
Forskningen i Norge	43
Quislings definisjon av en rase	44
Fysiske og åndelige evner	45
Rasehygiene	47
Miljøpåvirkning	50
Det historiske fellesskapet	52
Gudsriket	53

Kapittel 3. Den Nordiske Rasen

De forskjellige rasene	56
Den nordiske rase	58
Langskaller og kortskaller	59
Spørsmålet om den nordiske rases urhjem	60
Nordiske folkevandringer	62
Russlands eksempel	63
Den alpine rase	66
Rasens misjon og mål	67

Kapittel 3. Inspirasjonskilder

Mulige inspirasjonskilder	69
Den store rasens forfall	70
Hans F. K. Günther	74
Raseguruen	75
Arthur de Gobineau	78

Kapittel 4. Avslutning

Sammenfatning	82
Konklusjon	84

Bibliografi

Litteraturliste	86
-----------------	----

Innledning

Introduksjon

Denne masteroppgaven handler om Vidkun Quislings forståelse av begrepet rase på begynnelsen av 1930-årene. Mer konkret handler det om hvordan Quisling argumenterer for at det finnes ulike typer menneskeraser og hvilke konsekvenser dette burde ha for organiseringen av samfunnet. Fokuset ligger på den antatte nordiske rasen i Europa. Oppgaven fokuserer også på å sette Quislings rasesyn inn i en større kontekst. Den tar for seg en biografi om Quisling, Nasjonal Samlings rasesyn før og under krigen, og mange andre sider av partiets syn. Quisling knyttes dessuten opp mot raseforskningen og rasebegrepets historie. Alt dette skal være med på å gi økt forståelse for Quislings rasesyn.

Quisling er nok mest kjent som lederen av partiet Nasjonal Samling og for å ha samarbeidet med den tyske okkupasjonsmakten under krigen. Navnet hans vekker kanskje et ubehag i mange norske hjem. Han forbindes med grusomme overgrep mot det norske folk. Men Quisling kan forstås og har blitt forstått på ulike måter. Og det er fremdeles mye vi ikke forstår ved ham.¹ Ønsket om å skrive om rase kommer fra en oppfatning om at begrepet har hatt en noe underordnet rolle i litteraturen. Dette gjelder noe av den biografiske litteraturen. Det er skrevet to store biografier om Quisling. Den ene er Oddvar Høidals (1938-) *En studie i landssvik* som ble utgitt første gang i 1988 og i ny utgave i 2002. Den andre er skrevet av Hans Fredrik Dahl (1939-) i to bind og heter *En fører blir til* (1991) og *En fører for fall* (1992). Både Høidahl og Dahl behandler rasesynet veldig generelt i disse bøkene. De går for eksempel ikke nærmere inn på hvilke trekk som kjennetegner rasen og hvilke raser som finnes. Dette gjelder skildringer av Quislings tidlige politiske karriere på begynnelsen av 1930-tallet. Disse historikere påpeker vanligvis at Quisling først og fremst var nasjonalist, deretter rasist. Litteraturen mangler en mer dyptgående analyse av rasebegrepet og kategoriseringen av de ulike menneskerasene. Det understrekes at rasisme var noe han utviklet senere i livet. Jeg er ikke av denne oppfatning. Derfor ønsker jeg å undersøke hva Quisling legger i rasebegrepet.

Definisjonene av rasisme er mange og ulike. Her forstås begrepet som ideen om at mennesker kan kategoriseres i grupper på bakgrunn av deres biologiske arvemateriale, og at menneskeheten kan rangeres etter verdi i høyere- og laverestående på grunnlag av det

¹ Dahl, Hans Fredrik (1991), *Faktoren Quisling i norsk historie* i Dahl, Hans Fredrik, *Nytt lys på okkupasjonshistorien, innlegg på HIFO-konferansen på Sjusjøen januar 1990*, Oslo: Den norske historiske forening; 17-18

biologiske. Grupperingene gis fysiske og mentale kvaliteter hvor de høyerestående og mer verdifulle får egenskaper som oppfattes som positive, mens de laverestående og mindreverdige får egenskaper som oppfattes som negative. Dette har følgelig innvirkning på den politiske styringen av staten. Samfunnet må tilrettelegges i overensstemmelse med det som er det beste for de høyerestående rasene. Rasisme er dermed et begrep som blir brukt for å undertrykke og diskriminere slik at de som bruker begrepet kan kreve makt på bekostning av mindreverdige individer, samfunnsgrupper og folkeslag.

Dette har blitt skrevet

Det har blitt skrevet mye om Vidkun Quisling gjennom årene. I dag finnes det som nevnt to store biografier om Quisling. Ellers finnes det mye litteratur i sammenheng med okkupasjonen og Nasjonal Samling. Et raskt overblikk over den tilgjengelige litteraturen viser at det finnes to utviklingstrekk som preger forskningsbidragene. For det første har de blitt mer sammensatt. Litteraturen har siden krigen gått fra enklere skildringer om kamp mellom de ulike partene til å omfatte flere områder. Emnet har stadig blitt forstått som mer komplisert og sammensatt enn tidligere antatt. Forskere har søkt å vise nyanser og dynamikk ved å inkorporere økonomisk, sosial, demografisk og kulturell historie.² Et av de viktigste bidragene til litteraturen har kommet fra Øystein Sørensen. Han understreket at bildet av Nasjonal Samling var langt mer omfattende enn folk forestilte seg. Det handlet ikke om et parti med en ideologisk linje, men heller en rekke ideologiske stridigheter mellom grupperinger innad partiet. Brytningspunktene gikk mellom nasjonalister og pangermanister, og sosialister og kapitalister. På lignende måte fastslo Dag O. Bruknaap tidligere i en hovedoppgave at ideologiske stridigheter mellom antisemittiske kretser og mer kristelige krefter hadde ført til brytninger i partiet.

Det er også flere som skriver om Quisling, NS og krigen. Det er ikke lenger bare historikere som bidrar til forskningen, men også journalister, amatørhistorikere og andre akademikere. Tidligere motstandsmenn har skrevet og berettet om sine erfaringer. Disse bidragene bærer preg av å være personorienterte, episodiske og situasjonsbeskrivende. Ønsket om å fremstille den komplekse sammenhengen kan sees i motsetning til et større marked for populærvitenskapelig formidling. Folk skriver ikke lenger bare for å opplyse, men også for å

² Grimnes, Ole Kristian (1991), *Ny okkupasjonslitteratur og nye synspunkter på okkupasjonstiden* i Dahl, Hans Fredrik, *Nytt lys på okkupasjonshistorien, innlegg på HIFO-konferansen på Sjusjøen januar 1990*, Oslo: Den norske historiske forening; 45-46

underholde og for å tjene penger.³ Populærvitenskapen har som formål å skrive for det alminnelige publikum. Bjørn Westlie har for eksempel skrevet en rekke kontroversielle bøker, sist om hvordan faren hans deltok i angrepet på Sovjetunionen. Det finnes til slutt flere tilnæringsmåter til emnet. Blant disse finner vi marxistiske tilnærminger som fokuserer på økonomiske og sosiale forhold før krigen og mer kulturorienterte skildringer som fokuserer på reaksjon mot den moderne samfunnsutviklingen.

For det andre har forskningen drevet mot en objektiv og nøytral fremstilling i tråd med ”den nye konsensus”. ”Den nye konsensus” har som ideal å forsøke å forstå den norske føreren og hans parti på egne premisser. Forskere har fastslått at uansett hvor forferdelig det som skjedde under krigen var, så er forskerens oppgave å produsere ny forståelse av hendelsene. Dette gjøres best ved at forskeren distanserer seg til emnet ved å være objektiv og nøytral. Det er en tendens blant forskere internasjonalt som i Norge å påpeke at det fantes en solidaritetsfølelse blant nasjonalsosialistene, at de hadde ideer om hva det trygge og organiske samfunnet var. Ifølge ”den nye konsensus” hadde menn som Quisling et behov for trygghet i en tidsperiode som var alt annet enn forutsigbar og stabil. Quisling og NS hadde en visjon om et positivt samfunn og ønsket å realisere denne.⁴

Avgrensning og kilder

Oppgaven avgrenses til perioden fra utgivelsen av boken *Russland og Vi* til NS’ partiprogram som ble vedtatt februar 1934. Jeg har arbeidet med norske kilder siden jeg dessverre ikke kan tysk. Tidsavgrensningen kommer av et ønske om å behandle Quisling tidlig i hans politiske karriere, før Nasjonal Samling fikk klarere retningslinjer. I *Russland og Vi* fortalte Quisling om sine inntrykk om den politiske situasjonen i Russland. Bolsjevikrevolusjonen hadde skapt et totalitært samfunn hvor det var folket som led. I boken finner man tanker og ideer som var sentrale senere i Quislings liv. Her uttrykte han det rasesynet som han holdt fast på og utviklet videre etter stiftelsen av NS. Quisling syslet med tanker om å innføre en rasepolitikk i Norge. Han ville spre kunnskap om det han oppfattet som det norske folks rasetilhørighet. Samfunnet måtte bygge på slik kunnskap. I *Russland og Vi* berettet han om ulike raser med forskjellige kvaliteter. Han skrev om rasenes historie og at de hadde ulike ønsker og mål for verdensutviklingen.

³ Ibid.

⁴ Griffin, Roger, Feldman, Matthew (2004), *the nature of Fascism*, Bind 1. i *Fascism, critical concepts in political science*, London: Routledge; 4-5

Boken vakte stor interesse i samtiden. Quisling fikk mye sympati og ble forstått som innsiktfull ovenfor situasjonen i Russland.⁵ Han hadde fått erfaring under lengre oppholdt i Russland hvor han hadde jobbet som del av Fridtjof Nansens hjelpearbeid for hungerrammede. I Norge var det interesse om å forstå situasjonen i øst bedre. Man ville vite hvilken betydning det hadde for Norge. Situasjonen hjemme i Norge ble oppfattet som ustabil og urolig. *Russland og Vi* ble gjengitt i aviser på begynnelsen av 1930-tallet og Høyre brukte til og med boken som borgelig propaganda mot venstresiden. Den ble utgitt på engelsk i 1931 og på spansk i 1935, men til mindre suksess enn i Norge. Ny utgave ble utgitt i 1941, riktignok i mer antisemittisk, tyskvennlig og mer anti-britisk versjon, og det var snakk om tysk utgave.⁶ *Russland og Vi* har vært den viktigste kilden for utformingen av denne masteroppgaven.

To andre viktige kilder er *Nordisk Folkereisnings* (NF) *Retningslinjer* og *Nordisk Folkereisnings Lover og Regler*. NF var en organisasjon som kan oppfattes som forgjengeren til NS. Folkereisningen krevde en reorganisering av det norske samfunnet. Denne måtte bygge på et dobbelt grunnlag, rase og åndelig livsanskuelse, og overensstemmende med tidens behov. Betoningen av det rasemessige var det helt sentrale. I retningslinjene fastslo man at det norske folk måtte opplyses om at det var del av en eliterase, den nordiske rase, og at hele samfunnet måtte organiseres i overensstemmelse med den nordiske rasens behov og streben.

Foruten disse kildene har jeg sett gjennom en rekke aviser. Quisling bidro med å skrive artikler i *Tidens Tegn* og *Nationen*. ”*Politiske tanker ved Fridtjof Nansens død*” har vært den mest relevante. I denne krevde Quisling ulike reformer og forandring i den norske politikken. Han ville innføre en bevisst rasepolitikk i Norge. Artikler om Quisling finner man også i andre aviser, men her fant jeg ingen ting som var nyttig for min oppgave. NF hadde ingen partiavis, mens NS fikk sin avis først i 1934 og het da ”*Nasjonal Samling*”.

Arbeidet med kilder har vært meget frustrerende. Det er rett og slett veldig lite å finne av Quisling i perioden før dannelsen av *Nasjonal Samling*. Jeg mener allikevel at det jeg har funnet er nok til å vise at Quisling hadde en raseteori som hadde dype røtter i raseforskningen. Andre kilder jeg kunne og burde ha orientert meg om er de som finnes i riksarkivet og håndskriftssamlingen på Nationalbiblioteket. På riksarkivet finnes Quislings private arkiv og nationalbiblioteket har en rekke dokumenter som kan ha vært verdt å se nærmere på.

⁵ Quisling, Vidkun (1996), *Russland og Vi*, Oslo: Leseselskapet: IX-XI

⁶ Ibid.; IX-XIV

Metode

Metoden for oppgaven blir å fortolke Quislings tekster den gitte perioden for så å konstruere en idealtypisk fremstilling av rasebegrepet. Denne fremstillingen skal sammenlignes med den tilgjengelige litteraturen. Jeg ønsker å sammenligne rasebegrepet til Quisling både med hensyn til det som er skrevet om han, og i hensyn til hva som er skrevet om raseforskning. Da vil jeg kunne svare på hva Quisling mener med rase; om det han mener er originalt eller vanlig for samtiden; hvor han henter tankene sine ifra; hvilken betydning dette har for Quislings ideologi generelt; og om litteraturen beskriver Quisling slik jeg selv oppfatter han.

Idéinnholdet i tekstene må settes i sammenheng med hva andre tenkte og gjorde på samme tid. Dette har jeg lært om i bøker som *De Store Ideologienes Tid* av Dahl. Kunnskapen om Quislings liv fikk jeg av å lese de overnevnte to store biografiene av Dahl og Høidal. Biografiene behandler også NS' historie og ideologi i detalj, og jeg har ellers lest om NS i standardverk som *Den norske fascismen* og *Den norske nasjonalsosialismen*. Øystein Sørensens bøker *Hitler eller Quisling* og *Solkors og solidaritet* har bidratt med et mer nyansert bilde. Det finnes ingen bøker som alene behandler rasesynet til Quisling. Emnet rasisme blir imidlertid berørt i alle overnevnte bøker. Dag O. Bruknaap har som nevnt skrevet en hovedoppgave om antisemittismen i NS og Sørensen behandler tendenser til rasisme i *Hitler eller Quisling*. I tillegg har Terje Emberland skrevet en bok om rasismen i kretser både utenfor og innen NS. Slike bøker behandler kanskje ikke Quisling så mye, men gir allikevel økt forståelse for hva mennesker rundt og nær Quisling mente. Om raseforskning er bøkene mange. Torgeir Skorgen skriver om raseforskningens historie, mens Jon Røyne Kyllingstad konsentrerer seg om raseforskningen i Norge på 1800- og 1900-tallet. Leo Kramár bør også nevnes. Han ser på utviklingen av rasebegrepet som peker mot nasjonalsosialistisk tenkning med vekt på Tyskland.

Emnet rasisme vekker kanskje et ubehag hos mange mennesker, men jeg velger å forstå begrepet som at det brukes etter bekymring for samfunnets behov for enhet og stabilitet. Det handler om vern og beskyttelse av mennesker man oppfatter å være like som seg selv og et sterkt ønske om at medmennesket skal ha det bra. Rasisme er selvfølgelig negativt fordi ikke alle trenger å ha det bra. Medlemmene av rasen er de som skal tas vare på, mens andre ekskluderes fra samfunnet. Men de som bruker begrepet er overbevist om at en slik ordning er det beste for det samfunnet man er en del av. Denne forståelsen er i tråd med det som er kjent som "den nye konsensus" i forskningen om fascistiske ideologier. Motivasjonen for en slik definisjon er at fascismen skal forstås på egne premisser. Det stilles krav til at forskningen ikke skal være moraliserende og at forskeren skal unnlate å trekke inn verdiladede

kommentarer. Min oppfatning er at fordømmelse av rasebegrepet til Quisling ikke gir noen større kunnskap om personen Quisling. Tvert imot, en slik tilnærming virker imot sin hensikt og forkludrer en riktig forståelse. Jeg ønsker heller å behandle Quisling på hans egne kriterier.

I mye av dagens forskning er rasisme imidlertid ikke et naturlig fenomen, men en sosial konstruksjon som mennesket har funnet opp. Det finnes åpenbart biologiske forskjeller mellom mennesker, men disse er for små for at det finnes et grunnlag for å snakke om menneskeraser slik som man inndeler i ulike plante- og dyreraser. Biologisk materiale varierer ofte mer innad en "rase" enn på tvers av "raser", og likheter mellom "raser" er vanligvis store.⁷ Allikevel er ideer om rase ikke så uvanlige i hverdagen og mennesker gir hverandre kvaliteter og egenskaper som følge av forestillinger om rasisme. Noen forskere vil kanskje være uenige, men jeg oppfatter rasebegrepet som forkastelig når det brukes til å lage unødvendige skillelinjer mellom mennesker. Rasisme er et relativt fenomen som varierer både over tid og rom. Når man bruker begrepet gjør man det med hensyn til et selektivt utvalg av kriterier for hva en menneskerase er for noe. Kriterier som hudfarge eller andre fysiologiske trekk er vanlige. Ofte understrekes det at raser også har indre mentale trekk. Dermed snakker man om at noen raser har for eksempel negative moralske trekk slik som at de er late og voldelige eller har lavere intelligens enn andre. En av utfordringene ved denne masteroppgaven blir å legge min egen negative forståelse av rasisme til side, for så å kunne behandle emnet nøytralt i håp om at dette bidrar noe positivt til forskningslitteraturen.

Problemstilling og disposisjon

Oppgaven fokuserer på å svare på to ulike spørsmål. For det første ***hva mener Quisling med begrepet rase?*** Jeg skal diskutere om Quisling klassifiserer mennesker inn i raser. I så fall hva er det han mener det er som konstituerer en menneskerase? Hvordan argumenterer han at det finnes flere menneskeraser og hvilke raser er det som finnes? Betyr det noe for samfunnet at menneskeraser finnes?

For det andre ***kan raseteoriene settes inn i en større kontekst?*** Her skal jeg drøfte om Quislings rasisme kan knyttes til noe andre mente i samtiden. Kan raseteoriene for eksempel sammenlignes med noe politikere mente rundt den tiden oppgaven behandler? Kan rasismen knyttes til holdninger i Nasjonal Samling? Og finnes det en sammenheng mellom rasismen til Quisling og raseforskningen? Raseforskning ble etablert som vitenskapelig disiplin på 1700-

⁷ Skorgen, Torgeir (2002), *Rasens oppfinnelse, rasetenkningens historie*, Oslo: Spartacus Forlag AS; 11-14

og 1800-tallet og var en godt etablert disiplin i Quislings tid. Jeg skal se om Quisling henter kunnskaper fra denne tradisjonen.

Disposisjonen er som følger. Oppgaven er delt inn i fem kapitler. I første kapittel kommer en introduksjon av mannen Vidkun Quisling og partiet Nasjonal Samling. Dette skal blant annet tjene som et rammeverk for hoveddelen av oppgaven. Det er et bakgrunns- eller innføringskapittel. Det er også et kapittel som forsøker å kartlegge hva ulike aktører innen NS trodde og mente. Grunnen til at jeg går nærmere inn på holdninger innen NS er for at Quisling skal kunne plasseres i forhold til ulike meninger i partiet. Kapittel 2 går inn på rasebegrepet. Her diskuteres Quislings rasebegrep i detalj og kapittelet svarer på hva det vil si at et menneske er en del av en rase. Hvilke kvaliteter er det Quisling tillegger raser? I kapittel 3 ser jeg på hvilke raser Quisling mener eksisterer. Dette kapittelet legger vekt på den antatte nordiske rasen. Den nordiske rasen brukes som et eksempel på Quislings raseteorier. Både i kapittel 2 og i kapittel tre skal jeg forsøke å sammenligne Quisling med raseforskningen. Jeg skal prøve å sette han i sammenheng med hva ulike forskere og andre i samtiden mente. Tredje kapittel har som mål å antyde hvor Quisling kan ha hentet inspirasjon fra til sine teorier. Her svarer jeg på om det er noen han konkret tar ifra. I dette kapittelet gir jeg eksempler på noen raseforskere og ser på likheter og forskjeller mellom Quisling og disse forskerne. Til slutt kommer et avslutningskapittel. Her kommer det en kort oppsummering av det jeg har funnet ut og en konklusjon.

Kapittel 1. Mannen og partiet

Mannen

Vidkun Abraham Lauritz Jonssøn Quisling ble født i 1887 i Fyresdal i Telemark. Faren Jon Lauritz Qvisling (1844-1930) var ”dogmatisk streng, ja pietistisk preget teolog”⁸. Dahl beskriver han som svært konservativ med en misjonstrang om å fortelle bibelens budskap. Han var prost i Øvre Telemark og utga en rekke teologisk skrifter hvor han forfektet Guds ord. Jon var imidlertid alltid opptatt av sine studier og ”skjønt vennlig i sin lærdom, og humoristisk av gemytt, var og ble Jon Qvisling en litt fjern figur i barndomshjemmet”⁹. Men Quisling var glad i sin far og tok og lærte av farens ”åndelige kraft”. Nærværet i hjemmet ble i høyere grad preget av moren, Anna Caroline Bang (1860–1941) som ”barna fikk den estetiske impuls” ifra. Hun var kunstnerisk og kunne synge og spille piano og fiolin.¹⁰ Quisling hadde fire søsken: en to år yngre bror, Jørgen, søsteren Esther og en lillebror til, Arne.

Quisling viste allerede av ung alder interesse for historie, politikk og vitenskap. I *Studentene 1905* forklarte han at ”*jeg nærer en sterk, kanskje vel universal, interesse for politikk og vitenskap (...) På de vitenskapelige områder har jeg, foruten militærvitenskapene, særlig dyrket historie, sprog og naturvitenskap, samt matematikk som i sin tid var mitt yndlingsstudium*”.¹¹ Han var også svært opptatt av filosofien og beundret særlig den tyske idealismen og tyske filosofer som Spinoza, Kant, Hegel og ”favoritten” Schopenhauer.¹² Quisling utarbeidet sin egen filosofiske teori som han kalte for universismen. Universismen hadde som mål å gi en ”enhetsforklaring” på tilværelsen ved å ”forsone religion og vitenskap”.¹³ Politisk sett ble Quisling svært opptatt av situasjonen i Russland og av arbeiderbevegelsen i Norge. Han så disse som ufullkomne og lanserte det han oppfattet som det motsatte. Dette var ideer om reorganisering av Norge på bakgrunn av rase og nasjonalisme. Han hadde ”en trang til å frelse menneskeheten” og skrev egne programmer for en ny forfatning på bakgrunn av ideer om rase og nasjonalisme.

I 1905 begynte Quisling på sin militære karriere. Han gikk offiserveien og ifølge Dahl kom offiserutdanningen til å prege Quislings politiske visjon. Dahl påpeker at NS skulle få et militært aspekt som ga seg uttrykk i en sterk organisasjonsform.¹⁴ Quisling fullførte først Krigsskolen i 1907 og så Militærhøyskolen i 1911, begge som han bestod med toppkarakterer.

⁸ Dahl, Hans Fredrik (1991), *En fører blir til*, Oslo: Aschehaug; 40

⁹ Ibid; 44

¹⁰ Ibid.

¹¹ *Studentene 1905, biografiske opplysninger samlet til 25-års-jubileet* (1930), Oslo: Grøndahl; 319

¹² Dahl (1991); 27-28

¹³ *Studentene* (1930); 319

¹⁴ Dahl (1991); 27

Quisling utmerket seg på alle måter og ble spådd en lysende fremtid innen militæret. Ved Krigsskolen ble han utdannet løytnant ved infanteriet. I 1917 tjenestegjorde han i feltartilleriets generalstab i forskjellige forgreninger og det samme året ble han forfremmet til kaptein. På denne tiden var det ikke uvanlig at unge aspiranter iblant ble satt til å fordype seg i enkelte land. Quisling fikk i den anledning stilling som militærattache i Petrograd i april 1918.¹⁵ Han reiste dermed til Russland hvor han skulle studere landets militære styrker. Oppholdet i Petrograd ble kortvarig, men her fikk han for første gang oppleve den russiske revolusjonen på nært hold. På grunn av at forholdene ble opplevd som uttrygge og ustabile ble den norske legasjonen evakuert oktober 1918.¹⁶

Det skulle imidlertid ikke gå lang tid før Quisling igjen besøkte Russland. Denne gang skulle han reise i forbindelse med Fridtjof Nansens hjelpearbeid for hungerrammede. Da Quisling returnerte til Norge ble han overført til Helsingfors-legasjonen hvor han tjente i generalstaben fram til 1921. Minister Andreas T. Urbye, som var hans overordnede, ble så imponert av Quisling at han anbefalte han for Nansen som trengte dyktige og kapable kandidater til å hjelpe han med administrasjonen av hjelpearbeidet. Nansen-organisasjonen befattet seg med å skaffe mat til de hungerrammede områdene i Sør-Russland og Ukraina. Den drev også med humanitært hjelpearbeid overfor de store mengdene flyktinger som var blitt hjemløse under første verdenskrig og opprørene som fulgte i krigens kjølevann.¹⁷ Quisling dro til Kharkov i Ukraina som Nansens representant.

Quislings oppgaver var å lede Kharkov-kontoret og han måtte best mulig sikre at hjelpearbeidet kom fram.¹⁸ Under begge oppholdene rakk han å forelske og gifte seg med to forskjellige kvinner. Begge jobbet i hjelpearbeidets sentralbord i Kharkov. Den første, Alexandra Voronin, var en 16 år gammel jente. Quisling giftet seg med Alexandra da hun fylte 17 og tok henne med tilbake til Norge til familiens overraskelse. Da Quisling på nytt reiste til Kharkov falt han for den nye jenta i sentralbordet, denne gang 23 år gamle Maria Pasetjnikova som han skulle forbli gift med fram til sin død.¹⁹

Høsten 1923 fikk Quisling et nytt tilbud av Nansen. Nansen var blitt høykommissær i Folkeforbundet og var opptatt med hjemløse flyktninger på Balkan og i Midtøsten. Man vet lite om Quislings arbeid for Folkeforbundet, men Quisling var opptatt med situasjonen på Balkan fra 1923-25. Man kjenner imidlertid mer til Quislings andre oppdrag for forbundet og

¹⁵ Høidal, Oddvar (2002), *Quisling, en studie i landssvik*, Oslo: Orion Forlag; 16-17

¹⁶ Ibid.; 18

¹⁷ Ibid.; 20

¹⁸ Ibid.; 21

¹⁹ Dahl (1991); 89-97

Nansen. Det var å overføre armenere fra Øst-Europa og Midtøsten til Armenia. Armenerne hadde lidd under første verdenskrig av folkemord av tyrkere, og Quisling fikk stilling som sekretær og tolk første gang i 1925.²⁰

Quisling hadde tilbrakt store deler av 1920-tallet i Russland og jobbet med spørsmål i tilknytning til den politiske situasjonen i landet. Han hadde gjort seg refleksjoner over regimet som styrte og de store omveltningene man opplevde. Konklusjonen var at den russiske revolusjonen hadde katastrofale konsekvenser. Russland var blitt en politistat som kontrollerte alt og gjorde overgrep mot befolkningen. Kravet på likhet feilet på alle områder. Folket forfulgtes og ble straffet for ting det ikke hadde gjort. De materielle ødeleggelsene var store. Verst av alt truet denne utviklingen Norge for det første ved Russlands ekspansive utenrikspolitikk, og for det andre gjennom russiske agenter som Quisling mente å finne rundt om i norske partier og organisasjoner. I Norge forstod man Quisling som en innsiktsfull og kunnskapsrik mann. Quisling holdt en rekke foredrag om Russland og utga boken *Russland og Vi* i 1930 hvor han beskrev sine tanker på området.

Quisling møtte Frederik Prytz for første gang i 1918 som militærattache i Petrograd. Prytz var utnevnt til handelsråd ved Petrograd-legasjonen. De to skulle møtes igjen først i 1925. Prytz var forretningsmann og hadde opprettet et eget trelastfirma i 1911 som het Prytz & Co. I 1926 reiste Quisling til Moskva som Prytz' kontaktmann på vegne av selskapet Russo-Norwegian Onega Wood Co. Ltd. Quisling utviklet et nært vennskap til Prytz, og Prytz skulle bli en viktig støttespiller i dannelsen av NS.²¹ Men før NS lanserte Prytz og Quisling Nordisk Folkereisning i 1931.

Nordisk Folkereisning var en liten og lukket organisasjon som bestod av offiserer, advokater, bedriftsledere og leger. Folkereisningen hadde som formål å motarbeide marxismen og vinne arbeiderne for sin sak. Det trengtes reformer i det norske samfunnet.²² En reorganisering av det norske samfunnet måtte bygge på et dobbelt grunnlag, rase og åndelig livsanskuelse, og overensstemmende med tidens behov. Betoningen av det rasemessige var det helt sentrale. I retningslinjene fastslo man at det norske folk måtte opplyses at det var del av en eliterase, den nordiske rase, og at hele samfunnet måtte organiseres i overensstemmelse med den nordiske rasens behov.²³

Fredrik Prytz og folkereisningen lyktes i å lanserte Quisling som ny forsvarsminister. Som forsvarsminister ble Quisling en kontroversiell figur. På den ene siden gjorde hans

²⁰ Høidahl (2002); 26-28

²¹ Dahl (2002); 123-125

²² Dahl (1991); 159-160

²³ *Nordiske Folkereisning i Norge, Retningslinjer og lover* (1931), Det Mallingske Bogtrykkeri: Oslo; 1-3

kritikk av arbeiderpartiet og av fagbevegelsen han til et samlingsmerke for høyresiden. På den andre siden ble Quisling anklaget for å være fascist og hans tilknytning til NF var et stadig uromoment.²⁴

Nasjonal Samlings offisielle stiftelsesdato var 17.mai 1933. Quisling var ”føreren” i partiet. Til tross for ambisjoner om å bli et masseparti og frelse Norge forble NS lite parti. I standardverket *Den norske nasjonalsosialismen* beskrives NS som et venteparti. Det var et parti på utkanten som mislyktes på den politiske scenen med dårlige medlemstall og dårlige resultater ved både kommune- og stortingsvalg. Men da tyskerne okkuperte Norge 9.april 1940 fikk Quislings parti endelig muligheten. Fra å være et nærmest usynlig parti i norsk politikk ble NS plutselig det regjerende partiet.

Det ble raskt klart at Quisling og NS skulle få en viktig rolle i Hitlers nye ordening av Norge. NS-folk ble satt inn i regjeringen og den 25.september ble alle andre partier ulovlige. Som partifører av NS var Quisling tilstede på møter. Den 1.februar 1942 ble han ministerpresident gjennom en høytidelighet som ble kalt for Statsakten. Under okkupasjonen måtte Quisling og NS stadig balansere sine egne interesser med tyske. Alle reelle beslutninger ble tatt av Reichkommisar Terboven. Dagen etter Tysklands kapitulasjon meldte Quisling seg for politiet. Han ble dømt til døden for forræderi. Klokken 2.40 om morgenen 24. oktober 1945 ble Quisling skutt.

Partiet og det ideologiske universet

Jeg skal nå gå nærmere inn på NS’ ideologi. Ideologi kan forstås som et sammenhengende sett av ideer holdt av et individ eller et kollektiv.²⁵ Ideologi forteller oss noe om hvordan mennesker tenker. Det er et idesystem som er bygget opp av menneskers oppfatninger om livet. Dette er forestillinger om hvordan verden er og om den bør være slik. Motivasjonen bak en ideologi er at den produserer retningslinjer for hvordan et menneske bør leve livet sitt. Slik har den en sterk normativ funksjon som styrer hvordan mennesker oppfører seg.

En ideologi er strukturert og har en særegen logisk oppbygning. Med andre ord henger holdninger sammen i et spesielt mønster. Den trenger ikke å være rasjonell. Hvorvidt ideologier representerer et riktig bilde av virkeligheten er av liten betydning. Det sentrale er snarere at mennesker genuint inntar et spesielt livssyn.²⁶ Det dreier seg om menneskers

²⁴ Dahl (1991); 175-177

²⁵ Mannheim, Karl (1991); *Ideology and utopia, an introduction to the sociology of knowledge*, London, Routledge; 49-53

²⁶ Ibid.

oppfatninger om virkeligheten og ikke om de samsvarer med en reell og riktig forståelse av tilværelsen.

Det finnes forskjellige typer ideologier. Vi skal her konsentrere oss om politiske ideologier. Politiske ideologier har egne oppfatninger om hvordan sosiale goder bør fordeles i samfunnet. De oppmuntrer til politisk handling. En politisk ideologi har to dimensjoner. På den ene siden består den av et sett med mål. Den kan være utopisk og progressiv. Da vil den søke å endre sosiale, økonomiske og politiske strukturer. Men den kan også være beskyttende ovenfor etablerte strukturer. Da forsvaret ideologien den rådende tilstand.²⁷ På den andre siden har politiske ideologier et sett med metoder. Metodene forteller hvordan samfunnsstrukturene skal forandres eller forsvares.

Nasjonal Samling hadde et slikt ideologisk grunnlag. Ideologien i NS var kjennetegnet av at den var av utopisk karakter. Den var utopisk ved at den var i opposisjon til de bestående maktforhold. Medlemmene hadde en visjon om et trygt, organisk fellesskap i framtiden, en ideell tilværelse med en fast moral. Det etablerte samfunnet var forfallende og umoralsk. NS ville i stedet ha en nyordning, et drastisk nytt og annerledes samfunn. I likhet til kommunismen var ideologien revolusjonær. Gjennom en stor folkelig forankring skulle det skje endringer i både tankesett (et paradigmeskifte), regimeskifte og grunnleggende sosiale, økonomiske, kulturelle og politiske omveltninger.

Det er imidlertid vanskelig å snakke om et enhetlig ideologisk syn i partiet. Men slik er det jo for mange politiske partier. I en gruppe er det ofte vanskelig å snakke om et fullstendig nøyaktig og helhetlig syn blant medlemmene. Det understrekes derfor at det eksisterte et ideologisk sprik i NS. Holdninger blant medlemmene kunne være motstridende og iblant paradoksale. Men til tross for at det eksisterte mange variasjoner blant NS-medlemmer er det analytisk fruktbart å "konstruere" en gjennomsnittlig NS-ideologi ved å peke ut noen felles hovedtrekk.²⁸ Når jeg under snakker om en NS-ideologi er dette derfor en idealtypisk konstruksjon som skal gjøre ideer i partiet anskuelige og forståelige på en pragmatisk måte.

Når Nasjonal Samling ble stiftet i 1933 var det ideologiske synet noe uklart. Dette kommer frem av partiprogrammet fra 1934. Mangelen på tydelig definerte retningslinjer gjorde at ulike kretser stod i motsetningsforhold til hverandre. Ifølge Dag O. Bruknaap kan rivninger i NS på 1930-tallet forstås på bakgrunn av dette. Det førte først til at en nasjonalsosialistisk krets som ville at partiet skulle bygges etter inspirasjon av NSDAP gikk

²⁷ J. A. Seip (1988), *Politisk ideologi, tre lærestykker*, Oslo: Universitetsforlaget; 9

²⁸ M. Weber (2008); *Makt og byråkrati*, Oslo: Gyldendahl Forlag; 175

ut siden den stod i konflikt med den kristelige fløy. Nasjonalsosialistene var gjerne antikristelige og svært rasebevisste. De ville at antisemittismen skulle ha en mer sentral rolle, noe de kristelige ikke kunne godta. For det andre ble kristelige krefter i partiet svekket da antisemittistisk agitasjon endelig ble trappet opp rundt høsten 1935.²⁹

Til tross for at rammebetingelsene for det ideologiske synet var utydelige ved partiets stiftelse hadde ideologi en sentral rolle i medlemmenes bevissthet. Dette kom til uttrykk i partiets sterke politiske engasjement. Selv om partiprogrammet åpnet for et mer mangfoldig NS var hovedtrekkene helt klare. For å beskrive ideologiens rolle i NS snakker Ivo de Figueiredo om ideologiens primat. Nasjonal Samling levde i et ideologisk univers hvor alle begivenheter kunne presses inn i eller tilpasses dette universet.³⁰ De ideologiske holdningene var derfor ofte selvoppfyllende og manglet gjerne en riktig forståelse av virkeligheten.

Konkret kommer det for eksempel fram i et konspiratorisk syn på politikken. Menstadopprørene i 1931 var selvfølgelig igangsatt fra Moskva. Det var marxistenes forsøk på å lage revolusjon i Norge og ta over landet.³¹ I NS kretser kunne dette umulig bare være en fagforeningskonflikt mellom arbeidstaker og arbeidsgiver uten at russerne og den marxistvennlige regjeringen her i Norge hadde en finger med i spillet. På lignende måte måtte det være noe bakomliggende ved at Trotskij kom til Norge som emigrant sommeren 1935. Han samarbeidet med noen, men hvem skulle man finne ut av. Selv om man i utgangspunktet ikke hadde bevis så var det bare å grave frem det konspiratoriske ved besøket.

Det ideologiske grunnlaget ble styrket fra høsten 1937. Partiet opplevde da vanskeligheter. Nasjonal Samling hadde gjort det dårlig ved stortingsvalget i 1936 og ved kommunevalget året etter. Valgfiaskoen skapte mistillit mot Quisling og resten av partiledelsen. Medlemmene begynte å flykte fra partiet. I tillegg opplevde NS indre strid. Denne førte til at I.B. Hjort, som hadde vært nestleder siden partiets begynnelse, og andre forlot partiet i 1937. Konflikten handlet om den organisatoriske stilen i partiet, at det ikke var rom for demokratiske beslutninger i partiet, noe Quisling og hans nærmeste avviste. Og som nevnt var det en ideologisk konflikt. Alt dette resulterte i at NS ble redusert fra å være et politisk parti til å være en sekt. NS hadde blitt en liten sammensatt gruppe bestående av lojale tilhengere av Quisling. Organiseringen ble langt strammere. Det ideologiske synet ble da totalt og enda mer tilstedeværende.

²⁹ Bruknapp, Dag O. (1976), *Ideene splitter partiet, rasespørsmålets betydning i NS's utvikling* i Danielsen, Rolf, og Larsen, Stein Uglevik, (Red.), *Fra ide til dom, noen trekk ved utviklingen av NS*, Bergen: Universitetsforlaget; 9

³⁰ Figueiredo (1994), *Nasjonal samling 1937-1940, en analyse av partiets politiske og ideologiske utvikling fra juli 1937 til april 1940*, Oslo: Universitetet i Oslo; 42

³¹ *Hvad vil Nasjonal Samling* (1940), Oslo: NS Rikspropaganda; 9

Under okkupasjonen befant NS seg i en spesiell stilling. Alle beslutninger stod og falt med Reichkommissariatet og Josef Terboven. Selv statsakten 1. februar 1942 sikret ikke NS den reelle makten i Norge.³² Statsakten etablerte en norsk nasjonal riksregjering med Quisling som ministerpresident. NS' interesser var noen ganger sammenfallende med tyske interesser. Andre ganger måtte partiet manøvrere mot tyske krav. Nå var det ikke alle spørsmål okkupantene var like interessert i. Det var først og fremst storpolitikken som var viktig. Beslutninger med direkte tilknytning til Tysklands posisjon i Norge eller hjemlige situasjon kunne aldri underordnes NS' vilje. Det ble uttrykt misnøye med dette fra visse kretser. Viljam Hagelins (1881-1946) kritikk og uoverensstemmelser med okkupantene er et godt eksempel. Hagelin oppfattes ofte som hjernen bak Quislings kuppregjering. Han bestyrte det nyopprettede innenriksdepartementet fra 25. september 1940 og satt som innenriksminister under Quislings nasjonale regjering fra 1942 til 1944. Han motsatte seg det han så som tysk press og overgrep mot norske interesser. Andre var mer positive ovenfor tyskerne. Tyskvennlige i NS så partiet som en viktig støttespiller for Tysklands fremtidige planer.

Figueiredo nevner tre argumenter mot å snakke om ideologi i NS.³³ For det første kan NS' ideer oppfattes som mindre systematiske. Men som nevnt er det klare tendenser til en ideologi. Og det er liten tvil om at partiet var overbevist om at det ideologiske universet var virkelig. For det andre kan NS' ideer oppfattes som virkelighetsfjerne. Men ideologi handler altså ikke bare om rasjonalitet og riktig virkelighetsforståelse. For det tredje kan det virke som om NS ofte handlet i motsetning til sitt ideologiske standpunkt, kanskje særlig under okkupasjonen. Dette er et stort og vanskelig tema. Forskere strides for eksempel om hvor stor konflikt det var mellom NS og Reichkommissariatet. Men dette kan forstås som følge av politisk manøvrering og det trenger ikke nødvendigvis å bety at NS forkastet sin ideologiske posisjon.

Ideologien i NS var kjennetegnet av en motstand mot det tradisjonelle samfunnet. Det tradisjonelle falt under den samlede kategorien *den egoistiske materialismen*. Den egoistiske materialismen var egentlig tredelt. Den bestod av jødedommen, marxismen og liberalkapitalismen. I stedet for den egoistiske materialismen forfektet NS' medlemmene noe de mente var nytt og moderne. Det nye var at samfunnet måtte organiseres etter en rekke andre prinsipper enn de tradisjonelle. Disse var blant annet rasen og nasjonen. I NS krevde man at staten skulle tilrettelegges for at rasen og den norske nasjonen skulle ha det best mulig.

³² Paulsen, Helge (1976), *Litt om forholdet mellom NS og Reichkommissariat i Norge 1940-45* i Danielsen, Rolf, og Larsen, Stein Uglevik, (Red.), *Fra ide til dom, noen trekk ved utviklingen av NS*, Bergen: 204

³³ Figueiredo (1994); 45

Samfunnet måtte også ha et religiøst eller åndelig grunnlag. Resten av kapittelet skal behandle disse ideene om det tradisjonelle og det moderne. Det som følger er altså en analyse av NS' ideologi som et parti. Noe av det som står under er derfor ikke i tråd med det Quisling mente og trodde. Hensikten med en fremstilling av partiets ideologi er å sette Quisling inn i den større sammenhengen. Leseren vil kunne plassere og forstå Quisling i forhold til hva andre partimedlemmer mente eller tenkte.

Verdenskrisen

Selve kjernen i Nasjonal Samlings ideologi var troen på at verden hadde kommet opp i et skjebnesvangert tidsskifte hvor gamle og tilvante former brøt sammen og nye samfunnsformer skaptes. Nye ideer, oppfinnelser og oppdagelser hadde helt endret betingelsene for menneskenes liv her på jorden, og det tradisjonelle og etablerte samfunnssystemet hadde uttømt sine oppgaver og ble oppfattet som utdatert. Den nye tids ideer krevde tilpasning og en omlegging av samfunnet. Medlemmene av NS gikk inn for en slik reorganisering av samfunnet i pakt med "tidens krav". Men mennesker som var knyttet opp mot den gamle samfunnsformen ønsket ikke at denne skulle forfalle. Reaksjonære krefter ville opprettholde det gamle systemet og arbeidet mot enhver forandring. Slike krefter var helt avhengige av det gamle systemet for å overleve siden de hadde sitt liv og virke i det. *"Det er med et politisk system som med alt annet i verden som har liv og innhold: det har vilje til liv og ønsker ikke å dø eller forsvinne"*.³⁴ Dermed oppstod det konflikt. Når avstanden mellom de gamle og nye former ble for stor oppstod det brytninger mellom mennesker med helt ulike livssyn.

For NS representerte det gamle og tradisjonelle forfall og urettferdighet, det nye fremskritt og rettferdighet. Partiet ville gripe problemet ved roten. Det var systemet det var et problem med. Det skapte korrupsjon og ansvarsløshet og man måtte gjøre noe med det. Gamle former måtte avløses av nye og mer moderne. Samfunnsformene var ikke kompatible. Gammelt og nytt kunne ikke eksistere side om side. Verden stod dermed ved en skillevei hvor mennesker før eller siden måtte velge mellom dem.

Gamle former hadde skapt store samfunnsproblemer rundt om i verden. Det hadde oppstått en krise. Delvis kom denne krisen som følge av sammenstøtet mellom nye og gamle former, men delvis var krisen forårsaket av de gamle samfunnsformenenes egne evneløshet og

³⁴ Lunde, Gulbrand (a1942), *Foredrag og artikler 1940-1941*, Bind 2 i *Kampen for Norge*, Oslo: Gunnar Stenersen Forlag; 137

forfall. Dersom man ikke kvittet seg med det tradisjonelle var det snakk om forfall av all sivilisasjon og samfunn.³⁵

Krisen utspilte seg på fire plan:

1. På den politiske scenen gjennom dårlig lederskap og styre.
2. Materielt ved økonomiske problemer, arbeidsledighet og dårlig levestandard.
3. Sosialt og kulturelt gjennom oppløsning av sosiale omgangsformer som i familien.
4. Man forlot troen på religiøse og åndelige forhold ved å fokusere på jordisk forhold.

Det verdensomspennende sammenstøtet mellom to helt ulike livssyn var båret frem av blokkdannelser mellom verdensmakter og av internasjonale organisasjoner.

Verdensutviklingen var framfor alt preget av dannelsen av store imperier med sine verdenssyn og forholdet imellom dem. Gamle former ble forfektet av stater som Storbritannia, Sovjetunionen og USA, mens den nye tids ideer hadde sitt sterkeste uttrykk i Skandinavia, Italia og Tyskland. Verdensscenen var kjennetegnet av allianser og sammenslutninger imellom statene, og her eksisterte det muligheter for sammenstøt og krig.³⁶ Av organisasjoner var Den kommunistiske internasjonale som skulle samle alle kommunistiske og sosialistiske partier viktig. Formålet med samarbeidet skulle være å spre kommunismens lære og til syvende og sist gripe makten. Folkeforbundet og frimureriet var andre internasjonale bevegelser som NS-medlemmene oppfattet som forsvarere av det gamle og utdaterte.

De gamle former

Kjennetegnet for det gamle systemet var det partimedlemmene kalte for egoistisk materialisme. Den egoistiske materialismen bygget på ideen om at den materielle tilværelsen formet den menneskelige bevisstheten. Et individs tanker og ideer var uatskillige fra det fysiske liv, og virkeligheten eksisterte objektivt og uavhengig av individets subjektive forståelse. Bevisstheten var bestemt av den stofflige verden og ikke motsatt. Troen på det materielle reduserte mennesket til en dyrisk og primitiv tilstand ved at den oppmuntret det til å fokusere på verdslige forhold. Det å fokusere på slike forhold betydde at individer ettertraktet materielle goder og forlot troen på at det fantes noe utenfor det jordslige.³⁷ Ønsket

³⁵ Quisling, Vidkun (1940); *Citater fra Taler og avisartikler*, Bind 1 i *Quisling har sagt*, Oslo: NS propagandaavdeling; 25

³⁶ Lunde, Gulbrand (a1942); 137

³⁷ Figueiredo (1994); 47

om å besitte noe materielt ble så stort at mennesker utnyttet hverandre hensynsløst. Utbytte for profitt ble selve livsmålet og dette var umoralsk og samfunnsnedbrytende.

Den egoistiske materialismen hadde to konkrete uttrykk, liberalkapitalismen og marxismen. Begge disse uttrykkene var ”jødiske oppfinnelser” og kunne spores tilbake til den franske revolusjon i 1789.³⁸ Jødene ble strengt definert som et etnisk-kulturelt og et historisk fellesskap og i NS snakket man sjeldent om jøder som en religiøs gruppe. Dersom man nevnte religiøse aspekter ved jødene så var det i sammenheng med at deres livssyn var en antireligion. Men dette var en generell kritikk av den egoistiske materialismen og ikke av jødedommen som religion. Jøder fant man særlig i Europa og i Nord-Amerika.³⁹ De utgjorde en nasjon, men i motsetning til andre nasjoner var de spredt rundt omkring på jorden. De hadde lenge levd som minoriteter og hadde som mål å rive til seg makten i verden for å danne en egen verdensomspennende jødisk nasjonalstat.⁴⁰ I NS oppfattet man jødene som et fiendtlig folkeslag. For å opprette sin nasjonalstat ville de bryte ned alle andre nasjoner. Slik var jødedommen kjennetegnet av å være internasjonal og ekspansiv.

Quisling skrev i *Russland og Vi* at under den franske revolusjon hadde blant annet jødene reist seg for å styrte en overklasse i forfall.⁴¹ Med den franske revolusjonen ble det liberalkapitalistiske systemet introdusert for verden.⁴² Dette var en noe marxistisk forståelse av revolusjonen: Revolusjonen var en borgelig og liberal bevegelse. Den skyldtes en oppstigende underklasse, jødene, med kapitalistiske interesser i kamp mot en liten elite som holdt den tilbake. Ambisjonene til jødene lå i handel, kapital og industriell produksjon.⁴³ Eliten var føydalaristokratiet som hadde maktmonopol og ønsket å beholde denne. Hendelsen måtte forstås som en bevegelse nedenifra.

Med den franske revolusjon ble liberalkapitalismen innført som system i Frankrike. Liberalkapitalistiske ideer spredte seg deretter rundt om i verden og liberalkapitalismen ble raskt en helt vanlig livsfilosofi.⁴⁴ Liberalkapitalismen jobbet på høyresiden og ville gi uinnskrenket personlig og økonomisk frihet til mennesker. Hensynet til individets frihet var langt viktigere enn hensynet til fellesskapet. Ideologien la vekt på enkeltmenneskets rett til å styre over seg selv. I et slikt samfunn var den politiske styringen fra statens side begrenset. Statens oppgave var først og

³⁸ Østbye, Haldis, Neegård (Red.) (1944), *Mot nytt land, artikler og taler av Vidkun Quisling 1941-1943*, bind IV i *Quisling har sagt*, Oslo: NS rikspagandaledelse; 9

³⁹ Quisling, Vidkun (1940); 72-73

⁴⁰ Quisling, Vidkun (1941), *Kampen mellem arier og jødemakt, Vidkun Quislings tale i Frankfurt 28.Mars 1941 om jødeproblemet*, Oslo: Nasjonal Samlings Risktrykkeri; 15

⁴¹ Quisling, Vidkun (1996); 40

⁴² Dahl (1991); 300

⁴³ Quisling, Vidkun (1941); 6

⁴⁴ Dahl (1991); 300

fremst å verne eiendomsretten slik at mennesket var sikret mot overgrep fra andre og kunne forfølge sine egne interesser som det ville.⁴⁵

Under liberalkapitalismens paraply falt også demokratiet og parlamentarismen. Både demokratiet og parlamentarismen skulle i teorien sikre at makten i staten kom fra folket og var for folket beste. Men i praksis feilet systemene på alle områder. De understøttet egentlig bare liberalkapitalistenes overtak på resten av samfunnet. Som styreformene var de kjennetegnet av å skape svake og ustabile regjeringer. ”Demokratiet forteller de oss, er frihet, talefrihet, pressefrihet, åndsfrihet, næringsfrihet, alle slags frihet osv., frihet og folkestyre” fortalte Quisling på det 7ende riksmøtet. Han fortsatte slik:

Demokrati – i den mening som dette ord nu brukes i, er ikke frihet og folkestyre. Demokratiet er teoretisk individualisme, den enkeltes rett. Men i praksis den sterkestes rett. Demokratiet og dets økonomiske liberalisme blev et gigantisk internasjonalt utbyttersystem, basert først på industrimakt og storeiendom, senere på finansmakt. Demokratiet er et «mammonvelde», internasjonal pengemakt, og ikke nasjonal folkemakt.⁴⁶

Demokratiet tilfredstilte ikke nye og moderne krav, men representerte det tradisjonelle. Demokratiske idealer ble brukt av liberalkapitalistene for å lure folket. All frihet betydde egentlig bare frihet for de rike for å skaffe seg enda mer penger. Parlamentarismen ble oppfattet som en arena for særinteresser.⁴⁷ Det var et sted hvor mektige mennesker møttes for å kjempe for sine egne interesser. Dette var i motsetning til det NS-medlemmene stod for. NS medlemmene hadde en ideologi som utsprang fra folket og var for folkets beste.

I NS kritiserte man ideologien for å mangle moralskt grunnlag. Problemet var at liberalkapitalismen representerte alles kamp mot alle. I et slikt samfunn ville den sterkestes rett være gjeldende. De sterkeste ville kunne opparbeide seg stor makt og rikdom som de kunne bruke for å skaffe seg fordeler i samfunnet. Derfor var ikke dette et rettferdig samfunnssystem. ”Det er nettopp dette system som har gjort det mulig å samle det meste av verdens gull på noen få hender og etablere det anonyme, overstatlige pengevelde, som holder verden i en tilstand av permanent uro og krig”⁴⁸. Individualismen hadde skapt en tilstand av konflikt ved at penger hadde blitt konsentrert i hendene på noen få ”anonyme”. Anonyme, eller liberalkapitalistene, var eiere av produksjonsmidler. Produksjonsmidler kunne være redskaper, maskiner, råvarer, ressurser ect. Som eiere av slike midler utnyttet de billig arbeidskraft som arbeiderne var nødt til

⁴⁵ Østbye, Halldis Neegård (1941), *Vidkun Quislings kamp mot bolsjevismen*, opplysningsskrift fra 1941, NS Presse- og propagandaavdeling; 14

⁴⁶ Østbye, Halldis, Neegård (1944); 92

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ *Hvad vil Nasjonal Samling?* (1940), NS Propagandaavdeling, Oslo: 20

å selge for å overleve. Dette forholdet innebærte undertrykkelse og utbytte fra eierens side.

”Kapitaleieren har betraktet det menneskelige arbeide som en vare som det gjelder å kjøpe billigst mulig”⁴⁹. Det var klare interesseforskjeller mellom de to gruppene. Kapitaleieren var interessert i profitt, arbeideren i å overleve.

Som en naturlig reaksjon på liberalkapitalismen oppstod marxismen. Marxismen innså urettferdigheten i forholdet mellom kapitalen og arbeideren. Derfor hevdet den at den skulle frigjøre arbeideren fra dette forholdet ved å overføre all makt til staten. Staten skulle deretter fordele godene i samfunnet rettferdig mellom befolkningen. Marxismen stammet fra filosofen og jøden Karl Marx som forklarte kapitalismens problemer i *Det kommunistiske Manifest* fra 1848.

Manifestets ideinnhold går i korte trekk ut på fornektelse av religionen og alle åndelige verdier, mennesket er et produkt av materien, - altså rendyrket materialismen. Marx kom også til det resultat at urettferdighet her i verden bare kan oppheves ved at de eiendomsløse, proletariatet, tar makten i samfunnet og gjør all eiendom og alle produksjonsmidler til statseiendom. Kanskje i og for seg en skjønn teori, men i praksis den frykteligste utplyndring av menneskene, oppløsning av familielivet, utryddelse av religionen og avskaffelse av begrepet fedreland.⁵⁰

Marxismen jobbet på venstresiden og lovet å frigjøre arbeideren. Men dette løftet var egentlig bare lurei. Sannheten var at marxismen var en form for statskapitalisme. I det marxistiske systemet skulle kapitalens rolle i samfunnet bli svekket, men ved at staten fikk monopol på makt var utbytte fra kapitalen side blitt erstattet med utbytte fra statens side. Arbeideren ville dermed komme inn i et slags statlig slavearbeid.⁵¹ Politikerne var de som styrte, angivelig i arbeiderklassens navn, men egentlig i sin egen interesse.

Kommunismen bygde på marxismens politiske filosofi. På 1800-tallet viste ”det kommunistiske spøkelses” seg i en rekke opprør og uroligheter som i Paris i 1871. Med den russiske revolusjonen i 1917 fikk man en overgang fra tsarveldet til statskapitalismen i Russland.⁵² Russland, som var en verdensmakt, representerte nå den største trusselen mot fred på jorden. Det de russiske marxistene ville var en verdensrevolusjon hvor statskapitalismen skulle innføres i hele verden.

Både liberalkapitalismen og marxismen ble oppfattet som to utforminger for det samme overordnede kapitalistiske system.⁵³ Ofte kunne man i NS fortelle at det var konflikt mellom forsvarerne av de to ulike systemene. Andre ganger ble det hele forstått som en stor sammensvergelse mellom høyresiden og venstresiden for å vinne verdensherredømme.

⁴⁹ Østbye, Halldis Neegård (1941); 14

⁵⁰ Østbye, Halldis Neegård (1944); 12-13

⁵¹ Østbye, Halldis Neegård (1941);14

⁵² Østbye, Halldis Neegård (1944); 13-14

⁵³ *Hvad vil Nasjonal Samling?* (1940); 17-20

Det ”syke” samfunnet

Jødedom, liberalkapitalisme og marxisme var en ekstra stor trussel siden de gjennomsyret alle deler av samfunnslivet. De var å finne i statsapparatet, ulike organisasjoner og i hemmelige klubber. Her hadde de makt og innflytelse til å utøve press på stater, organisasjoner, individer og samfunnsgrupper.

I sin hovedoppgave om utviklingen av Nasjonal Samling skriver Figueiredo at man i NS oppfattet jødene som et pengeinteressert folkeslag. De var blitt dyktige til å skaffe seg store pengemasser og de hadde etablert seg innen finans- og bankvirksomhet og jødene besatte en enorm økonomisk makt. Det var gjennom denne økonomiske makten at de maktet å føre innflytelse på samfunnet. Ved en lånepolitikk skyldte individer og grupper jødene penger, og også stater var i stor gjeld til dem.⁵⁴ Dermed hadde jødene et grep over mange mennesker og med den økonomiske makten kunne jødene slik utøve press på verden.

Ved hjelp av økonomien disponerte dessuten jødene store deler av pressen. Pressen brukte de for å utøve en ”usynlig sensur”. Aviser var som helhet utpreget jødevennlige og fylt av propaganda i støtte for jødiske ideer. Jødene brukte pressen for å forføre folket. På lignende måte brukte liberalkapitalistene og marxistene mediene til å vinne folket til sin sak og lovet bedre tider, men alt dette var egentlig bare lurei.⁵⁵ I NS understreket man pressens betydning, ikke minst til å undergrave NS’ sitt eget arbeid. Når NS gjorde det dårlig ved valg eller ble stilt i et uheldig lys, så var det pressen som oftest hadde skyld i dette.⁵⁶

På det kulturelle området så man den samme fremmede innflytelsen. Film, teater og litteratur ”fulgte efter i de samme jødespor”. Hollywood-filmer hadde for eksempel blitt presset inn i verdensmarkedet. Også skoler og universiteter var ”behersket av den jødiske ånd”. Forskningen bar preg av marxismens kultur- og moraloppløsende ideer. Et eksempel i Norge var ”seksualspesialisten” Magnus Hirschfeld som NS mente hadde lansert et seksualprogram blant norsk ungdom. Hirschfeld var støttet av den norske regjering som lot han drive perverse seksualeksperimenter blant ”arbeiderungdommen”.⁵⁷

Men verst var det at denne fremmede innflytelsen gjorde seg gjeldende helt på toppen av samfunnet. De styrende partier var inspirerte av den egoistiske materialismens ideer. Liberalkapitalistene hadde sine forkjempere i de borgelige partiene. Marxisten ble forfektet i sosialistiske og sosialdemokratiske partier, og av fagbevegelsen.

⁵⁴ Figueiredo (1994); 54

⁵⁵ Lunde, Gulbrand (a1942); 106-112

⁵⁶ Quisling, Vidkun (1940); 50-52

⁵⁷ Quisling, Vidkun (1941); 8-9

Situasjonen i Norge

Krisen man opplevde i verden berørte også Norge. NS forstod situasjonen i Norge som en miniatyr av den kampen som utspilte seg i resten i verden.

Her til lands ser vi en lignende kamp som i resten av verden Den indre utvikling er faktisk en forminskert utgave av denne verdensstrid, men føres mellom partier og bevegelser, i stedet for mellom stater og internasjonale organisasjoner. På den ene side liberalismen og marxismen i demokratisk folkefront. På den annen side vår bevegelse, Nasjonal Samling.⁵⁸

Her i landet førtes konflikten mellom de ulike stortingspartiene og ulike folkebevegelser. Partier som Høyre, Fedrelandslaget og Bondepartiet falt gjerne i kategorien liberal og kapitalistisk, mens Arbeiderpartiet og Venstre var sosialistiske og kommunistvennelige partier. Alle partiene forfektet de gamle og utdaterte samfunnsformene og førte en politikk som var nedbrytende og ødeleggende både kulturelt, økonomisk og politisk. Av bevegelser hadde man blant annet frimurerne som konspirerte i sine hemmelige klubber. Men det aller verste var arbeiderbevegelsen som skulle kjempe for arbeidernes sak, men egentlig kjempet for revolusjon slik at kommunistene kunne ta makten i landet. NS-medlemmene så det som sin oppgave å behandle verdenskrisen og å bringe Norge ut av forfallet.

Hvis man skulle forstå situasjonen i Norge måtte man se den i historisk kontekst. Man kunne spore en historisk storhetstid som alle nordmenn hadde sin opprinnelse i. Framfor alt representerte vikingtiden et høydepunkt i norsk historie. Her blomstret den norske kulturen og landet var økonomisk sterkt. Det var i vikingtiden man fant de store helteskikkelsene. Harald Hårfagre utpektes som en stor helt som en av Norges første konger. Og storheten fortsatte i høymiddelalderen med Håkon Håkonssons norgesvelde. Dette var en fortid hvor norske forfedre *”levde i en ganske annen føling med tilværelsen enn vi gjør. De var selv vokst fram av naturen. For de var jord og sjø, liv og ånd. Deres tilværelse var avbalansert og harmonisk”*.⁵⁹

Men fra rundt 1300-tallet begynte et nasjonalt forfall som truet Norges selvstendighet med utslettelse. Dette var en periode med undertrykkelse hvor nordmenn skulle ”glemme” hva det betydde å være norsk. Her opplevde man ikke bare økonomisk nedgang, men et sosialt og kulturelt forfall. Norge kom først på 1500-tallet i union og ble underlagt Danmark. Når det i 1814 skal ha gjenvunnet en viss frihet og selvstendighet var dette bare tull. Norge ble i 1814 et engelsk lydrike. Som tapere av napoleonskrigene ble Danmark nødt til å avstå

⁵⁸ Quisling, Vidkun (1940); 91

⁵⁹ Østbye, Halldis Neegård (1944); 104-105

Norge til Sverige etter engelsk press. Norge falt så inn i et avhengighetsforhold til Storbritannia og landet ble viklet inn i marxistiske og liberalkapitalistiske systemer. 1905 markerte fullstendigjørelsen av dette forholdet:

Men den nasjonale kraft maktet verken i 1814 eller i 1905 å slå helt igjennom. I 1814 ble Norge tatt av England som et stykke land fra den danske konge og levert svenskekongen til lønn for ytet krigstjeneste. Og da vi i 1905 omsider var blitt sterke nok til å gjøre revolusjon mot den svenske unionskongen, så var det bare i det ytre vi gjenvant vår selvstendighet. I virkeligheten gled Norge inn i et fullstendig avhengighetsforhold til England og de internasjonale liberalistiske og marxistiske systemer.⁶⁰

Norge hadde altså opplevd forfall helt siden middelalderen og var fremdeles ikke et selvstendig og fritt rike. Alt dette forandret seg med den tyske invasjonen den 9. april. Som vi skal se var ikke alle like velkomne ovenfor tyskerne, men til offentligheten ønsket NS å fremstille denne begivenheten som en frigjørelse av landet.⁶¹ Norge var blitt ”frelst” av Hitler og landet hadde endelig tatt et riktig steg fremover.

De nye former

I stedet for det gamle, utdaterte og tradisjonelle veklegget man i NS det nye og moderne. Kjennetegnet for det nye var at samfunnet skulle organiseres etter to prinsipper, rasen og nasjonen. Prinsippene var delvis motstridende, men utelukket ikke nødvendigvis hverandre. Nasjonalister hadde gjerne sterke ideer om raser og motsatt hadde rasistene oppfatninger om nasjonen. Det gikk imidlertid et skille mellom de medlemmene som mente at nasjonen måtte bevare sin frihet og pangermanister som mente at nasjonen var underordnet en tett politisk union mellom stater med lignende raseelementer. For nasjonalistene var Norges selvstendighet det aller viktigste. De var ikke imot et forbund mellom stater og basert på rase, men for nasjonalistene var forbundet underordnet ideen om at en nasjon hadde rett til å styre seg selv. Pangermanistene kunne på sin side akseptere ideen om nasjonalt selvstyre, men nasjonen kunne bare eksistere i rammen av et rasemessig forbund. Til slutt fantes det også medlemmer i partiet som enten så nasjonalstaten eller et forbund bygget på rase som helt forkastelig.

Individer innen hver av disse to gruppene, enten nasjonalister eller pangermanister, kunne forfekte sosialismen eller kapitalismen. Begge så staten som et middel for å ivareta folket og rasen. Staten var ikke et middel for å beskytte mennesker som ikke tilhørte disse kategoriene. Sosialistene ville ha mer statlig styre av samfunnet og hevdet at dette ville sikre

⁶⁰ Ibid.; 82-83

⁶¹ Ibid.

større likhet mellom samfunnsmedlemmene. Kapitalistene støttet seg på det frie marked og ville på den andre siden ha mindre statlige inngriper.

Den siste delen av de nye formene var religionen. I religionsspørsmålet finner vi hedenske grupper på den ene siden og kristne på den andre. NS var hovedsakelig et kristent parti. Det hadde som mål å beskytte kristne åndsverdier. De gamle formene representerte gudløshet og hadde som mål å ødelegge kristendommen og andre religioner. NS skulle motarbeide de gamle formene og slik verne om kristendommen. Men partiet skulle hverken forkynne eller løse spørsmål angående religion. Forkynnelse og misjonering var noe som tilfalt kirken og kirken skulle bevare sin fullstendige frihet. De hedenske gruppene i partiet var stort sett pangermanister som brukte norrøn mytologi. Disse var i undertall, men representerte en opposisjon til kristendommen.

Rasespørsmålet

Både i og omkring NS eksisterte det rasistiske kretser. Ofte utgjorde disse en opposisjon til nasjonalistisk orienterte grupper. I dette miljøet kjempet man for en mer rasebasert ordening av det norske samfunnet, og i denne sammenheng betraktet man gjerne NS som hengende fast i tradisjonelle borgelige oppfatninger.⁶² Slike grupper så vanligvis til Tyskland for inspirasjon. Mange ville at NS skulle bygges etter det tyske NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei), Hitlers parti.

Det var sympati ovenfor den såkalte Völkisch-bevegelsen, et begrep som egentlig betegner en rekke bevegelser. Forskere har i dag identifisert omkring 70 ulike Völkisch-grupper mellom 1970 og 1945.⁶³ De to største var Deutsche Glaubensbewegung og Ludendorffbevegelsen. Völkisch ønsket en åndelig fornyelse av det tyske folk ved å gi rasen altavgjørende betydning. Ideologien var et produkt av samfunnsmessige endringer i Tyskland etter foreningen i 1871. På få år ble små føydale tyske stater samlet til en stor moderne nasjonalstat (under Bismarck), og dette skapte sosiale spenninger i samfunnet. Urbanisering, industrialisering og proletarisering skapte en følelse av uttrygghet eller rotløshet da de tradisjonelle strukturene ble brutt opp.⁶⁴ Völkisch var en reaksjon mot det moderne samfunnet og søkte i stedet til det bevegelsen mente var det ekte tyske som var det rasemessige. Slike miljøer var antikristelige. Dette var nyheter som forkastet alt de oppfattet som moderne idealer.

⁶² Emberland, Terje (2003), *Religion og rase, nyhedenskap og nazisme i Norge 1933-1945*, Oslo: Humanist Forlag; 111

⁶³ Ibid.; 33

⁶⁴ Ibid.; 29

Lignende miljøer fantes i Norge. I *Religion og Rase* viser Terje Emberland hvordan völkisch-grupper tjente som inspirasjon for hedenske grupper i Norge. Et eksempel er Ragnarok. Ragnarok var en avis som var aktiv i 30-årene og var stiftet av Hans S. Jacobsen. Jacobsen ble NS medlem i 1933, men gikk ut av partiet året etter. I avisen gav Jacobsen uttrykk for et nyhedensk livssyn. Han mente at verdensutviklingen gikk mot Pangermania som var en stat hvor det germanske folk endelig skulle samles. Avisen mente at det var Gud som ønsket dannelsen av Pangermania. Jacobsen og kretsen rundt Ragnarok var intenst opptatte av norrøn kultur og brukte runemystikk, eddadikt og vikinghistorie. De representerte en klar opposisjon til borgelige og kristenorienterte i partiet. De fleste medlemmene av Ragnarok var i tillegg medlemmer av NS, eller hadde kontakter i partiet, som Per Imerslund og Stein Barth-Heyerdahl.⁶⁵

Ideer om menneskeraser fantes nok også hos nasjonalistene i partiet, men rasen hadde for nasjonalistene en underordnet rolle. Til forskjell ville nasjonalsosialistene i NS at rasen skulle ha en mer fremskutt rolle, noe som førte til de nevnte stridighetene med de kristne og Hjort-konflikten. Tanker om ulike typer raser var faktisk svært vanlige i samtiden. På 20- og 30-tallet var første verdenskrig fremdeles et ferskt minne. Økonomisk krise fra slutten av 20-tallet med børskrakket i New York hadde dessuten ført til enda mer uro hos den norske befolkningen.⁶⁶ Man opplevde streikekonflikter, lockout, arbeidsledighet og økonomisk nedgang (eller i alle fall mente det var nedgang). Det politiske systemet ble oppfattet som svakt med en rekke mindretallsregjeringer. Mange stilte seg skeptiske til demokratiet og kapitalismen som systemer. Fremtidsutsiktene var uklare og erfaringene med krig og sosial uro utløste en tiltagende bekymring over hvordan det stod til med den gjenværende befolkningen og hvordan denne svarte til det moderne samfunnets behov for produktivitet, indre stabilitet, militær forsvarsevne og politisk ledelse. Raseforskningen mente å kunne gi svar på hvordan å bevare det sunne og sterke ved befolkningen.

Jon Alfred Mjøen (1869-1939) var rasebiolog og en av mange som ønsket å verne nordmenn fra forfall. Han grunnla et eget rasebiologisk institutt i 1906 som het Vinderen Biologiske Laboratorium. Mjøen advarte mot degenerering av arveegenskaper og mot raseblanding. Han gikk inn for en aktiv politikk for å holde det norske folk homogent og for å fremme videreføringen av gode gener.⁶⁷ Slike forestillinger møtte sterk kritikk, men på den andre siden var det enighet om at folkematerialet måtte bevares. Steriliseringsloven som ble

⁶⁵ Sørensen, Øystein (1989), *Hitler eller Quisling, ideologiske brytninger i Nasjonal Samling 1940-1945*, Oslo: J.W. Cappelens Forlag; 78-79

⁶⁶ Skorgen (2002); 189

⁶⁷ Ibid.; 191-192

vedtatt av Stortinget i 1934 skulle motvirke medfødt åndssvakhet. Det skulle forhindre videreføringen av sykdommer og tilstander som schizofreni, epilepsi og manisk depresjon. Med steriliseringsloven vet vi at omkring 128 sigøynere og sinnssyke ble sterilisert, men mørketallene regnes med å være store.⁶⁸

Nasjonalsosialistenes livssyn

Sverre Riisnæs (1897-1988) var utdannet jurist og ble politimektig hvor han særlig tok opp kampen mot smugling og alkohol på 20-tallet, noe Nils Johan Ringdal beskriver som ironisk i sin biografi om Riisnæs, i og med at Riisnæs selv var hard på flasken.⁶⁹ Riisnæs fikk senere praksis som statsadvokat i 1931. Han meldte seg inn i NS først i juni 1940 etter at tyskerne hadde okkupert landet. Allerede på høsten det samme året fikk han stilling som justisminister i Josef Terbovens kommissariske statsråder. Hos Riisnæs finner vi en raseideologi som var karakteristisk for nasjonalsosialistene. I 1943 utga han et skrift kalt *Nasjonalsosialistens livssyn: vårt grunnlag og vår pakt med naturlovene* hvor han uttrykte ideer som kunne være typiske for mer rasebevisste kretser i NS.

I forordet åpnet han med å understreke at verken Quisling eller noen andre i partiet kunne tillegges de tankene han uttrykte i skriftet. ”*Ingen andre enn forfatteren selv kan bli gjort ansvarlig for hva her er skrevet*”⁷⁰. Dette kan ha markert spenningen til nasjonalistene i partiet. Riisnæs forklarte at verden hadde oversett at ”*grunnlaget for alt er blodet – rasen – den rasebiologiske kjensgjerningen*”. Helt sentralt var forestillingen om at Gud hadde skapt det norske folk som var en del av den nordisk-germanske rasen. Å bevare det nordisk-germanske element i verden var helt avgjørende for en fredlig og riktig verdensutvikling. Den nordiske eller germanske rasen var verdifull og hellig fordi den var av Gud. Gud åpenbarte seg og var en uadskillig del av det norske folk og andre germanske folkeslag.⁷¹ Dermed måtte denne rasen ha tilsvarende oppgaver som herskerrase i verden. Mindreverdige raser og deres ideer måtte forkastes. I skriftet unnlot Riisnæs å forklare om Gud hadde skapt de mindreverdige rasene og hvorfor han eventuelt skulle gjøre noe slikt. Blant de mindreverdige rasene regnet han jødene og marxistene i Russland. Han påpekte at disse var samfunnsnedbrytende og fiendtlige raser siden de var lengre ifra Gud. Dermed var de umoralske og lite hellige.

⁶⁸ Ibid.; 166-170

⁶⁹ Ringdal, Nils Johan (1989), *Gal mann til rett tid, NS-minister Sverre Riisnæs, en psykobiografi*, Oslo: Aschehaug; 23-28

⁷⁰ Riisnæs, Sverre (1943), *Nasjonalsosialistens livssyn: vårt grunnlag og vår pakt med naturlovene: foredrag av Sverre Riisnæs ved germanske SS Norges kurser på Kongsvinger vinteren 1942-1943*, Oslo: Kamban; 5

⁷¹ Ibid.; 12-13

Rasen hadde to sett med kvaliteter, legemlige og åndelige. Legemet var kjennetegnet av utseende. Dette var bare ”*det skrøpelige skallet om det verdifulle åndelige innholdet*”. Langt viktigere var åndelige eller sjelelige kvaliteter som tro, ideer og moral. Både det legemlige og det åndelige kunne videreføres gjennom arvestoffet fra et slektsledd til et annet.⁷² Denne videreføringen kunne imidlertid også forstyrres gjennom ”blodsblandning”. Dersom den nordisk-germanske rasen blandet seg med andre mindreverdige raser ville dette føre til at egenskapene ved den nordisk-germanske rasen forfalt. Derfor måtte man arbeide for å forhindre raseblandning og såkalt bastardisering.

Bare blod som søker samme rene blod, skaper nytt, livskraftig blod. Lang erfaring har ganske sikkert gitt forfedrene våre kjennskap til disse reglene. Delvis varslet vel også deres instinkt dem. Det er sikkert ikke tilfeldig og uten grunn at de i sin tro legemliggjorde *Loke*, bastarden. Ondt – synd – er det som skader folket og rasen. Blodsblandning – raseskjensel – var en av de styggeste synder og en vesentlig bestanddel av det onde. Derfor var djevelen en bastard.⁷³

Alle germanske folkeslag måtte samles i et rike som baserte seg på ”loven om blod og rase”. Det var ”*vårt slektsledds uavviselige opgave å reise det veldigste og stolteste byggverk som det norske folket noen sinne i historien har vært med på å reise: Den store nordiske eller germanske rasens samling*”⁷⁴. Ideen om et slikt rike var helt vanlige hos nasjonalsosialister som Riisnæs. Riket gikk under flere navn som ”Das Grossgermanische Reich”, ”Stor-Germania” eller ”Germania”.⁷⁵ Nasjonalitet var her underordnet et germansk folkefellesskap. Statenes interesser måtte nødvendigvis forstås i sammenheng med det som var det beste for alle germanere.

Prytz om rase

Som et eksempel på kategorisering av menneskeheten i raser skal jeg kort gjennomgå et dokument jeg fant i Frederik Prytz’ sitt private arkiv på Riksarkivet i Oslo. Noen har kladdet på dokumentet og datert det juni 1940, men jeg er usikkert om denne datoen stemmer. Dokumentet er imidlertid undertegnet av Prytz og siden Prytz var så viktig i NS tjener dokumentet som et eksempel på tanker som kunne være vanlige i partiet. Prytz påpekte at samtidens raseforskere inndelte verdens hvite befolkning i fire ulike hovedraser⁷⁶:

⁷² Ibid.; 30

⁷³ Ibid.; 31

⁷⁴ Ibid.; 32

⁷⁵ Sørensen (1989); 47-48

⁷⁶ PA-0749, Prytz private arkiv ved Riksarkivet i Oslo, dokumentet finnes i *Fh Tillegg: L0005*; mappen *Foredrag om Russland*.

- 1) **Middelhavsrasen** hadde sitt opphav i Afghanistan og var derfor også kjent som den afghanske rase. Det var en rase med ”mange kulturverdier”. Den hadde kunstneriske egenskaper og hadde skapt ”skjønnhet, musikk og livsglede” i verden.
- 2) **Den armenske rasen** var en rase som dominerte banklivet og finansmarkedet. Her fantes mennesker som var gode til å drive med handelsvirksomhet. Jødene var en gren av denne rasen.
- 3) **Den nordiske rasen**, eller den germanske rasen, var en herskerrase. Germanernes store evne var kolonisasjon og organisasjon. Prytz hevdet at den nordiske rase hadde kolonialisert store deler av verden og dannet overklassen i de fleste europeiske land. Særlig Sverige, Danmark og Norge hadde ”størst rent nordisk arvestoff”. Denne rasen var kulturbærende og den mest verdifulle av alle.
- 4) Til sist kom **den alpine rase** som særlig fantes i Russland. Slaviske folkeslag falt under denne kategorien. I beskrivelsen av denne rasen fortalte Prytz’ at ”den tyske raseforsker Günther i sitt verk «Kleine Rassen-kunde Europas», [sier]at den alpine rase ikke har ydet noget som helst bidrag ved opbygningen av den europeisk civilisasjon”. Denne rasen ble utgjort av underklassene i Europa og Amerika, og arbeiderklassen var en del av den. Selv om den alpine rase hadde hvit hud var den ødeleggende og fiendtlig. Slaverne hadde stor fruktbarhet og ville bre seg over hele verden, og dermed bryte ned høyerestående raser.

Gulbrand Lunde om nasjonalisme

Nasjonalistene i NS var ikke fremmede for tanker om rase. De var heller ikke motvillige for et tettere politisk samarbeid med Tyskland. Men verken rase eller et storgermansk folkefellesskap var det viktigste. Nasjonalistene vektla i stedet betydningen av et fritt og selvstendig Norge. De understrekte at det norske folk hadde krav på all politisk makt i den norske staten. Nasjonen var et kulturelt, etnisk og historisk fellesskap som alle nordmenn var en del av. Nasjonalistene hadde et ideologisk hegemoni i NS fra partiets stiftelse og fram til okkupasjonen. Pangermanismen ble først og fremst styrket når Tyskland avanserte, for eksempel ved Tsjekkoslovakia i 1936 og med invasjonen av Polen i 1939. Og under okkupasjonen mistet nasjonalismen sitt hegemoni. For under okkupasjonen kom forholdet til Tyskland mer i fokus og pangermanismen fikk en viktigere rolle. Øystein Sørensen skriver i *Hitler eller Quisling* at Tysklands angrep på Sovjetunionen markerte et høydepunkt for

pangermanske ideer i partiet. Tilsvarende markerte tapet av Stalingrad i 1942, når tyske tropper ble presset tilbake, en svekkelse av pangermanismen.⁷⁷

Gulbrand Oscar Johan Lunde (1901-1942) var kanskje den fremste og viktigste nasjonalisten i NS. I de kommissariske statsråder i september 1940 ble han statsråd i Kultur- og Folkeopplysningsdepartementet. Her fikk han ansvar for alle saker vedrørende kulturlivet, et forvaltningsområde som ble sterkt utvidet under okkupasjonen, og for den statlige propaganda som virket parallelt med partiets egen.

Ifølge Lunde måtte et menneske søke til ”en fast grunn å stå på” og ”det sikre” når verden kom opp i krisetid og uro. Det sikre grunnlag hos ethvert menneske var det nasjonale.⁷⁸ Derfor trengte samfunnet nasjonalt innhold og uttrykk, noe som i Norge innebærte å fylle den norske staten med ”norsk ånd”. Ånden var noe nordmenn straks følte og gjenkjente. Enhver nordmann følte instinktivt og intuitivt den særpregede norske ånd. Dette var noe som alltid var tilstede i folket, til tross for at det kunne være ”skjult under fremmed innflytelse”.⁷⁹ *”For det er dette som er alle nordmenns felles eie, som er typisk for oss”*.⁸⁰ Nasjonen var dermed en konstant, uforanderlig gjennom historien, men kunne altså ”glemmes” eller undertrykkes. Lunde oppfattet det norske folk som et fellesskap overordnet enkeltindividet. Folket var en organisme som følte, tenke og gjorde forskjellige ting. Det hadde en historie som alle medlemmene delte. Folket kunne oppleve fremgang og tilbakegang og det hadde en felles skjebne. Den var den primære referanserammen for et menneske.

Lunde fortalte at det typisk norske blant annet bestod i en særegen måte å tenke på. Nordmenn visste hva som var rett og galt. Det norske folk var moralsk. Et annet trekk var evnen til å skape et godt og trygt samfunn. Det norske folk hadde siviliserende evner og disse egenskapene hadde de brukt i generasjoner for å overleve og etablere nye samfunn. Ellers fant man det særpregede norske i kulturelle uttrykk. Det fantes i språket, i kunsten, litteraturen, musikken og lignende.⁸¹ Lunde understrekte at på samme måte som et individ hadde anlegg og egenskaper som det kunne utfolde så hadde folket evner og anlegg å utvikle. Det norske folks evner var enestående og de måtte bevares. Samfunnet måtte legges til rette for at nordmenn skulle kunne utfolde seg.

Problemet var at en fremmed innflytelse hadde bredt seg på alle områder av norsk samfunnsliv. Den norske egenarten kunne dermed ikke utfolde seg. Denne fremmede

⁷⁷ Sørensen (1989); 295-297

⁷⁸ Lunde, Gulbrand (a1942); 53

⁷⁹ Ibid.; 54-55

⁸⁰ Lunde, Gulbrand (b1942), *Foredrag og artikler 1942*, bind 3 i *Kampen for Norge*, Oslo: Stenersen Forlag; 9

⁸¹ Lunde, Gulbrand (a1942); 55-57

innflytelsen bidro til å undertrykke det norske. Lunde forklarte at det var ”*ikke så at vi skal stenge ute det gode utenlandske; men vi skal verne oss mot det syke og nedbrytende*”. Som et eksempel brukte han norsk folkemusikk.

Hvor dypt forfallet har vært, kan vi kanskje særlig merke i musikken. I dag er det endog slik at folk til dels enno ikke skjønner noe av den norske folkemusikk, ja det har til og med hørt til god tone på kabareter og endog i Norsk Kringkasting å harselere over norsk folkemusikk og andre nasjonale verdier, livlig applaudert av publikum i byene. Nei, da var det noe annet til stas å høre negermusikk fra Hollywood etter siste mote.⁸²

Typisk for det fremmede var at det kunne spores tilbake til den egoistiske materialismen.⁸³ Her kom Lunde til det viktigste kjennetegnet for det typisk norske. Det var at den norske måten å tenke på var idealistisk og åndelig. Den vektla nestekjærighet og solidaritet. Dette var høyere og åndelige mål i motsetning til den egoistiske materialismen som baserte seg på egoisme og profitt. Materialismens uttrykk, liberalkapitalisme og marxisme, egnet seg ikke for Norge.

Det gjorde imidlertid nasjonalismen slik den var presentert i NS’ program. Programmet representerte en ansvarsbevisst politikk som sprang ut av det norske folks vilje og interesse.⁸⁴ Denne politikken var hevet over og utenfor det tradisjonelle politiske systemet. NS var ikke bare ett parti, men NS var selve partiet og det var overflødig å ha andre partiet. For NS var med andre ord det norske folks parti. Derfor visste NS’ medlemmer hvordan samfunnet best måtte organiseres og hvilken politikk som skulle føres.

I tillegg til nasjonalismen og pangermanismen eksisterte Europa-tankens som et mellompunkt. Den var en slags utvanning av de to grunnsynene. Europa-tankens bestod i at europeere hadde et felles kulturelt grunnlag, felles tradisjoner, væremåte og holdninger. Og den krevde en europeisk samling. Men det var uavklart hva denne europeiske samlingen skulle være. Både Fuglesang og Quisling kunne lufte tanker om europeisk enhet. Men samtidig understreket de det nasjonale. Det var hvert fall sikte på en enhetlig økonomisk struktur og organisering.⁸⁵

Staten rasjonaliseres

Statsmaktens oppgave var å arbeide målbevisst for å bevare det nasjonale og rasemessige. Dette innebar nødvendigvis en total reorganisering av samfunnet eller en nyordning slik

⁸² Lunde, Gulbrand (b1942); 12

⁸³ Lunde, Gulbrand (a1942); 56

⁸⁴ Ibid.; 64

⁸⁵ Sørensen, Øystein (1989); 144-149

medlemmene av partiet kalte det.⁸⁶ For det etablerte partisystemet hadde mislyktes i å preservere det typisk norske. Staten skulle opprettholde det nasjonale ved å fremme nasjonens interesse. Individets rettigheter kunne aldri overordnes kollektivets egenverdi.⁸⁷ Individuelle rettigheter måtte forstås i sammenheng med det som var til kollektivets beste. Identitet var sammenhengende med nasjonen. Militære midler som hær, flåte og politi kunne benyttes for å verne folket. Det trengtes også sensur i kulturformidlingen. Både pressen, teater, film og kringkastning skulle fremme det nasjonale i et positivt lys. Alt som kunne true den nasjonale orden skulle forbys, det gjaldt politiske partier, organisasjonsfrihet, streik, lockout, samfunnsfiendtlig propaganda og generelt protester mot styresmaktene.⁸⁸

Den politiske makten skulle organiseres etter førerprinsippet.⁸⁹ Prinsippet bygget på sosialdarwinismen som fastslo den sterkestes rett til å overleve. Sosialdarwinismen var en doktrine som måtte anvendes på organiseringen av staten. Det var den sterkeste eller mest kompetente som skulle ha størst ansvarlighet. Dette prinsippet er i dag vanlig i militære organisasjoner, men riktig nok i mer demokratiske former. I NS var Quisling i prinsippet den øverste lederen. Som øverste leder svarte han bare til det norske folk og måtte styre til folkets beste. Quisling var høyeste autoritet og hadde dermed både dømmende, lovgivende og utøvende makt. I praksis var det ikke slik. Quisling fattet beslutninger ved å rådføre seg med andre sentrale personer i partiet.⁹⁰ Okkupasjonen kompliserte førerprinsippet ytterligere når Terboven hadde tittelen Rikskommisar i Norge.⁹¹ Men Quisling var på papiret under hele NS levetid partiets fører.

Under Quisling skulle det være et hierarki av ledere. Enhver leder hadde absolutt ansvarlighet på sitt område og krevde fullstendig underkastelse av de under han. Lederen hadde bare ansvarlighet oppover i systemet. Slik skulle et sterkt administrativt apparat sikre et moralsk og trygt samfunn gjennom gode løsninger.⁹² Førerprinsippet kan knyttes opp mot rasebildet i partiet. Den norske rasen var kompetent siden den var mer moralsk eller kultivert enn mange andre raser. Derfor burde den ha spilt en større rolle i verdenssamfunnet.

Førerprinsippet skulle gjennomsyre hele samfunnet. Mer konkret skulle samfunnet organiseres etter en korporativ modell. Den øverste instansen i korporatismen var regjeringen. Som fører var Quisling leder for regjeringen. I NS så man en utvikling hvor regjeringen hadde

⁸⁶ *Program for Nasjonal Samling*, Oslo: Nasjonal Samling (1934) se f.eks innledningen og punkt 1

⁸⁷ Ibid.; del III, *Individet, slekten og folkehelsen*

⁸⁸ Ibid.; se f.eks punkt 11, 25 og 27

⁸⁹ Figueiredo (1994); 62

⁹⁰ Dahl (1991); 332-343

⁹¹ Paulsen (1976); 197-209

⁹² Dahl (1991); 337-338

mistet sin styrke og effektivitet. Dette hadde skjedd ved at partipolitikerne stadig overførte makten til Stortinget. Det trengtes en sterk regjering som skulle arbeide uavhengig av partipolitikken. Regjeringen skulle føre en politikk konsistent med rasessynet i partiet. Dette innebar å hevde norske interesser i utenrikspolitikken og en satsning på hjemlig produksjon til nasjonens beste. Hjemlig skulle NS støtte opp om fiskeren, skogsaken og bonden. Utenrikspolitisk skulle partiet søke sammen med andre nasjoner med lignende kultur.⁹³

Regjeringen skulle styre i rådgøring med et korporativt organ som var kalt Rikstinget. Korporatismen i NS hentet inspirasjon fra sovjet, italiensk fascisme og den tysk-østerriske ”stenderstat” modellen.⁹⁴ Disse opprettet et organ hvor fagforeninger skulle ha representanter som kunne føre innflytelse på statlig politikk. NS ønsket på lignende måte at næringslivet skulle organiseres i fagsammenslutninger av arbeidere og arbeidsgivere som skulle sende representanter til et nærings- og kulturting. Fagsammenslutningene kunne igjen deles inn i nye selvstendige sammenslutninger. Dette tokammersystemet med nærings- og kulturting var ment å erstatte Odelsting og Lagting og utgjøre til sammen Rikstinget.⁹⁵ Rikstinget ville lette presset og utfylle Stortinget mente man. Slik var Quislings ide i 1934. I 1937, etter katastrofevalget, ble ideene radikalisert. Nå skulle Stortinget avvikles fullt ut og erstattes av et faglig riksting.⁹⁶

Solidaritetssamfunnet

I NS eksisterte det en solidaritetstanke som kom til uttrykk gjennom et sosialistisk program. Som Øystein Sørensen har vist ønsket NS en reformvennlig utjevningsspolitikk for å redistribuere velferd og skape sosial og økonomisk utjevning mellom klasser og grupper i samfunnet.⁹⁷ Sosialistene i partiet hadde et positivt syn på politisk styring av økonomien. Slike venstrestrømninger i partiet fremmet en sosialpolitikk som skulle fungere forebyggende mot arbeidsløshet, sykdom, fattigdom og alderdom. Sosialisme kan defineres som en politisk ideologi som ser eierskap og kontroll av produksjons- og distribusjonsmidler som kollektivets ansvar. Det trengs et sterkt statlig engasjement i samfunnet for å sikre økonomisk likhet mellom samfunnsmedlemmene.

⁹³ Figueiredo (1994); 58-59

⁹⁴ Ibid.; 61

⁹⁵ *Hvad vil Nasjonal Samling?* (1940); 28

⁹⁶ Figueiredo (1994); 61

⁹⁷ Sørensen, Øystein (1991), *Solkors og solidaritet, høyreautoritær samfunnsstenkning i Norge ca 1930-1945*, Lillehammer: J.W. Cappelens Forlag; 169

Sosialismen i NS var en ny og annerledes sosialisme. Det var ikke lik sosialismen i Norge, Sovjetunionen eller andre steder. Den var en bedre og revolusjonær ideologi med en klar brodd mot marxismen og kommunismen. Sosialismen i NS skilte seg fra marxismen og kommunismen ved at den til forskjell fra disse var en nasjonal sosialisme.⁹⁸ NS' nye sosialisme var ikke en sosialisme for alle, men det var en sosialisme som skulle beskytte og behandle dem som tilhørte nasjonen. Norske partier ble kritisert for å ha et ufullstendig og dårlig velferdsprogram. Videre avviste NS ideen om klassekamp.⁹⁹ I stedet vektla man nasjonal samling og en samling av rasen. Men selv om NS hevdet at sosialpolitikken markerte et brudd med fortiden var planene egentlig videreføringer fra 1920- og 1930-tallet.¹⁰⁰ De bygget på tidligere reformer.

Mange av de sosiale reformene som kretser i NS forfektet var sosiale reformer som kan knyttes opp til det moderne samfunnet. Velferdsprogrammet bestod blant annet i en rekke trygdeordninger, som for eksempel barnetrygd og morstrygd, og ulike pensjonsordninger.¹⁰¹ Programmet kom også til uttrykk i en arbeidervennlig politikk. Målet var å bedre arbeidernes levekår og arbeidsforhold.¹⁰²

Noen vil kanskje innvende at det i NS ikke fantes et sosialistisk program. Utjevningsspolitikk er kanskje ikke nok for å snakke om sosialisme. Det grunnleggende argumentet mot er at NS avviste ideen om klassekamp. En annen påstand har vært at sosialismen var et falskt begrep som ble brukt av NS for å lure arbeiderne.¹⁰³ Sosialismebegrepet var dermed et uttrykk for opportuniste. NS' økonomiske politikk var i hvert fall ikke kategorisk avvisende mot kapitalismen. Sosialistene i partiet rettet riktignok kritikk mot det liberalistiske idealet om frihandel. En planøkonomi som hadde klare mål skulle vinne frem på bekostning av kapitalismens frie markeder. Men samtidig ble det understreket at *”den enkeltes tiltak og eiendomsrett trygges innenfor rammen av en planøkonomisk ordning av landets muligheter. Stat og kommune skal ikke drive næringsvirksomhet, hvor ikke sterke samfunnsmessige hensyn krever det.”*¹⁰⁴ Sosialismen skulle altså være der hvor *”samfunnsmessige hensyn krever det”* og eiendomsretten skulle vernes.

⁹⁸ Figueiredo (1991); 59

⁹⁹ Quisling, Vidkun (1940); 76-77

¹⁰⁰ Sørensen (1991); 169

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid.; 173

¹⁰³ Pryser, Tore (1991); *Arbeiderbevegelsen og Nasjonal samling, om venstrestrømninger i Quislings parti*, Oslo: Tiden; 36

¹⁰⁴ Punkt 9 i partiprogrammet fra 1934

NS' økonomiske syn gav med andre ord rom for kapitalistiske holdninger. Rammene for økonomisk utvikling måtte settes av staten. Økonomi måtte stilles under en viss statlig styring, men en kapitalistisk samfunnsøkonomi var til en viss grad akseptert med visse begrensninger og forbehold. Det fantes derfor kretser i NS som var mer skeptiske til sosialismen og optimistiske til det tradisjonelle næringslivet. De ville ha mindre statlig inngripen i økonomien og de forsvarte frihandelen.

Religionsspørsmålet

I en artikkel i Dagspressen den 8.april 1942 diskuterte Quisling NS' forhold til kirken. Quisling mente at NS hadde fire hovedoppgaver i samtiden. Den første var å skape politisk og økonomisk mulighet slik at det norske folk kunne utfolde "sitt vesen og sine evner". Den andre var å skape et grunnlag for "ærlig arbeid". Målet var ikke profitt og penger, men å møte folkets behov og skape et rettferdig og trygt samfunn for alle nordmenn. Tredje punkt var å gjenreise Norges frihet og selvstendighet. Siste punkt behandlet det religiøse spørsmål og sa at NS var et moralsk forpliktende parti med oppgave å motarbeide gudløshet.¹⁰⁵

Medlemmene av NS var hovedsakelig kristelig troende. I NS ønsket man å verne om kristendommens grunnverdier for kristendommen representerte "rett og slett den rette moralske/etiske kode". *"I den kristelige arv finnes grunnverdier som det er av avgjørende betydning for vårt folk å verne om og ordne sitt nasjonale liv etter"*¹⁰⁶. Kristendommen forkynnet et budskap om samarbeid og kjærlighet, fremmet fred og forhindret splittelse og uro. Dette var en tro som egnet det norske folk. Det var åpenbart at Quisling mente at den nordiske rases og den norske nasjonens moralitet var sammenfallende med kristen tro. Noen annen religion passet ikke det norske folk.

Men NS' sin oppgave var ikke å imitere kirken eller fremstå som en religiøs sekt av noen slag. NS ville ikke skape en ny religion eller blande seg inn i de religiøse spørsmål. Det at NS forfektet de nye tids ideer betydde ikke at partiet ville ta over kirkens rolle. Kirken skulle bevare sin fulle frihet til å forkynne Guds ord, men NS kunne ikke tolerere at prester og biskoper gikk "den antikristelige kapitalismens og den antikommunismens ærend".¹⁰⁷ Og i Norge var den norske kirke infiltrert av "internasjonale ateister".

I motsetning til de kristent orienterte i partiet fantes det mer hedenske grupper i partiet. Striden mellom den kristne fløy og nasjonalsosialistene har allerede blitt behandlet. Nasjonalsosialister som Geirr Tveit, Stein Barth-Heyerdahl og Hans S. Jacobsen stod for et

¹⁰⁵ Østbye, Halldis Neegård (1944); 92-93

¹⁰⁶ Ibid.; 95

¹⁰⁷ Ibid.; 94

hedensk livssyn som skulle bygge på norrøn mytologi.¹⁰⁸ De var overbeviste om rasens altoverskyggende rolle og mente at denne måtte ligge til grunn for samfunnsutviklingen.

¹⁰⁸ Emberland (2003); 191-192

Kapittel 2. Rasesynet til Vidkun Quisling

Raseforskning

I denne delen av oppgaven skal vi se nærmere på Quislings tanker og ideer om hva en rase er. Jeg skal drøfte hvordan han kan argumentere for at menneskeraser finnes. Hva mener han konstituerer en rase og hvordan kan han skille mellom flere typer raser? Er det slik at en rase besitter visse kvaliteter og en annen rase ikke gjør det? Videre skal jeg diskutere om eksistensen av menneskeraser har noen konsekvenser for hvordan samunnet skal se ut. Disse tankene skal knyttes opp mot en større forskningstradisjon. Dette gjør jeg for å se om det er en sammenheng mellom Quislings tanker om raser og raseforskningen. Da vil jeg kunne svare på om han er kjent med ulike problemstillinger innen raseforskningen.

Jeg skal først definere hva raseforskning er slik at leseren har bedre kjennskap til denne forskningstradisjonen. Kunnskap om raseforskningen er viktig siden den plasserer Quisling i forhold andre menneskers holdninger i samtiden. Raseforskning har hatt som mål å kartlegge de ulike menneskerasene rundt om i verden. Dette har blitt gjort ved å samle inn informasjon om ulike grupper av mennesker for så å sammenligne dem og lage statistiske analyser. Raseforskere tror at man kan konstruere gjennomsnittstyper av mennesker i raser ved å summere slik informasjon.¹⁰⁹ Karakteristisk for en rase kan følgelig være at et menneske har en gitt hud-, hår- og øyefarge. Forskerne tar i bruk tabeller og lager ulike typer indekser som for ansikts- og hodeform eller arm- og beinlengde. Studiet av menneskets fysiske trekk kalles for den fysiske antropologien. Den behandler ikke nødvendigvis bare utseendemessige trekk, men også menneskets indre oppbygning som med hjernens anatomi, organer og skjelettet.¹¹⁰ Foruten den fysiske antropologien har det vært en rekke forskere som har hevdet at det finnes sosiale og kulturelle forskjeller mellom raser. Disse forskerne ser kultur som et resultat av det rasemessige og forklarer oppførsel, livsstil, holdninger og tro på bakgrunn av dette.¹¹¹

Ideen om arvelighet og evolusjonisme har hatt en enorm innvirkning på raseforskningen. Tanken om at menneskelige trekk videreføres gjennom slektsledd og at mennesket stadig er i utvikling har åpnet muligheten for at mennesket selv kan påvirke hvordan det utvikler seg. De fleste raseforskere interesserer seg i hvordan fremtidige generasjoner skal ha det best mulig. De ønsker at samfunnet skal frembringe de sterkeste og

¹⁰⁹ Skorgen (2002); 11-14

¹¹⁰ Kyllingstad (2004); 19

¹¹¹ Ibid.; 15

beste individene. Dette er gode samfunnsborger og mennesker med høy intelligens og god helse. Forskere tror at dersom samfunnet produserer individer som ikke er lovlydige, intelligente og friske vil dette ha innvirkning på samfunnsutviklingen. Verst mulig kan hele samfunnet og alle menneskeraser forfalle og gå til grunne:

Most of us want to give our children as much as our parents gave us, preferably more. We want them to have the best possible education, and every advantage we can afford. We also hope to leave them a better world than the one we were born into. However, the most important legacy we can bequeath to our children is their own biological integrity: good health, high intelligence, and noble character. These traits go a long ways towards insuring their personal happiness and well-being. Taken collectively, these traits constitute the ability of a population to maintain and advance civilization - the most precious of human gifts - for without civilization, chaos reigns, "might makes right," and suffering abounds.¹¹²

Når samfunnet frambringer de beste individene vil sivilisasjonen alltid utvikle seg mot et høyere stadium. Et vanlig argument innen raseforskningen er jo høyere sivilisasjon jo bedre vil verdens befolkning ha det. For at samfunnet skal produsere gode samfunnsborgere trengs det imidlertid visse tiltak. Disse tiltakene går under betegnelsen rasehygiene. Rasehygiene og eugenikk er begreper som i dag brukes om hverandre, men historisk sett var rasehygiene brukt i Skandinavia, Storbritannia og Tyskland, mens eugenikk var vanligere i USA og resten av verden.¹¹³ Rasehygieniske tiltak tar sikte på å kontrollere reproduksjon blant mennesker. Dette kan gjøres på flere måter. Mange vil at rasekunnskap skal integreres i undervisningen på skoler og universiteter, andre går mer offensivt til verks og vil forby seksuell omgang på tvers av raser eller sterilisering av mennesker med "mindreverdige evner". Man finner imidlertid også en annen gruppe raseforskere som interesserer seg med hvordan mennesker med mer "uheldige" eller dårligere evner kan gis fordeler i samfunnet. Disse forskerne har en mer humanitær innstilling til raseforskningen og mener at seksuell omgang mellom ulike raser kan ha en positiv virkning på "de mindreverdige". Slike ideer kan brukes til å argumentere for at alle mennesker skal ha like muligheter.¹¹⁴

Forskningshistorien

Rasisme innebærer generalisering og stereotypisering av mennesker. Ofte trenger ikke disse å være biologiske, men de kan være religiøst, politisk, sosialt og kulturelt betinget. Rasisme har på denne måten antageligvis fantes i all tid. Torgeir Skorgan forteller at det har vært vanlig for mennesker å definere og kategorisere hverandre i ut- og inngrupper eller i oss og dem, og å gi

¹¹² Court, Marian Van (2004), *The case for Eugenics*, i journalen *The Occidental Quarterly*; vinterutgave. Internett: <http://www.eugenics.net/papers/caseforeugenics.html> 25.03.2012

¹¹³ Kyllingstad, Jon Røyne (2004), *Kortskaller og langskaller, fysisk antropologi i Norge og striden om det nordiske herremennesket*, Oslo: Scandinavian Academic Press; 80-81

¹¹⁴ Ibid: 15-16

disse grupperingene positive og negative kvaliteter.¹¹⁵ Kategoriseringen i ”inn” og ”ut” beskriver de relasjonene mennesker har til hverandre. Inngrupper betegner primærrelasjoner som nære venner og familien, mens utgruppen er kjennetegnet av mer overflatiske sekundærrelasjoner slik vi finner på det økonomiske markedet. En inngruppe vil kalle seg selv for ”oss” og de fremmede for ”dem” og tildele kvaliteter og egenskaper på bakgrunn av dette. De fremmede oppfattes gjerne som mistenksomme, uforutsigbare og farlige i motsetning til inngruppen som står for trygghet og tilhørighet. Oss og dem er ofte sammenfallende med godt og ondt, skjønt og stygt eller positivt og negativt. Grensene mellom inn og ut er relative og bevegelige, ikke endelige og statistiske. Og det kan like godt handle om relasjoner mellom større fellesskap som nasjoner eller raser som forhold på mikronivå.

Oppmerksomheten om forskjellene mellom mennesker har alltid eksistert, og man har diskriminert og undertrykket på bakgrunn av slike kategorier. Det kunne handle om å tilhøre en stat og dermed oppnå status som borger. Alle som ikke tilhørte staten ble definert som usiviliserte og barbariske. Innen religiøse grupper gikk skillet tilsvarende mellom troende og hedninger.¹¹⁶

Selve begrepet rase kommer fra Spania og Italia på 1200-tallet. Ordet ble brukt i tilknytning til adelsfamilier som skulle spore sitt slektstre. På 1500-tallet dukket rase opp som en betegnelse på oppdrett av selskapsdyr som katter og hunder, og i tilknytning til avl av husdyr.¹¹⁷ Termen i betydning av en gruppe mennesker med arvemessige egenskaper er en moderne oppfinnelse og ble mer vanlig fra da raseforskningen ble institusjonalisert.

Det er først på 1800-tallet at raseforskningen etableres som en egen institusjon. Rasismen inntreffer nå universitetene og institusjonaliseres, og man får en mer vitenskapelig tilnærming til rasespørsmålet med krav om rasjonalitet. Det blir et mål at kunnskapen om menneskeraser skal kunne bevises vitenskapelig.¹¹⁸ Forskningsfeltet vokser fram i tilknytning til etniske og historiske tanker om nasjonen. De som driver med raseforskning vil gjerne styrke tanken om nasjonen. Nasjonalstaten kombineres med biologiske ideer om raser.¹¹⁹

Det er flere forskjellige grupper av forskere som driver med rasismen. Antropologer reiser rundt og studerer ulike grupper av mennesker for så å trekke sammenligninger mellom dem. Lingvister studerer for eksempel språket og ser likheter mellom de menneskene som snakker samme språk og raser. Arkeologer studerer etterlevninger og mener å kunne påvise

¹¹⁵ Skorgen, Torgeir (2002); 11-14

¹¹⁶ Ibid.; 42

¹¹⁷ Ibid: 24

¹¹⁸ Kyllingstad (2004), 14

¹¹⁹ Skorgen (2002); 120

historisk kontinuitet med fortiden. Disse knyttes opp mot rasenes forhistorie og deres vandringer gjennom historien. Innen den fysiske antropologien forsker man på menneskekroppen og man sammenligner forskjellige folkeslag med hverandre.¹²⁰

Historisk sett var dette en periode hvor Europa gjerne var forstått som sivilisasjonens vugge, hvert fall med europeiske øyne. Det var de europeiske landene som hadde kolonialisert verden og spredt kultur og teknologi videre. Det var en vanlig oppfatning at Europas befolkning var både bedre enn andre befolkninger og mer utviklet. Raseforskningen hadde sin fødsel og begynnelse i Europa i denne perioden og ble brukt til å legitimere eller bekrefte slike ideer.¹²¹

Forskningen om raser etablerte seg raskt både i Storbritannia og USA, men det var særlig i Tyskland den fikk en ledende stilling. Før napoleonskrigene var Tyskland oppstykket i rundt 1700 mer eller mindre selvstendige småstater. Under påtrykk av Napoleon ble disse statene samlet i Rhinforbundet i 1806. Etter Napoleons fall og med Wienkongressen i 1814 ble de tyske småstatene samlet i det tyske forbund. Men det var Otto von Bismarck som etter krig med Frankrike i 1870-71 som samlet Tyskland til ett rike og ble den første rikskansleren. Tyskland var med andre ord en ung stat. Utover 1800-tallet var det gryende nasjonalisme og Tyskland vokste seg til å bli en verdensmakt. Raseforskningen fikk stor prestisje i sammenheng med dette siden den bruktes til å legitimere nasjonalismen.¹²² Leo Kramár påpeker at nasjonalsosialismen i Tyskland fikk en særstilling nettopp siden landet var så ungt og på grunn av de omveltningene det opplevde.

Mot slutten av 1800-tallet og på begynnelsen ved århundreskiftet får forskningen økt prestisje av to viktige grunner. Den får ekstra driv med darwinismen og med Mendels arvelover. Charles Darwin utga i 1859 boken *Artenes opprinnelse* hvor han forklarte prinsippet om det naturlige utvalg. Naturlig utvalg går ut på at organismer med visse trekk er bedre egnet til å overleve og reproducere seg enn andre organismer. Årsaken er at trekkene gjør dem mer tilpasset til omgivelsene. Organismene med de beste trekkene vil derfor videreføre disse gjennom reproduksjon til senere generasjoner. Med andre ord øker visse arvelige trekk sannsynligheten for overlevelse og reproduksjon mer enn andre.¹²³ Det var den østerriiske munken og naturforskeren Gregor Mendel (1822-1884) som først fant ut at enkelte egenskaper går i arv. Etter krysningsforsøk mellom bønneplanter innså Mendel at det fantes konstante

¹²⁰ Kyllingstad (2004), 19-20

¹²¹ Ibid.; 15

¹²² Kramár, Leo (2000), *Rasismens ideologer: från Gobineau til Hitler*, Stockholm: Norstedts Förlag; 72-76

¹²³ Kyllingstad (2004); 15-17

arvefaktorer som opptrådte dominant ovenfor andre mer recessive egenskaper. Mendel var ikke populær da han lanserte sine ideer på 1860-tallet, men ble gjenoppdaget i 1900.¹²⁴

Darwinismen og arvelovene kunne brukes til å rettferdiggjøre at noen mennesker var sterkere, sunnere eller skjønnere enn andre. Man kunne bruke dem til å argumentere for at visse grupper mennesker var mer utviklet enn andre. Evolusjonstenkningen var en måte for konservative å legetimere et tradisjonelt samfunnssyn for eksempel preget av militarisme og nasjonalisme. Det kunne brukes til å argumenter for en strengere regulering av seksuell utvelgelse av partnere på bakgrunn av at samfunnet skulle produsere ”de beste” og ikke svake individer. Syke og utviklingshemmede kunne for eksempel være mindreverdige.¹²⁵

Rundt århundreskiftet utviklet slik evolusjonstenkning seg parallelt med ideen om en nordisk herskerrase. Denne rasen var ovelegen alle andre og hadde rett i kraft av sine overlegne evner å herske over alle andre. Den stammet fra Nord-Europa. Nasjonalsosialistene satte denne tanken om den nordiske rasen ut i praksis i det tredje rike og under andre verdenskrig. Nazistenes tap under krigen har gjort at raseforskningen har mistet mye av sin tidligere prestisje.¹²⁶

Forskningen i Norge

I Norge som i andre land fantes det interesse for hvordan menneskets biologi påvirket samfunnet, men raseforskningen ble aldri en stor institusjon i Norge. Den etablerte seg rundt 1870-80-tallet og var dominert av historikere og språkforskere. Den hadde sitt uttrykk i nasjonsbygging og ble brukt til å styrke tanker om nasjonen. Forskningen fikk økt oppmerksomhet etter at Norge fikk sin selvstendighet i 1905 og nådde et høydepunkt etter første verdenskrig. Verdenskrigen hadde gjort tilstanden i landet ustabil. Det var store økonomiske, politiske og sosiale spenninger. Interessen for å verne om det norske samfunnet og befolkningen ble derfor større og raseforskningen kunne gi svar hvordan man skulle gjøre dette. Utover 1930-tallet og med økende fare for ny krig skiftet politikerne mening til fordømmelse av rasismen. Etter andre verdenskrig har forskningen rundt raser vært minimal.¹²⁷

Det var særlig to spørsmål som opptok den norske debatten. Det ene var ideen om det nordiske herremennesket eller den germanske eller nordiske rasen. Norske forskere hevdet at den skandinaviske befolkningen representerte den reneste formen for nordiske

¹²⁴ Ibid.; 74-75

¹²⁵ Skorgen (2002); 163-164

¹²⁶ Kyllingstad (2004); 71-72

¹²⁷ Ibid.

raseelementer.¹²⁸ Skandinavere hadde opphav i det norrøne samfunnet og vandret senere til resten av kontinentet. Teorien var et motstykke til forskere som mente at germanerne tilhørte den ariske språkfamilien og hadde vandret inn fra de sentralasiatiske slettene.

Det andre var spørsmålet om den samiske urbefolkningen. Antropologer mente å kunne påvise at ”lapperne” var en distinkt og annerledes rase enn nordmenn. De hadde vandret sent inn i Norge og hadde ingen ting å gjøre med norsk historie. Argumentet stod i kontrast til ideen om at samene var urinnvånere og bærere av norsk forhistorie. Spørsmålet hadde politiske implikasjoner. Debatten gikk ut på hvilke rettigheter samene hadde i det norske samfunnet. Regjeringen søkte å avskaffe samenes rett til å flytte fritt over grensene til Sverige og Finland. Samene hadde brukt landområdene lengst i nord som beiteområder for reinsdyr. Retten til å flytte hadde blitt traktatfestet i 1751, men myndighetene ønsket å bruke disse landområdene for jordbruk. Argumentet var at landets økonomiske interesser gikk foran samenes nomadiske livsstil, for samene tilhørte ikke den norske befolkningen. Beiteområder ble omgjort til jordbruksområder gjennom en lov i 1919.¹²⁹

Quislings definisjon av en rase

”Folkets fysiske utvikling og dets rasemessige forbedring er grunnlaget for varig fremskritt.”

Vidkun Quisling, Russland og Vi

Etter Fridtjof Nansens død utga Quisling en større artikkel i avisen Tidens Tegn. I ”Politiske tanker ved Fridtjof Nansens død” la han ut om hvordan de borgelige partiene hadde mistet et samlingspunkt i politikken.¹³⁰ Håpet om et borgelig samarbeid mot venstresiden var floket og kronglete, men i Nansen hadde høyresiden hatt en sterk stemme og en leder som evnet å ta fatt på de nasjonale oppgavene. Til tross for Nansens bortgang var håpet fremdeles ikke ute. Det fantes krefter og andre røster som kjempet for det samme.

I det første av ti punkter fastslo Quisling at den viktigste oppgaven i samtiden var å motarbeide et oppbroket politisk system preget av partiinteresser og klassekamp. All partipolitikk måtte gjøres overflødig. I stedet vektla han lojalitet til fedreland og forståelse av at den enkeltes vel var en større del av alles vel. Allerede i det andre punktet understrekte Quisling at folkets sunne utvikling og rasemessige bevarelse var av grunnleggende betydning. Det var nødvendig å utbre kunnskap om at det norske folk var hovedrepresentanter for den

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Kyllingstad (2004); 56-57

¹³⁰ Quisling, Vidkun, *Politiske tanker ved Fridtjof Nansens død*, Tidens Tegn 24.05.1930

store nordiske rase. Dette var ikke bare en hvilken som helst rase, men en eliterase med følgende oppgaver og ansvar. Og denne hadde en fortsatt misjon i verden.¹³¹

I nansenkronikken lå rasismen Quislings hjerte nær. Han hevdet at det norske folk var rasemessig overlegne andre og at dette følgende hadde konsekvenser for samfunnet. Disse tankene kombinerte han med forestillinger om det norske folks opprinnelse.¹³²

Nansenkronikken var bare ett av flere steder han ga uttrykk for dette. For Quisling hadde rasen en grunnleggende rolle. Den styrte og skapte insentiver for samfunnsmessige forhold. Det mennesket var en del av og hadde skapt kunne rett og slett forklares på bakgrunn av rasemessige prinsipper.

Ut ifra rasen hadde den menneskelige verden slik vi kjenner den blitt til. Ulike raser hadde i kraft av sine egne anlegg skapt og etablert forskjellige samfunn.¹³³ Dette hadde de lyktes med til helt ulike grader. Noen raser var mer utviklede og bedre rustet til å lage oppfinnelser og etablere samfunnsmessige institusjoner. Man kunne verdirangere de ulike rasene fra mer lavtstående og mot høytstående. Noen raser var for eksempel født til å være en overklasse i verden, mens andre ikke var det. De beste og mest verdifulle rasene var de mest skapende og oppfinnsomme, mens laverestående raser egnet seg til veldig lite utenom krig og konflikt.¹³⁴

Under skal jeg prøve å vise at Quisling fant grunnlaget for eksistensen av raser og forskjellene mellom i raseforskningen. Han var kjent med debattene rundt rasespørsmålet og leste klassiske så vel som nyere bøker på emnet. For å bevise eksistensen av raser kunne ha gå vitenskapelig til verks. Det var gjennom kritiske analyser og refleksjon av mange års studium og gjennom egne erfaringer og opplevelser at Quisling fikk kunnskap om raser ifølge han selv.¹³⁵ Men rasen var ikke noe som bare kunne forstås gjennom vitenskapen. For å forstå raser måtte man også erkjenne at de fantes uavhengig av vitenskapelig forskning. Alle mennesker hadde en intuisjon eller evne til å kjenne igjen forskjeller mellom raser. At det fantes raser var noe alle mennesker skjønnte gjennom en sikker og umiddelbar overbevisning.

Fysiske og åndelige evner

Rasen kunne vanligvis lett gjenkjennes ved enkle ytre, fysiske trekk. Man kunne se det på kroppshøyden til et menneske, eller på skalleformen. Eller man kunne registrere forskjeller

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

¹³³ Quisling, Vidkun (1996); se for eksempel s. 107-108 og 196. Dette vil bli diskutert lengre nede.

¹³⁴ Tidens Tegn 24.05.1930.

¹³⁵ Ibid.

mellom raser på bakgrunn av hårfarge og øyenfarge. Noen ganger var ulikheter åpenbare slik som ved at mennesker hadde ulik pigmentering og dermed ulik hudfarge. Andre ganger var fysiologiske trekk ikke nok. ”Men ideene, religion, språk, vitenskap, kunst og institusjoner er et uttrykk for raseånden”.¹³⁶ For Quisling gikk begrepet rase langt utover rent menneskelig fysikk eller utseende. Rasen bestod både av menneskenes nedarvede fysiske egenskaper og av menneskenes åndelige konstitusjon. Den åndelige delen var bærer av politiske, økonomiske, sosiale, kulturelle og religiøse livsoppfatninger.¹³⁷ I *Russland og Vi* bruktes protestantismen som et eksempel. Den var sammenfallende med den nordiske rasens utbredelse, mens ateisme og sosialisme ikke egnet seg den nordiske rase i det hele tatt. Quisling skrev også at ”et folk er en levende organisme med sitt eget indre liv og lar seg aldri helt bestemme av et påtvungen politisk system, hvor dypt inngripende dette enn er.”¹³⁸ Ulike oppfatninger, tanker og ideer var gitte og del av det rasemessige. Bolsjevismen var eksempelvis noe som ”delvis ligger i blodet” hos den asiatiske-slaviske befolkning. I Norge var den bare en ”begrepsforvirring” og kunne lett fjernes ved en klarering av ideene.¹³⁹

Denne ideen om det fysiske og åndelige finner vi blant annet igjen hos raseforskeren Hans F.K. Günther (1891-1968).¹⁴⁰ For Günther var det en korrelasjon mellom de fysiske og åndelige egenskaper. Man kunne anta at et menneske med visse fysiske trekk også hadde tilsvarende åndelige egenskaper. La oss si at en person var mørkhåret, hadde bredt hode og var kortvokst. I følge Günther og andre raseforskere ville denne personen oppføre seg og besitte oppfatninger og holdninger som var sammenfallende med utseende. Vedkommende kunne for eksempel være musikalsk anlagt, kunstnerisk, krigersk, modig, umoralsk og ellers lite oppfinnsom. Personen var del av en større gruppe mennesker med samme i øyenfallende trekk og det var dette som var karakteristisk for den spesifikke rasen. Hos noen raser måtte man gå dypt i detalj for å merke forskjellene. Rasene kunne se like ut, men det var visse trekk som skilte dem fra hverandre. På samme måte som Günther mente Quisling at det var en slik sammenheng mellom det fysiske og åndelige.¹⁴¹

Både fysiske og åndelige egenskaper ved et menneske gikk i arv fra en generasjon til en annen. Arvelighetslovene ble tilegnet stor vekt. Quisling brukte arv for å vise at visse trekk hos mennesker gikk i arv på bekostning av andre.¹⁴² Alle raser hadde en genealogisk fortid,

¹³⁶ Quisling, Vidkun (1996); 107

¹³⁷ Tidens Tegn 24.05.1930

¹³⁸ Quisling, Vidkun (1996); 129

¹³⁹ Ibid.; 108

¹⁴⁰ Kramar (2000); 210-211 En mer detaljert analyse av Günther kommer i kapittel 3.

¹⁴¹ *Nordiske Folkereisning i Norge, Retningslinjer og lover* (1931); 6

¹⁴² Quisling, Vidkun, *Nasjonal Samling, av kaptein Vidkun Quisling*, Tidens Tegn 04.06.1930

d.v.s. en herkomst eller et direkte opphav fra forfedre. Denne utviklingen hadde en geografisk komponent. Forfedrene hadde sitt opphav fra et sted og videreføringen av arvestoffet var sterkest rundt dette området. Man kunne spore en historisk kontinuitet fra forfedrene til samtidens slektsledd, hvor arvestoff hadde blitt videreført gjennom generasjoner.¹⁴³ I teorien betydde det at det kunne eksisterte konstante og typiske trekk hos ulike raser over flere århundre. I praksis forekom imidlertid raseblanding og dette førte til at det rasemessige kunne degenere.

”Bastarder” ble brukt om mennesker som hadde foreldre av ulik rase.

Rhinlandsbastardene var for eksempel barn av tyske mødre som etter første verdenskrig hadde ”blandet” seg med afrikanske soldater som tjente i de franske troppene i det okkuperte Rhinlandsområdet.¹⁴⁴ Ved raseblanding kunne evnene hos en rase forandres. Dersom høyerestående raser blandet seg med laverestående ville de høyereståendes evner bli dårligere. Motsatt kunne laverestående tilegne seg de høyereståendes evner. Dette var en svært vanlig tanke på begynnelsen av det 20. århundre og ble i norsk politikk brukt som argument i innvandrerdebatten. Et ikke så uvanlig argument var at innvandrere hadde dårligere gener og dermed ikke fikk lov å slippe inn i landet. Det var blant annet en utbredt idé at sigøynere hadde mindreverdige egenskaper, noe som resulterte i steriliseringsloven av 1933. Historikere regner med at bortimot 1000 sigøynere ble tvangssterilisert på bakgrunn av at de hadde forkastelige evner. En slik politikk ble legitimert ved at det var viktig å beskytte det norske folk og det norske rike, særlig i og med at omveltningene etter første verdenskrig hadde gjort landet og befolkningen mer sårbar.¹⁴⁵

Rasehygiene

Tiltak mot raseblanding og bevaring av en rases egenskaper er bedre kjent som ”rasehygiene” eller ”eugenikk”. Eugenikken interesserer seg med hvordan man kan fremme de beste egenskapene hos en rase framfor dårligere egenskaper. Rasehygieniske forklaringer kan brukes til å fremme ideen om at alle mennesker har samme muligheter. For eksempel vil alle raser gjennom raseblanding kunne tilegne seg musikalske evner. Eller de kan brukes til å rettferdiggjøre forskjeller mellom mennesker og strenge reguleringer som steriliseringsloven. Quisling krevde dette andre punktet og argumenterte mot raseblanding. For han var det

¹⁴³ Den nordiske rasen som vi skal se hadde antegeligvis sin opprinnelse i Nord-Europa. Siden hadde den vært bærer av verdenssivilisasjonen. I dag hadde den sitt sterkeste uttrykk i Skandinavia, Tyskland, Beneluxlandene og i Storbritannia.

¹⁴⁴ Skorgen (2002); 190

¹⁴⁵ Ibid.; 166-170

viktig å verne om ”høierestående menneskemateriell [som] kan komme til sin rett og hevde sig i internasjonal konkurranse”.¹⁴⁶ Det var kritisk for verdensutviklingen at slik menneskemateriell ikke forfalt og degenererte. Raseblandning var særlig problematisk siden man innen raseforskningen hadde funnet ut at visse raser var mer befruktningsdyktige enn andre. Særlig mer laverestående raser var kjent for å ha sterke seksuelle drifter. Dette truet de høytstående rasene.¹⁴⁷

Det sentrale ved slike tiltak var ifølge Quisling at rasen hadde en iboende kraft og at den måtte få utfolde seg. Han var overbevist om at de mer verdifulle var siviliserende og ville skape fred og samarbeid. Dersom de laverestående rasene fikk regjere ville verden komme inn i en tilstand av krig og forfall. Derfor hadde de høytstående rett til å herske og gjøre som de ville. Quisling snakket om å gjennomføre ”en negativ og positiv rasehygiene” og at ”en målbevisst og omfattende rasepolitikk basert på erkjennelse av at folkets rasebedring og sunde fysiske utvikling er grunnlagt for varig fremskritt”.¹⁴⁸ En negativ rasehygiene har som hensikt å kvitte seg med mindreverdige raseelementer. Slike elementer kan være sinnssykdommer og lav intelligens. Det går på elementer som oppfattes som skadelige å videreføre i fremtidige slektsledd og kan true høytstående rasers evner og anlegg. En positiv rasehygiene går på det motsatte og har som hensikt å øke produksjonen av høytstående rasers evner. Det kan gjøres ved å fremme seksuell omgang mellom de mest verdifulle og beste rasene. Denne tanken om positiv og negativ rasehygiene kommer fram i *Russland og Vi*. Quislings skildringer av revolusjonen i Russland var stort sett negative. For Quisling var revolusjonen et onde som hadde ødeleggende effekt på landet og befolkningen. Men Quisling aksepterte at revolusjonen «også har medført skånselsløs undergang av mange svake og mindreverdige individer. Likesom en masse kriminelle elementer, i stedet for å innesperres kortere eller lengere tid, simpelthen er blitt tilintegjort». Rett under skrev han allikevel at denne tilintetgjørelsen av mindreverdige elementer aldri kan oppveies mot tapet av de dugelige. «Men denne negative rasehygiene monner lite sammenlignet med tapet ved desimeringen av de duelige individer».¹⁴⁹

Fører- og ansvarsprinsippet skulle legges som grunnlag for all rasehygiene. Som tidligere nevnt gikk dette prinsippet ut på at den sterkeste eller mest kompetente skulle ha størst ansvarlighet. Derfor var det avgjørende at samfunnet produserte sunne og sterke individer som i kraft av sine overlegne evner kunne styre over andre mennesker. Samfunnet

¹⁴⁶ *Nordiske Folkereising i Norge, Retningslinjer og lover* (1931), Oslo: Mallingske Bogtrykkeri; 3

¹⁴⁷ Skorgen (2002); 132

¹⁴⁸ *Ibid.*; 5

¹⁴⁹ Quisling, Vidkun (1996); 20

måtte tilrettelegges slik at det var ”*lettere vei for dyktige og evnerike til å ta sig frem*”.¹⁵⁰ Rasehygieniske tiltak var et middel for å frembringe disse menneskene.

Et viktig skritt for å produsere sterke og sunne individer var et omfattende opplysningsarbeid. Quisling nevnte at russerne hadde opprettet et eget departement for folkehelse, men nevnte ingen ting om noe tilsvarende i Norge. Men det var klart at noen form for institusjon trengtes for å utbre kunnskap om raser og folkehelse. Man måtte fortelle folket om konsekvensene av raseblanding og at nordmenn var del av den nordiske herskerrasen. Ikke minst måtte raseforskningen bringes inn i skolen. Quisling ønsket nye undervisningsplaner og omlegging av norske skoler. Hva denne omleggingen innebærte sa han lite om, men påpekte at undervisningen ”*har mål for øie å bringe enhver på den plass han i forhold til sine evner har krav på*”.¹⁵¹ Differensiering og ulikhet blant elever og studenter var noe som var helt i orden. Alle mennesker skulle ha krav på de samme mulighetene, men de evneløse og udyktige skulle ikke belønnes. ”Stengte evner” måtte få utfolde seg. Skoleutdannelsen skulle være kortere, men mer effektiv, og ta sikte på ”det praktiske liv”. ”Karakterdannelse” bruktes som et nøkkelbegrep og kjennetegn for den nye undervisningsformen. En kortere skoleutdanning kunne balanseres med større fokus på utdanning i forsvaret for forsvaret representerte folkets fysiske og moralske kraft.¹⁵² For å fremme kunnskap om raser måtte man opprette et eget regjeringsdepartement for folkehelse. Man måtte i tillegg etablere et eget institutt for rase- og arvelighetsforskning.¹⁵³

Foruten undervisning og opplysningsarbeid måtte man vedta nye lover som sikret og bevarte det rasemessige. En slik lov kunne være å nekte visse mennesker rett til å stifte familie og forplante seg. Dette gjaldt ”arvelige belastede” forbrytere og mindreverdige uten at det presiseres noe mer.¹⁵⁴ Men i Norge, som alle andre steder, var det skepsis til å fremme sinnssykdommer, lav IQ, funksjonshemninger og andre egenskaper som ble oppfattet som ”mindreverdige”. Psykiateren og legen Ragnar Vogt (1879-1943) hevdet at ”tilstander” som alkoholisme og depresjon var arvelige og forfektet en rasehygienisk politikk som forhindret at slike egenskaper ble videreført.¹⁵⁵

Biologen Jon Alfred Mjøen ønsket som Vogt å tilrettelegge at mennesker hadde gode reproduksjonsmuligheter. For Mjøen var det primære at samfunnet fikk sunne produktive og verdifulle individer. Mjøen registrerte at verdifulle raseelementer ved den norske

¹⁵⁰ Quisling, Vidkun, *Opfordring til Nasjonal Samling*, Tidens Tegn 16.05.1933

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Tidens Tegn 24.05.1930; under punkt 2

¹⁵⁴ Tidens Tegn 16.05.1933

¹⁵⁵ Skorgen (2002); 166-170

befolkningen stod for forfall. Blant annet hadde raseblanding mellom nordmenn og lapper medført større tilbøyelighet blant den norske befolkningen for tuberkulose. Mjøen ville forhindre slik blandning og argumenterte. Han ville forhindre ”svake” i å formere seg gjennom lover og opplysning på skolen.¹⁵⁶ Quisling tenkte i lignende baner og ville heller lette adgangen til å stifte familie for de mest verdifulle befolkningsselementer. Dette ville trygge familieinstitusjonen og sørge for en god utvikling av nordiske hjem.

Miljøpåvirkning

Utenom raseblanding hadde miljøet en viss innflytelse over raser. Miljø kan egentlig bety to ting. Det kan handle om omgivelser gitt fra naturens side og hvilken rolle dette har for utviklingen av rasen. Debatten om miljøets innflytelse over mennesker går langt tilbake. I antikken kunne den greske legen Hippokrates fortelle at det varme klimaet og miljøet i Hellas gjorde at landet egnet seg godt for demokrati og frihet. Over to århundre senere vokste det frem hedenske bevegelser i Tyskland under den samlede betegnelsen Völkish. Völkish-gruppene var mot urbanisering og moderne utvikling, og krevde at samfunnet gikk tilbake til nærmest jordbrukstilstander under slagordet ”Blut und Boden” (blod og jord).

En annen definisjon av miljø er sosiale omgivelser. Under denne kategorien kommer ikke bare landskap og natur, men også erfaringer, livsstil og sosialt fellesskap. Mange raseforskere var interesserte i forholdet mellom kultur og biologi. Disse forskerne så en sammenheng og ønsket å svare på spørsmålet om det var kultur som determinerte biologien eller om det var motsatt. Noen hevdet at oppvekstkår og livsstil kunne ha en avgjørende betydning for hvordan man utviklet seg som menneske og at dette spilte en vesentlig større rolle enn rase. En populær tanke var at erfaringer, ideer, og tanker kunne videreføres gjennom flere slektsledd. Lamarckismen, etter J.B. Antoine Lamarck (1744-1829), fortalte for eksempel at karakteristikk en organisme erverver seg i løpet av sitt liv kunne gå i arv.¹⁵⁷

Hos den tyske antropologen Rudolf Martin finner vi ideen om at miljøet spilte en sentral rolle i utviklingen av mennesker. Han mente at forklaringen på at en gruppe individer var bærere av det samme ”kjennetegnkompleks” trengte ikke nødvendigvis å ligge i rasen, men den kunne også ligge i det faktum at alle individene i gruppen var utsatt for samme type miljøpåvirkning. Systematiske forskjeller i livsstil, levekår og miljøpåvirkning kunne derfor skape systematiske kroppslige forskjeller mellom sosialt eller politiske definerte grupper av

¹⁵⁶ Ibid.; 191-192

¹⁵⁷ Ibid.; 61

mennesker.¹⁵⁸ Franz Joseph Gall, grunnleggeren av fysiologien, oppfattet levende vesener som et system av organer som hadde til funksjon å sørge for at helheten, organismen, overlevde. Organene ble betraktet som produkter av organismens respons på ytre livsmiljø. For mennesket betydde dette at sjelen var et resultat av miljø.¹⁵⁹

Quisling stilte seg kritisk til ideen om miljøets påvirkning. Han hevdet riktignok at det rasemessige kunne undertrykkes. Ved intellektuell og kulturell innflytelse ville en rase kunne ”glemme” sine egenskaper og evner. Marxismen hadde for eksempel ført et formidlingsarbeid som de hadde lyktes med i Norge.¹⁶⁰ Med sin arbeiderpolitikk hadde de klart å forføre velgerne og undergrave deres moralitet. Quisling understrekte at lavere raser var veldig flinke til å spre sine mindreverdige holdninger. Man måtte ikke undervurdere deres evne til å nå ulike mål.

Under slike vanskelige forhold som i Norge var nordmennesenes rasegrunnlag blitt undertrykket. Men som nevnt ovenfor, det trengtes ikke noe mer enn en begrepsavklaring for at man skulle finne tilbake til ”den indre kraft”. Quisling skrev at karakteristisk for ”den bolsjevistiske opfatning” var ”at omgivelsene er alene bestemmende for individets utvikling” og at ”menneskene av naturen er likeverdige”. Men denne oppfatningen var ikke sammenstemmende med ”videnskap og historiens og livets erfaring”.¹⁶¹ Den bolsjevistiske oppfatning bidro til nedbrytning av verdifulle elementer hos mennesker. Kommunistiske professorer og bolsjevismen hadde tatt fatt på å omdanne vitenskap i materialismens og klassekampens interesse.

Eksempelvis forlanges i biologien at man skal lære erhvervede egenskapers arvelighet. Fordi denne teori – hvis riktighet ennå står igjen å bevise – innskrenker følgene av den ødeleggende av verdifullt arvestoff som har funnet sted under revolusjonen fremdeles fortsetter, og berettiget håpet om at det nye samfund skal frembringe en ny høiere mennesketype.¹⁶²

Ekte vitenskap hadde kun ett kriterium ifølge Quisling: å være sann. Og bolsjevismen var ikke sann. Miljøpåvirkning spilte slik en underordnet rolle i Quislings filosofi. Langt viktigere var kanskje ideen om rasesjelen som en konstant størrelse. Hos hagalsmennene, som tilhengerne av Ragnarok ble kalt, var rasesjelen en fremtredende idé.¹⁶³ Rasesjelen var uforanderlig og upåvirket av historie og kultur forutsatt at raseblanding ikke forekom.

¹⁵⁸ Ibid.; 77-79

¹⁵⁹ Ibid.; 22

¹⁶⁰ Quisling, Vidkun (1996); 19

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Ibid.; 101-102

¹⁶³ Emberland (2003); 111

Det historiske fellesskapet

I tysk nasjonalromantisk tenkning var idealet om en fri, opplyst og selvbevisst fellesskapsfølelse båret fram av tenkere som Herder, Novalis og Hölderlin.¹⁶⁴ Fellesskapet var ikke bare en størrelse som eksisterte her og nå, men den gjenspeilte historiske og personlige erfaringer fra fortiden. Quisling oppfattet tilsvarende rasen som en levende organisme med et komplekst indre liv.¹⁶⁵ Den følte og delte erfaringer, opplevde forfall og framgang. Alle som var del av rasen hadde en felles fortid og en felles framtid.

Noen raseforskere støttet seg på ideen om at historien kunne forstås ved biologiske årsaker.¹⁶⁶ Biologien var den drivende mekanismen for hvordan verden utviklet seg. Når Quisling snakket om drivkreftene bak den franske og russiske revolusjonen forklarte han at begge revolusjonene skyldtes at laverestående raser reiste seg mot mer høyerestående. Aristokratiet i Frankrike og Russland var av høyerestående menneskemateriell, men på grunn av "blodsblandning" hadde denne overklassen forfalt og degenerert.¹⁶⁷

Det var de høyerestående rasene som hadde stiftet verdens store sivilisasjoner som den indiske, greske og tysk-romerske. Høiere menneskemateriell betydde først og fremst evne til å organisere samfunnet og skape fred i verden. Individuer med godt arvestoff hadde en høytstående livsoppfatning. Denne innebærte en utpreget rettssans og evner til å samarbeide med andre. Slike individer satte solidaritetsfølelsen foran egeninteressen.¹⁶⁸ Lavere, mindreverdige raser var selvopptatte, hovmodige, korrupte og umoralske. Slike raser bidro til krig og uro, og de hadde samfunnsnedbrytende evner.¹⁶⁹ Quisling fant forklaringen på hvorfor store sivilisasjoner som Romerriket ble etablert i rasens anlegg. De beste og mest verdifulle rasene hadde skapt og stiftet de mest fantastiske rikene. Dette klarte de fordi de av naturen var velrustne og skapt bedre. Dermed var overklassen i de fleste nasjoner rundt om i verden av høyerestående menneskemateriell. Disse majestetiske rikene hadde imidlertid forfalt og brutt sammen siden de høyerestående rasene raseblandet seg med mindreverdige raser. På denne måten mistet for eksempel overklassen i Frankrike og Russland grunnleggende egenskaper som de trengte for å regjere. Disse landene falt dermed sammen og det brøt ut revolusjon da de laverestående ikke lenger ville være undertrykt og så muligheten for å hevde seg på overklassen. «*Rasemessig sett er den russiske revolusjon i ennu høiere grad enn den store*

¹⁶⁴ Skorgen (2002); 142-143

¹⁶⁵ *Nordiske Folkereisning i Norge, Retningslinjer og lover* (1931); 1-2

¹⁶⁶ Skorgen (2002); 125

¹⁶⁷ Quisling, Vidkun (1996); 18

¹⁶⁸ Ibid.; 195-196

¹⁶⁹ Ibid.; 107-109

*franske, karakterisert ved at undertrykte raser reiser sig og gjør ende på en degenerert overklasse [...] som lar makten gli fra sig».*¹⁷⁰

At raseblanding var grunnlaget for hvorvidt en sivilisasjon overlevde eller ikke var en tanke som først ble utviklet av franskmannen Arthur de Gobineau.¹⁷¹ Han mente den ariske rasen stod for det viktigste raseelementet i verden og at denne rasen hadde stiftet de viktigste sivilisasjonene gjennom historien. Årsaken til at sivilisasjonene forfalt var at den ariske rasen hadde blandet seg med andre raser og dermed hadde ariernes egenskaper brutt ned. Dette historiesynet var en sentral ide hos Hitler og vanlig innen nasjonalsosialismen. Nasjonalsosialister som Houston Stewart Chamberlain inntegrerte denne biologisk historieoppfatning inn i teoriene sine.¹⁷²

Når det gjelder ideen om at overklassen i forskjellige land var av en høyerestående rase finner vi denne igjen hos Vacher de Lapouge (1854-1936). Antropologen Lapouge hadde kommet fram til at klasseforskjeller i et samfunn kunne forklares ved rasen. Overklassen i et samfunn var en høyere rase, mens lavere raser utgjorde de lavere samfunnslagene.¹⁷³ I Norge hadde Halfdan Bryn (1865-1933) argumentert for at samfunnshierarkiet gjenspeilet rasemessige forskjeller. Arbeiderklassen hadde ifølge Bryn lavere sosial status og dårlige helse enn den norske overklassen. Grunnen til dette var for det første at livsforholdene hos arbeiderklassen var dårligere. Men arbeiderklassen hadde også dårligere raseelementer enn overklassen og dette bidro til å forklare hvorfor de var på bunnen av samfunnet.¹⁷⁴

Gudsriket

Biologien var altså drivkraften bak all utvikling for Quisling. Quisling var samtidig en religiøs mann og tilla den historiske utviklingen en religiøs komponent. Historiens utvikling ville til slutt nå et endelig mål og dette var etableringen av Guds rike på jord.

Dypt i kjernen av Vidkun Quislings tankeunivers fantes en metafysisk tro på at tanker eller ideer var grunnleggende for forståelsen av tilværelsen. Han tilla bevisstheten primat framfor den konkrete, sansemessige verden. ”*Det er tankene som regjerer verden, om ikke alltid tenkerne. Tankene som opstår i de utvalgte hjerner, tar form i opdagelser og oppfinnelser og ideer; blir etterhånden massenes eiendom og omkalftrer livet.*”¹⁷⁵ De egenskapene man fant hos objekter opptrådte for mennesket kun i menneskets egen

¹⁷⁰ Ibid.; 18

¹⁷¹ Skorgen (2002); 125-134

¹⁷² Ibid.; 153-160

¹⁷³ Kyllingstad (2002); 32

¹⁷⁴ Ibid.; 102

¹⁷⁵ Quisling, Vidkun (1996), 107;

bevissthet. Objektene hadde ingen substans eller stoff i seg selv. Mennesket erfarte verden gjennom sitt eget sinn.

Bevisstheten var en kraft stammet fra et overlegent vesen, noe absolutt og sant. Dette overlegne vesenet var Gud og bevisstheten var nedarvet fra han. Om Quisling trodde på en personlig Gud eller Gud som et kollektiv vesen som åpenbarer seg i tankene er det ikke lett å trekke noen konklusjon om. Her må man trå varsomt. Quisling trodde i alle fall på en kristen Gud. Og han trakk denne konklusjonen i en kritikk av bolsjevismen:

For den egentlige religiøse opfatning derimot, er det et absolutt høiere vesen, guddommen, og likegyldig enten man forestiller sig dette høiere vesen som en personlig Gud utenfor verdensordningen, eller som universets iboende kollektive ånd, ved å benekte dette absolutte, og basere sin moral på en blodig reisning av den åndelige minst utviklede, setter bolsjevikkene sig i virkeligheten utenfor det felles menneskelige; allting flyter og det er umulig for andre å finne felles sprog med dem.¹⁷⁶

Det å benekte det absolutte var altså å gå bort fra moral og det felles menneskelige for ”*den moralske lov for våre handlinger – hvorledes den enn lyder – forutsetter nødvendigvis et høiere vesen enn det individuelle menneske, og er nettopp det å handle overensstemmende med dette høiere vesens vilje og hensikt*”.¹⁷⁷

Å identifisere seg med guddommen, eller ånden, som var nedarvet i alle mennesker var det helt sentrale for Quisling. Dersom et individ handler overensstemmende med Guds vilje så handler individet moralsk. Individet blir da mektig og fritt. Når det gjelder hvordan individet skal vite at det har klart å identifisere seg med ånden så sier ikke Quisling mye. Han nevner imidlertid en intuisjon eller et instinkt instinkt:

Men store mengder av folket forstår rent instinktmessig dette, selv om de ikke kan gjøre sig det klart i begreper. De forstår at mennesket ikke er alene i verden, at verdensrevolusjonen ikke kan være nogen sann Gud, at den er umulig som grunnlag for moralen, og de er vidne til at moral og det hele bærer galt av sted, hvis mennesket – således som den opvoksende slekt i Russland – ikke har et fast holdepunkt i tilværelsen.¹⁷⁸

Quisling trodde hvert fall at han selv kunne identifisere seg med Gud. Så mye er sikkert. Og det neste steget han tok brukte han til å legitimere sitt politiske syn: Guddom åpenbarte seg i alle mennesker, men mer i noen mennesker enn andre. På samme måte åpenbarte guddommen seg mer i noen *raser og nasjoner* enn andre. Det vil si at noen grupper var nærmere ånden mens andre var lengre ifra. De gruppene som var nærmest ånden var de mest moralske og

¹⁷⁶ Ibid.; 96

¹⁷⁷ Ibid.

¹⁷⁸ Ibid.: 100

hadde krav på mer makt enn andre. Quisling brukte med andre ord troen på ånden til å rangere enkeltpersoner, raser og nasjoner i høyere og lavere verdt kategorier.¹⁷⁹

Med ”Guds rike på jord” mente Quisling realisering av Guds vilje her på jorden. Det var de mest høytstående rasene som altså var nærmest Gud, så i dette riket ville de mest verdifulle og beste rasene nødvendigvis ha mest makt og kunne styre over andre raser. Quisling oppfordret til at høyerestående raser eller likesinnede og ”like instillede folk” søkte sammen for å kunne samarbeide i et slags forbund eller fellesskap. Hvorvidt det var plass for andre raser i denne verden er vanskelig å si, men Quisling advarte mot at:

Betoningen av det rasemessige må heller ikke utarte til overvurdering av ens eget, og til undervurdering av andre og det felles menneskelige. Ved de ømtålelige forhold som det her gjelder, må man i tide være opmerksom på dette, om enn feilen foreløpig består i at man ikke har tilstrekkelig øie for rasens betydning og verd.¹⁸⁰

Dette var i det minste en verden hvor alle mennesker hadde organisert seg til den aller høyeste formen som var mulig her på jorden. I dette samfunnet hersket Guds vilje overalt og det ble slutt på all krig, vold og kriminalitet. Her hersket det fred og harmoni slik Gud ønsket.

¹⁷⁹ Ibid.; 107-109

¹⁸⁰ *Redegjørelse for Nordiske Folkereisnings retningslinjer* (1931); 8

Kapittel 3. Den nordiske rasen

De forskjellige rasene

I dette kapittelet skal jeg bruke den nordiske rasen som et eksempel på hvordan Quisling anvender tankene fra forrige kapittel i praksis.

I de tekstene jeg har gjennomgått var Quisling først og fremst opptatt av å snakke om raser i Europa og om verdens hvite befolkning. Han nevnte både mongoler eller folk med ”asiatisk islett” og ”negerer”. Quisling mente at en av kommunismens hovedoppgaver var å ”reise de farvede raser, gule, brune, svarte, og særlig Østens folkeslag mot de hvite”.¹⁸¹ Men Quisling konsentrerte seg primært om hvite raser. Mennesker med hvit hudfarge har innen raseforskningen gjerne falt under den samlede kategorien den kaukasoide rase. Den kaukasoide rase var en betegnelse først brukt av den tyske vitenskapsmannen og antropologen Johann Friedrich Blumenbach (1752-1840). Blumenbach var grunnleggeren av studiet om kranier. I kraniologien forsket man på oppbyggingen av hodeskaller og hva dette kunne ha å si for menneskets anlegg og funksjon. I følge Blumenbach var den kaukasoide hodeskallen den aller vakreste. Den hadde en helt perfekt symmetrisk struktur. Fortellingen om Blumenbach går ut på at han fant en kvinnelig kaukasoid hodeskalle som han ble helt besatt av. Han var nærmest forelsket i denne og den ga han romantiske forestillinger om hvor nydelig landskapet i Kaukasus var. Lignende skaller mente han å finne i Europa. Dette brakte han inn på ideen om at mennesker fra Kaukasus hadde innvandret fra tidlig av til det europeiske kontinentet.¹⁸²

Blumenbach snakket om at det fantes tre opprinnelige raser i verden alle med opprinnelse i ulike deler på jorden. Den kaukasoide hadde sin opprinnelse i Kaukasus, den gule i Altaifjellene og den svarte i Atlasfjellene.¹⁸³ Fra sine opprinnelige steder hadde disse rasene vandret ut for å blande seg med hverandre og dette hadde resultert i at det fantes fem ulike typer raser i verden: den kaukasoide eller den hvite rasen, den mongolske eller den gule, den malaysiske eller brune, den etiopiske eller den svarte og den amerikanske eller røde rasen.¹⁸⁴ Mange forskere på 1800-tallet mente at man kunne dele menneskeheten inn i tre grunnleggende kategorier: den kaukasoide eller hvite rasen i Europa, den gule eller mongoloide rasen i Asia og den svarte eller negroide rasen i Afrika. Denne tanken finner vi

¹⁸¹ Quisling, Vidkun (1996); 136

¹⁸² Skorgen (2002); 93-95

¹⁸³ Ibid.; 126-127

¹⁸⁴ Ibid.; 93-95

for eksempel hos den amerikanske rasehygienikeren Madison Grant (1865-1937) som utga i 1916 *The Passing of the Great Race*.¹⁸⁵

Slike overordnede kategorier kunne man igjen dele inn i flere underkategorier. Günther delte den kaukasoide eller hvite rasen i Europa inn i seks forskjellige ”under-raser”. Det var den nordiske, den dinariske, den østiske eller alpine, den vestiske eller middelhavsrasen, den østbaltiske og den filiske.¹⁸⁶ Amerikaneren William Z. Ripley (1867-1941) snakket på sin side om tre europeiske raser: den teutoniske (eller den nordiske), middelhavsrasen og den alpine.¹⁸⁷ Inndelingene i raser varierte selvfølgelig med forfatteren og det fantes liten enighet om en endelig kategorisering.

Av det jeg har funnet nevner Quisling hvertfall fire forskjellige raser i Europa: den nordiske rase, middelhavsrasen, den dinariske og den alpine rase. Den nordiske rasen var en herskerrase. Den var menneskehetens ypperste frambringelse. Rasen fantes i Nord-Europa. Middelhavsrasen hadde kulturelle, siviliserende og samfunnsbyggende evner. Den var ”den andre store rasefaktor i kulturutviklingen”. Middelhavsrasen holdt til i de sørligere delene av kontinentet. Den nordiske rasen og middelhavsrasen var ”de to egentlige europeiske rasene”.¹⁸⁸ Men middelhavsrasen fremstår ikke som bedre enn den nordiske. Det var den nordiske rasen som var en herskerrase og en eliterase. Den alpine rasen var mest utbredt i Øst-Europa. Quisling rangerte den alpiske som den med de dårligste raseelementene. Både åndelig og fysisk sett var den helt forfallen.¹⁸⁹ Alle disse tre rasene blir behandlet i *Russland og Vi*, men til ulik grad. Quisling unnlot å bruke den dinariske rasen i den samme boken, men han påpekte at konen hans Maria var av dinarisk rase i *Studentene*.¹⁹⁰ Utenom dette avslører han ingen ting om denne rasen.

Tekstene mangler i stor grad utseendemessige beskrivelser, men på den andre siden la Quisling stor vekt på rasenes ”åndelighet”.¹⁹¹ Det var hvordan rasene oppførte seg og tenkte Quisling interesserte seg i. På tross av mangel på fysiologiske beskrivelser kan disse hentes fra raseforskningen. Selv om Quisling for eksempel ikke skrev at nordmannen var høy og blond med blå øyne, er det god grunn til å anta at han nettopp tenkte på denne måten for det var en svært vanlig tanke i samtiden.¹⁹²

¹⁸⁵ Grant, Madison (1928), *Den store rases undergang, eller den rasemessige basis for Europas historie*, Oslo: Some & CO.s Forlag; 9-10

¹⁸⁶ Kramár (2000); 219-220

¹⁸⁷ Kyllingstad (2004); 33

¹⁸⁸ Quisling, Vidkun (1996); 176-177

¹⁸⁹ Ibid.; 107-109

¹⁹⁰ *Studentene* (1930); 318

¹⁹¹ Quisling, Vidkun (1996); 96-97

¹⁹² Kyllingstad (2004); 33

Langskaller og kortskaller

Det fantes imidlertid ett unntak ved de fysiologiske beskrivelsene. Quisling var svært opptatt av langskallenhet og kortskallenhet. Ideen om kortskaller og langskaller kom fra Sverige og anatomen og etnografen Anders Retzius (1796-1860). Anders Retzius målte skaller og delte verdens befolkning inn i dolikokefal (langskaller) og brakykefal (kortskaller). Han utarbeidet kefalindeksen som senere ble en standard metode i målinger av skaller. Kefalindeksen var et tall som beskrev forholdet mellom hodeskallens lengde, målt fra pannen til bakhodet, og skallens bredde, målt der skallen var bredest. Det kefalindeksen fortalte om var skallens bredde i prosent av lengden. En lang skalle gav lav indeks, og en kort skalle ga høy indeks.¹⁹³ Retzius' «oppdagelse» av ulike skalleformer ble videreført av raseforskere som den franske psykologen og kirurgen Pierre Paul Broca (1824-1880). Broca fastslo at skalleform måtte gjenspeile menneskets åndelige og sjelelige evner.¹⁹⁴ Senere antropologer og forskere aksepterte stort sett at langskallene hadde de beste sjelsevnene og var de mest intelligente i motsetning til dummere og mer primitive kortskaller. Ulike argumenter ble brukt til å legitimere dette synspunktet. Her i Norge interesserte Halfdan Bryn og Herman Lundborg seg med studiet av hjernemasse og kom til konklusjonen at de med størst skalle også nødvendigvis hadde den største hjernen og dermed var smartest.¹⁹⁵ En annen forklaring på langskallenes overlegenhet var at den delen av hjernen som var bærer av intelligens satt fremst i skallen og slik skapte den lengre pannen som var karakteristisk for langskallene. Et tredje argument kunne være at kortskallene var de mest usymmetriske og styggeste.

For Quisling representerte skallens form på samme måte som for Broca menneskets åndelige evner. Han gikk ikke i detalj, men påpekte at laverestående raser var kortskaller.¹⁹⁶ På den andre siden argumenterte han for at den nordiske rasen var høyerestående. I tråd med hva raseforskere hevdet var det sannsynlig at Quisling mente at den nordiske var langskallet selv om jeg ikke har funnet en referanse for dette. Forskerne i samtiden understrekte at den nordiske rasen var en lys langskalle.¹⁹⁷ Forskere som Madison Grant hadde funnet ut at den nordiske rasen var den mest langskallede, middelhavsrasen var mindre langskallet, mens den alpine rasen var kortskallet.¹⁹⁸

¹⁹³ Kyllingstad (2004); 20-21

¹⁹⁴ Ibid.; 28-29

¹⁹⁵ Skorgan (2002); 173-177

¹⁹⁶ Quisling, Vidkun (1996); 108

¹⁹⁷ Kyllingstad (2004); 33-35

¹⁹⁸ Grant (1928); 13-15

Den nordiske rase

Jeg er født i Fyresdal i Vest Telemark 18. juli 1887 av foreldre prost Jon Lauritz. (f.1844) og Anna Caroline Bang (f. 1860). Jeg er av nordisk rase, og min fars slekt har i de siste århundrer hatt sitt hjem i Telemark. Gift 10. sept. 1923 med Maria Basilevna Pasek, f. 1900, russerinne av dinarisk nordisk avstamning. Vi har ikke barn.¹⁹⁹

Studentene 1905

Jeg skal nå bruke den nordiske rasen som et eksempel på hvordan Quisling anvender sine oppfatninger om hva en rase er i praksis.

Den nordiske rase var den mest verdifulle rasen. Quislings skildringer av denne rasen var overveldende positive. Han hyllet den nordiske rasen som en herskerrase med overlegne kvaliteter, mens alle andre raser var mindreverdige til forskjell. *Og det er min faste overbevisning; opstått av teoretiske studier og bestyrket av mangeårige iakttagelser i forskjellige land, at denne rasen er den mest verdifulle av alle jordens raser og den viktigste bærer av verdenssivilisasjonen.*²⁰⁰ Både fysisk og åndelig sett var den store nordiske folkefamilien bedre enn andre. Framfor alt hadde den evner til å skape fred og harmoni på jorden. Med sine siviliserende og kulturskapende evner hadde den bidratt umåtelig til en god og riktig verdensutvikling. Det gode og riktige eller det moralske var som tidligere nevnt det som var i tråd med ”Guds vilje”. Den nordiske rase var moralsk siden den handlet i overensstemmelse med Guds vilje, og var den utpekte rasen til å virkeliggjøre Guds rike på jord.²⁰¹ Rasen var modig og rettsbevisst, men den kunne også være voldelig. Gjennom historien hadde den ”spilt blod” gjennom erobringer og i krig. *”Vikingblodet ruller ennu i de fleste nordmenns årer som en sterk understrøm. Og om nordmennene vel aldri har vært disponert for vellystig grusomhet, så har de heller ikke veket tilbake for å blinde sine motstandere og riste blodørn på dem”.*²⁰² ”Skandinavisk og nordisk virksomhet” kunne være nådeløs og kald.

Termen ”den nordiske rasen” finner vi som nevnt hos forskeren Madison Grant. Andre forskere som også behandlet denne rasen var William Zebina Ripley (1867-1941), Joseph Deniker (1852-1918) og Giuseppe Sergi (1841–1936). De kunne fortelle at den nordiske rasen var langskallet, høy og slank og hadde lysfargede øyne og hår, og lys hud.²⁰³ Den nordiske rasen hadde sin opprinnelse i Nord-Europa.²⁰⁴ Det norske folk var hovedrepresentantene for denne rasen. Den fantes i de skandinaviske landene, Holland, Storbritannia, Belgia, Tyskland

¹⁹⁹ Studentene (1930); 318

²⁰⁰ Tidens Tegn 24.05.1930

²⁰¹ Quisling, Vidkun (1996); 96-97 og 195-196

²⁰² Ibid.; 116-117

²⁰³ Kyllingstad (2004); 35

²⁰⁴ Tidens Tegn 24.05.1930

og USA. Den fantes også i andre land, men her var ikke det nordiske element like fremherskende.²⁰⁵

Quisling innrømmet at det fantes forskjeller innbyrdes nordmenn, men disse forskjellene var små og man kunne ikke tillate at ”*uvesentlige forskjelligheter i type og anlegg, som kan påvises hos befolkningen, særlig i de forskjellige landsdeler, [skulle] virke til unødig splittelse*”²⁰⁶. Militærlegen Carl Arbo hadde som nevnt ment å kunne bevise at det fantes regionale forskjeller i skallestørrelse i Norge. Han målte norske rekrutter på 1880- og 1890-tallet og fant ut at det var en sammenheng mellom dialekter og skallestørrelse. Det fantes tre typer menneskeraser i Norge, en lys langskalle, lys kortskalle og en mørk kortskalle. Ifølge Arbo var den lyse langskallede rasen særlig etablert på Østlandet og denne var den mest intellektuelle og den kjekkeste. Langs kysten fant man de kortskallede brachykefalene som kunne være dannede og intellektuelle, men samtidig hadde de mange svakhetstrekk. De var trangsente, nervøse, smålige og langt mer upolerte enn de djervere og freidigere langskallene i innlandsbygdene.²⁰⁷ For Quisling var slik tankegang av underordnet betydning. Han var først og fremst interessert i å fremme kunnskap om at det norske folk på tross av de forskjellene som kunne eksistere mellom dem fremdeles var bedre enn andre folk. Dette var fordi det nordiske element var langt mer fremherskende hos nordmenn enn hos andre. Et interessant spørsmål er imidlertid hvorvidt Quisling regnet samene som det norske folk. Ifølge Retzius, Nilsson og Keyser hadde samene vært Skandinavias urinnvånere og bærere av Skandinavisk steinalderkultur. Andre forskere mente at samene hadde innvandret senere og tilhørte et annet folkeslag enn nordmenn.²⁰⁸ Quislings synspunkter på dette området var dessverre ikke å finne.

Spørsmålet om den nordiske rasens urhjem

Quisling avslørte ikke mer konkret hvor den nordiske rasen hadde sitt urhjem, men på dette spørsmålet finnes det flere motstridende teorier. Det var med den lingvistiske rasismen at ideen om arierne ble til. Bak den lingvistiske rasismen stod språkforskere som mente å kunne påvise menneskenes historiske avstamning gjennom studiet av ulike språk. Disse forskerne så en sammenheng mellom språk og biologi. Dersom man snakket et spesielt språk så betydde det at du nedstammet fra språkets røtter. Filosofen Friedrich Schlegel (1772-1829) var blant dem som så likheter mellom europeiske språk og sanskrit. Det var stor fascinasjon med India

²⁰⁵ Redegjørelse for Nordiske Folkereisnings Retningslinjer (1931); 16

²⁰⁶ Ibid.; 8

²⁰⁷ Kyllingstad (2004); 48-49

²⁰⁸ Ibid.; 56-58

og skriftspråket sanskrit i samtiden og språkforskerne mente at likheter mellom europeisk og sanskrit betydde at den europeiske språkfamilien hadde sitt opphav i India.²⁰⁹ Indoeuropeisk ble den nye betegnelsen. Dette førte til ideen om at arierne, eller overklassen i India, hadde spredt seg fra India og grunnlagt riker rundt om i verden. Adolf Pictet forestilte seg at arierne hadde levd et liv i paradiset i India før de vandret rundt om i verden i flere bølger og slik gav opphav til de ariske språkene. Alle som talte disse språkene måtte være av arisk rase.²¹⁰ I samtiden ble arisk gjerne benyttet synonymt med nordisk eller germansk. Nasjonalsosialistene mente at det reneste innslaget av ariere var å finne der de germanske språkene var rådende. Ariene fantes i sin aller reneste form i "Germania", eller områder som gjerne forbindes med Tyskland.²¹¹ Tyskland var dermed en slags bærer av sivilisasjon og kultur.

Slike ideer ble støttet av den norske historiske skolen med Rudolf Keyser og Per Andreas Munch. De mente at germanerne hadde vandret inn i Norge fra Sentral-Asia og stiftet norrøn kultur og språk.²¹² På den andre siden hadde man Andreas M. Hansen som avviste at arierne innvandret fra Asia. I stedet hevdet han at arierne oppstod i Sør-Tyskland og at de hadde vandret over til Norge ved forrige istid. Når isen smeltet var det sterkeste innslaget av arierne igjen i den norske befolkningen og i vikingkulturen, mens den hadde forfalt i resten av verden.²¹³

Quisling understrekte ikke mer enn at den nordiske rasen antagelig kom fra Norden og fra Nord-Europa.²¹⁴ Om han støttet seg på noe av det overnevnte er vanskelig å si, men han brukte i hvert fall så å si aldri begrepet ariere. Begrepet «den ariske rase» var helt borte. Quisling snakket også sjeldent om en «germanske rase». Det var alltid den «nordiske rase» for han. Hos nazistene brukte man i større grad arisk som en betegnelse på denne rasen, men hos Quisling faller arierne ut av det store bildet. Det kan være flere grunner til dette. En mulighet er at Quisling ønsket å distansere seg fra Tyskland, Hitler og NSDAP. Quisling kunne gjentatte ganger fortelle at han ikke var nasjonalsosialist, men først og fremst nasjonalist. Det er imidlertid langt mer sannsynlig at han motsatte seg ideen om at det ariske herrefolk hadde innvandret fra Sentral-Asia. En av de mest ledende raseantropologene i samtiden, Hans F. K. Günther, hevdet at arisk var et oppbrukt begrep. Ariene hadde aldri vandret helt fra India og til Nord-Europa. Derfor måtte man slutte å misbruke dette begrepet. Det var ikke arierne, men den nordiske rase med opphav i Nord-Europa som var det helt sentrale.

²⁰⁹ Skorgen (2002); 107-111

²¹⁰ Ibid.; 115

²¹¹ Ibid.; 114-118

²¹² Kyllingstad (2004); 45

²¹³ Ibid.; 50-51

²¹⁴ Tidens Tegn 24.05.1930

Nordiske folkevandringer

Fra Norden hadde det nordiske folk spredt seg rundt om til resten av verden og grunnlagt verdens sivilisasjoner og spredt kultur. I tråd med den biologiske oppfatningen av historie skrev Quisling om det nordiske folks virksomhet i verden.

Når vi erkjenner de dype sannheter i det historisk forgagne og historisk bestående, og ser de store ting som folk av nordisk rase har utrettet for verdensutviklingen helt fra historiens begynnelse inntil denne dag, da de står kraftigere som aldri før. Den indiske, persiske og gresk-romerske, likesom den europeiske og amerikanske kultur skyldtes vesentlig nordiske folks innsats.²¹⁵

Det sivilisatoriske arbeidet gjennom historien hadde artet seg som en biologisk eller rasemessig prosess. Nordisk folk hadde fra «snelandenes ensomme livskamp» blitt trengt ned til «sollandene» hvor de hadde etablert seg som herskerrase som styrte og regjerte over alle raser de støtte på. Både ariere, hellere og italikere drev den nordiske virksomheten. Romerriket var av spesiell betydning for Quisling. Det strakk til å erobre middelhavsområdene og sammensmelte «orientalsk religiøsitet», altså ortodoks tro, gresk ånd og romersk statskunst til den gresk-romerske sivilisasjon som ble utbredt over hele verden. Av alle rasene den nordiske støtte på fungerte middelhavsrasen som den andre store rase i kulturutviklingen. I dette samfunnet var det et folkelig og statlig samarbeid og en arbeidsdeling mellom romer (nordisk element) og greker (middelhavsrase).²¹⁶

Men Romerrikets «ekspansjonskraft» ble uttømt og riket falt sammen. Årsaken til dette var at det nordiske blod hadde gått tapt. Tapet av det nordiske element førte til at riket forfalt. Quisling siktet åpenbart til blanding mellom raser som den grunnleggende årsaken. Senere innvandret de nordiske germanerne med «friske nordiske impulser». Resultatet ble den europeiske sivilisasjon båret frem av nasjonalstatene. Denne prosessen opptok hele middelalderen og kampen innbyrdes nasjonalstater forekom på grunn av skiftninger i nordisk ledelse. Alle europeiske nasjonalstater var nordiske statsdannelser hvor det var en overklasse med nordisk element som regjerte over underlegne raser. Her som i Romerriket var det nordisk rase og middelhavsrasen, blandet med andre raser, som var statsbærende og ledende. Det var den romanske kultur som stod for middelhavsrasen, mens det germanske for det nordiske element.²¹⁷

²¹⁵ Redegjørelse for Nordiske Folkereisnings Retningslinjer (1931); 6

²¹⁶ Quisling, Vidkun (1996); 176-177

²¹⁷ Ibid.

Europeiske nasjonalstater drev det sivilisatoriske arbeidet videre og det nordiske folk spredte seg til andre verdensdeler. De stiftet samfunn i Amerika, Asia og Latin-Amerika.²¹⁸ Europeisk kolonialisme passer her fint inn i Quisling teorier til tross for at han ikke nevnte det spesifikt. Men noe som opptok mye av Quislings tid var den russiske revolusjonen og hvor ødeleggende denne var. Revolusjonen markerte den aller største trusselen mot den nordiske rase og man måtte sørge for at den ikke fikk spredt seg. Noe lignende i Norge ville føre til tap av det nordiske blod og til en ny sivilisatorisk forfallsperiode.

Russlands eksempel

Russland er et nordisk land, den østelige del av hvad man kunde kalle det store nordiske fedreland. En del av den nordiske rases urhjem, og gjennom årtusener en skueplass for nordisk stammers strid og arbeide. Lenge før de slaviske folkeslag var kommet inn i Russland, hadde nordiske folk der grunnlagt store riker, således goterne i Syd-Russland i de første århundrer av vår tidsregning. Og gjentagne ganger er i disse artikler pekt på at de egentlige russere var skandinaver, og det russiske rike oprinnelig en skandinavisk statsdannelse med nordisk overklasse og finsk-slavisk-asiatisk underklasse.²¹⁹

For lenge siden hadde vikingene bosatt seg på de russiske slettene og skapt et trygt og godt samfunn. Da de bosatte seg gjorde de den «finsk-slavisk-asiatiske» befolkning til underklasse. Vikingene hadde hatt treller, men disse var vesentlig krigsfanger. Dette var et nomadisk samfunn hvor folket var fritt og kunne vandre slik det ville. Det var også et kristent samfunn med gode åndsverdier. Kristendommen hadde blitt innført rundt år 1000 samtidig som i de andre skandinaviske land. Så lenge vikingene hersket rådet en harmonisk tilstand, men da vikingblodet degenererte ble tilstanden langt mer kaotisk. Rundt 1200-tallet vandret asiater inn i Russland og opprettet sitt herredømme. Blodtapet og blodblandingen som fulgte bevirket det nordiske element i de øvrige samfunnslag.²²⁰ Siste vikingkonge var «den skrøpelige» Fjodor som i 1593 hadde innført stavnsbåndet. Stavnsbåndet bandt bøndene til jordbruket og lovfestet at de måtte bli på sitt hjemsted. Dette systemet spredte seg rundt omkring til hele Russland og utviklet seg til livegenskapet.²²¹ Livegenskapet var bøndenes slaveforhold til jorda og la grunnlaget for opprørene som skulle komme med bolsjevikrevolusjonen. Før 1917 var bøndene betraktet som «tilbehør til jorden». Dette var det «viktigste spørsmålet i Russland» siden 80 % av befolkningen var bønder.²²²

Overklassen fortsatte å degenerere, men det var forsøk på å tilegne seg vestlig kultur. Med Peter den Store på 1700- tallet ble det tatt av «nordisk form», både av hollandsk,

²¹⁸ Ibid.; 177-179

²¹⁹ Ibid.; 133

²²⁰ Ibid.; 91

²²¹ Ibid.; 57-58

²²² Ibid.; 57-73

engelsk, skandinavisk og litt senere fransk og tysk. Det ble også gjort forsøk på å reformere livegenskapen med Alexander 2.s manifest av 1861. Men folket led fremdeles under urettferdige forhold og den overflatiske europeiske overklassekulturen stemte lite overens med bøndernes situasjon. Ved bolsjevikerevolusjonen ble den nordiske overklassen i Russland endelig felt etter kontinuerlig blodtap og nedgradering av det høyere menneskemateriell.²²³ Revolusjonen banet vei for «den marxistiske idékrets» som lovet å kjempe bøndernes og arbeidernes kamp og som feilaktig hevdet at mennesker var like av naturen. De revolusjonære hadde brukt bondespørsmålet til å reise de undertrykte raser og felle tsarstyret. Russlands hjerner og det høyt utviklede var nå forfalt, bolsjevikernes politikk hadde «*tatt sikte på å ødelegge fysisk de befolkningsslag hvor man fant det høiest utviklede menneskemateriell*». Det var «*et drepende slag mot hele den øvre halvdel av det russiske samfunn*».²²⁴ Bolsjevikerevolusjonen hadde fremfor alt vært raseødeleggende, og asiatisk og orientalsk blod hadde nå blitt fremherskende på bekostning av nordisk.

Jødene spilte en viktig rolle i revolusjonen. Quisling hevdet at jødene var et undertrykt folkeslag med få eller ingen rettigheter før revolusjonen. De hadde blitt forfulgt og hadde begrensede rettigheter blant annet i tilknytning til bosted og «stillinger» (i staten). Jødene, som stort sett var advokater, bedriftseiere og leger, ville derfor hevn mot tsarveldet og presset på for omveltninger i det russiske riket. Marxismen og bolsjevismen var begge stort sett jødiske åndsprodukter og jødene hadde med revolusjonsarbeidet bidratt til å spre disse ideene. Fremdeles var det en del jøder igjen i ledelsen, men mange hadde også blitt sjaltet ut. Revolusjonen hadde nemlig også gått hardt ut mot jødisk intelligens blant annet gjennom blodige forfølgelser. Dette hadde skjedd på grunn av indre stridigheter i partiet.²²⁵

Da bolsjevikene tok makten ble all jord i realiteten overført til staten. Ufrihet hadde blitt større enn noen gang. Russland var et totalitært samfunn og en politisk stat som var «*kommet til å omfatte ikke bare samfundets politiske virksomhet, men hele det økonomiske, sociale og kulturelle liv. Staten er alt. Individet ingenting*».²²⁶ Kommunistpartiet var eneste lovlige parti og styrte landet gjennom et tungt statsapparat. Det hadde absolutt all makt. Bolsjevikene dominerte sovjetorganer, fagforeningsorganisasjoner, selskaper og alle sosiale og frivillige organisasjoner. Det politiske statspolitiet G.P.U. holdt et fast grep om befolkningen, mens den røde arme stod klar for bruk til internasjonal revolusjon.²²⁷

²²³ Ibid.; 92

²²⁴ Ibid.; 19

²²⁵ Ibid.; 40-43

²²⁶ Ibid.; 23

²²⁷ Ibid.; 31-35

Menneskene var blitt frarøvet sine mest grunnleggende rettigheter og levde i frykt for sine egne liv. Befolkningen hadde ikke reell stemmerett, det kunne ikke bo hvor det ville, ikke ta jobb i offentlig tjeneste og ikke alle kunne få utdanning. Befolkningen ble forfulgt og straffet gjerne for ting det ikke hadde gjort og det var dessuten dårlige boforhold, lave lønninger, dårlig utbygd helsetjenester og dårlige arbeidsforhold.²²⁸

Staten hadde tatt full kontroll over økonomien. Nærmest all industri var blitt nasjonalisert og drevet som aksjeselskaper eiet av staten. Handelspolitikken var monopolisert med full kontroll over utenrikshandelen. Det lille som var igjen av private foretak og innenrikshandel var vanskeliggjort av store skatter og andre hindringer. Den materielle levestandarden var lav med mangel på livsnødvendige varer. Forsyninger var både dårlig fordelt og av dårlig kvalitet, og prisene var høye. «*Utvalget er lite eller ingenting*».²²⁹

Kulturelt sett måtte både vitenskap og kunst forholde seg til marxistiske vitenskapsidealer og stille seg i «verdensrevolusjonens og klassekampens tjeneste».²³⁰ Også religionsspørsmålet var kommet i forgrunnen som følge av revolusjonen. Den bolsjevistiske religion var ateismen eller troen på gudløshet. Dette var egentlig en antireligion. I Russland ønsket man å utrydde all religion og erstatte den med gudløsheten. I stedet vektla man virkeliggjørelsen av det sosialistiske samfunn. Det var verdensrevolusjonen som skulle «forløse menneskene» og tjene som moralens grunnlag.²³¹

Revolusjonen hadde kostet omkring 20 millioner mennesker livet direkte ved borgerkrig og indirekte ved epidemier og hungersnød. Og ikke nok med det, de revolusjonære krefter ønsket å spre de revolusjonære ideer videre til andre land. For bolsjevikenes endelige mål var å vinne makten og samle alle verdens land i Sovjetforbundet. De ville innføre kommunismen overalt. Arbeidet foregikk gjennom ulike agenturer som partier, organisasjoner og bevegelser. Kommunismen hadde også sine arveleggere her i Norge. I Norge hadde man som nevnt Arbeiderpartiet, Venstre og fagbevegelsen som Moskvas støttespillere. «*En revolusjon i Norge vil forholdsvis komme oss på mellom 300 000 – 400 000 menneskeliv*».²³² Men nå var befolkningen i Norge stort sett ens. Den var mer homogen enn i andre land med bedre arveegenskaper så en revolusjon i Norge ville ikke få de samme drastiske utslag.²³³

²²⁸ Ibid.; 74-90

²²⁹ Ibid.; 45-45

²³⁰ Ibid.; 101

²³¹ Ibid.; 96

²³² Ibid.; 18

²³³ Ibid.; VI

Den alpine rase

Hva har så den russiske revolusjonen med Quislings raseteorier å gjøre? For det første kom revolusjonen som følge av raseoppstandelse. At underlegne raser gjorde opprør mot den siviliserte nordiske rase var en grunnleggende drivkraft i historien. Dette hadde også skjedd tidligere med Romerriket og det franske riket i 1789. Men det er noe mer man kan hente fra alt dette. Quisling skrev at kommunismen var noe som var gitt av blodets side. Han hevdet at et menneskes holdninger og tro kunne stort sett forklares på bakgrunn av rasens anlegg. I Russland var følgelig befolkningen tilbøyelig til å ha kommunistiske holdninger, rett og slett siden det lå i deres anlegg. Alle raser var bærere av bestemte livsoppfatninger.

Det er lite tvil om at socialismen – foruten blant jødisk intelligens – har sin største utbredelse i den **alpinske kortskallede rase**, hvortil hører hovedmassen av underklassen i Mellemeuropa og størstedelen av den oprinnelige slaviske befolkning i Øst-Europa. Og ser vi på bolsjevismen, den revolusjonære socialisme, finner vi at den har sin masseutbredelse nettopp i de egne av Russland hvor det finsk-asiatiske blod er særlig fremherskende i den slaviske befolkning. Man kunde si at bolsjevismen er en asiatisk-slavisk bevegelse ledet av jødiske hjerner.²³⁴

Quisling forstod samfunnet som et direkte resultat av arvematerialet. Et typisk eksempel på dette var at protestantisme, nasjonalisme og en rasebevisst politikk var noe som falt sammen med den nordiske rases utbredelse. Kommunismen var derimot fremherskende i jødiske, asiatiske og slaviske folkeslag som man fant i Mellom-Europa og Øst-Europa. Det påpektes at grunnlaget for bolsjevistisk revolusjon og marxistiske bevegelser lå framme i land som Ungarn, Bulgaria, Finland og Tsjekkoslovakia. I disse landene fant man et betydelig asiatisk og slavisk islett, eller et «raseunderlag» for opprør. Bolsjevismen var noe som *«delvis sitter i blodet og derfor vanskelig å utrydde før folket er blitt klok av skade»*.

Dette er såmeget mer å legge merke til som vi hadde et lignende finsk-asiatisk raseunderlag for bolsjevikk-revolusjon både i Ungarn, Bulgaria og Finland. Likesom Tsjeko-Slovakiet hvor kommunistene er så sterke, også har et betydelig asiatisk rase-islett. I disse land er bolsjevismen således noget som delvis sitter i blodet og derfor vanskelig å utrydde før folket er blitt klok av skade. Hos oss derimot er bolsjevismen en begrepsforvirring, sitter ikke så dypt og vil lettere kunne fjernes bare ved en klarering av ideene. Hverken socialisme eller kommunisme ligger for vår nordiske egenart med dens særegne individualistiske legning.²³⁵

Disse folkeslagene Russland falt under kategorien den alpinske eller alpine rase. Dette var en laverestående rase som var tilbøyelig til å rette seg etter mindreverdige ideer. For Quisling var kampen mot Russland og marxismen noe av det aller viktigste. Å bekjempe Russland handlet ikke bare om å kjempe mot den marxistiske ideologi, men også å nedkjempe de menneskene

²³⁴ Ibid.; 107

²³⁵ Ibid.; 108

som fulgte den. Dette var mennesker av lavere verdi og disse kunne ikke dominere samfunnslivet. Quisling fastslo at *”de største omveltninger i verden reduserer seg til en tvekamp mellom det nordisk-europeisk prinsipp og asiatisk-orientalsk prinsipp”*.²³⁶

Rasens misjon og mål

Quisling skisserte opp det han kalte for «den nordiske rasens misjon» i verden. Det fundamentale fenomen i samtiden var at hele jorden var blitt oppdaget og erobret av menneskene. Verden holdt på å vokse seg sammen til en enhet og denne utviklingen gikk nå mot sin slutt. Menneskeheten organiserte seg og forberedte seg, og verden var kommet opp i en «overgangsform». Det hele ville ende i stiftelsen av et nytt verdensrike som hadde sitt grunnlag i «den nordisk bestemte europeisk-amerikanske verdenssivilisasjon». Interessant nok knyttet Quisling denne utviklingsprosessen til Folkenes Forbund eller Folkeforbundet. Quisling kom til å utvikle et mer anstrengt forhold til Folkeforbundet senere og anklage det for å være en arena for både liberalkapitalismen og kommunismen. Så spør han *«Er det ikke dette storverk som menneskeslekten helt fra sin begynnelse, uten å vite det, har arbeidet på? Og ligger ikke menneskenes mål her på jorden i dette å virkeliggjøre i menneskehetens enhet åndens herredømme?»*.²³⁷

Den nordiske rasens oppgave her på jorden var å realisere ”åndens herredømme”. Med ”åndens herredømme” syntes Quisling å mene Guds rike på jord. I dette riket skulle den nordiske rasen ha hovedrollen som en eliterase *”med følgende opgaver og ansvar”*. I følge Quisling var den nordiske rasen nærmest Gud, mens alle andre raser var mindre gudommelige.²³⁸

Quisling sa lite om hvordan dette riket skulle se ut. Tankene kan imidlertid knyttes opp mot ideen om en Skandinavisk forbundsstat og et Nordisk forbund. I disse forbundene skulle skandinaviske eller nordiske land samarbeide for *”å hevde vårt folkeprinsipp i verden og støtte nordboeres innsats i fremmede land, den er vår viktigste utenrikspolitiske oppgave, og vil samtidig også bidra til å løse en god del av våre indre problemer”*.²³⁹ Også i Nordisk Folkereisnings retningslinjer krevde man at mennesker av den nordiske rase skulle finne sammen for å skape et forbund. Alle ”nordisk innstillede folk” skulle få lov til å være en del av dette samfunnet.

²³⁶ Ibid.; 108

²³⁷ Ibid.; 176-178

²³⁸ Ibid.; 196

²³⁹ Tidens Tegn 24.05.1930

I dette forbundet var det aller høyeste målet at menneskeheten organiserte seg utover nasjonen og til en enhet. For nasjonen var ”ikke noget endelig mål, men bare et overgangsstadium, om enn kanskje et blivende. Likesom individet streber folkepersonligheten efter innordning i høiere fellesskap, hvor livet får den dypere mening”.²⁴⁰ Forholdet mellom et forbund bygget på ideer om rase og nasjonen er ikke lett å si noe om. Hvorvidt Quisling mente det ene var viktigere enn det andre klarer jeg ikke å fastslå. Det eneste jeg kan si er at Quisling mente at begge deler var viktige. Nasjonen og rasen trengte imidlertid ikke å være helt motstridende ideer. Et slagord for Nordisk Folkereisning var for eksempel ”*Nasjonal nyresning – i Nordisk ånd*”.²⁴¹ Det Quisling kan ha ønsket var et rasemessig fellesskap bestående av nasjonalstater.

Quisling påpekte imidlertid også at et samarbeid mellom den nordiske rasen ikke måtte overvurderes på bekostning av det felles europeiske og et internasjonalt samarbeid. Det internasjonale samarbeidet slik det hadde utviklet seg gjennom Folkeforbundet var viktig og positivt. Enighet eller forsoning mellom de europeiske statene var nødvendig for en bedre verdensutvikling. Men det aller viktigste ved en konsolidering var at Europa skulle samles som med en brodd mot Russland. Quisling understrekte helt til slutt at i et slikt samarbeid trengtes det ledere. Man trengte noen som kunne styre over de andre og sørge for den positive utviklingen. Her passet den nordiske rasen utmerket som i kraft av sine evner var den som passet best til å styre og lede.²⁴²

²⁴⁰ Klare linjer i avisen Nationen 27.02.1933

²⁴¹ Nordiske Folkereisning i Norge, retningslinjer og lover (1931); står på forsiden

²⁴² Quisling, Vidkun (1996); 195-196

Kapittel 4. Inspirasjonskilder

Mulige inspirasjonskilder

*”Menschenopfer mussten bluten, Nachts erscholl des Jammers Qual.”*²⁴³

Goethes Faust, 2. del, 5.akt

Vi har nå sett at raseforskning var en utbredt forskningstradisjon og det var åpenbare likheter mellom tenkningen i samtiden og hva Quisling trodde og mente. Quisling var opptatt og kjent med debattene både i Norge og i utlandet. Han leste klassiske bøker på emnet så vel som nyere og mer moderne. Han tok fra flere hold og tekstene hans viser noe mangel på kreativitet, men mangel på inspirasjonskilder var det nok ikke.

Fra Tyskland hadde Quisling blitt kjent med den gryende nasjonale bevegelsen og latt seg beundre av ulike nasjonalister og romantikere. I kildene jeg har gjennomgått refererte ikke Quisling direkte til raseforskere. Men en ting han gjorde var å referere til tyske forfattere og kunstnere. Johann Wolfgang Goethes (1749-1832) *Tarquet Tasso*²⁴⁴ og *Faust*²⁴⁵ ble nevnt. Quisling siterte også fra karikaturtegneren og dikteren Wilhelm Busch (1832-1908).²⁴⁶ Dermed viste han en interesse for Tyskland og tysk litteratur. Ellers studerte Quisling også tyske filosofer, raseantropologer og selv forskjellige kunstnere. Ideen om nasjonalstaten og folket som en organisk enhet gjennom historien kunne han blant annet finne hos Herder.²⁴⁷ Av filosofer vekket Immanuel Kant, Johann Gottlieb Fichte og Arthur Schopenhauer interesse.²⁴⁸ Blant tyske raseforskere var det særlig Hans F. K. Günther som spilte en viktig rolle.

Men det var ikke bare Tyskland som opptok Quisling. Fra Frankrike leste Quisling Gobineau som etter rasemessige prinsipper hadde utarbeidet en teori om sivilisasjoners fall.²⁴⁹ Denne bygget på Boulainvilliers ide om at ethvert land var bestående av en aristokratisk herskerrase og en erobret underklasse.²⁵⁰ Rasismen til Quisling nøt dessuten en viss utbredelse gjennom amerikanske forfattere som William Ripley og Madison Grant.²⁵¹

²⁴³ Quisling, Vidkun (1996); 11. Oversatt til norsk betyr det noe sånt som ”Mennesker (menneskeofre) måtte blø, om natten hørte man kvalens jammer”.

²⁴⁴ Quisling, Vidkun (1996); 87

²⁴⁵ Ibid.; 11 og 180

²⁴⁶ Ibid.; 80

²⁴⁷ Skorgen (2002); 143

²⁴⁸ Dahl (1991): 27-28

²⁴⁹ Ibid.; 157, ellers kommer det mer om dette litt under.

²⁵⁰ Skorgen (2002); 124-125

²⁵¹ Quisling, Vidkun (1996); forord: VII

Fra den fysiske antropologien var det ideen om langskallenhet og kortskallenhet som var det viktigste. Kraniologien hadde i sin tid kommet fra Blumenbach og ble videreutviklet av Anders Retzius. Ifølge Vacher de Lapouge speilet samfunnet et hierarki etter rasegitte forskjeller. Eliten i samfunnet var mer langskallet enn gjennomsnittet.

Også her i Norge kunne Quisling støtte seg på ulike forskningsmiljøer. Den nordiske folkebevegelsen ble båret frem av Jon Alfred Mjøen, Halfdan Bryn, Ragnar Vogt, C. O. E. Arbo og Andreas M. Hansen som alle har blitt behandlet over. Hos historikere fant man tanker om det nordiske folk hos Rudolf Keyser og Peter Andreas Munch.

Både darwinismen og Mendels arvelover var sentrale hos Quisling. På den andre siden kan han ha kommet mindre overens med lamarckismen og diverse miljøteorier. Ekteparet Alette og Kristian Emil Schreiner som kunne påpeke at raseforskningen var inklusiv og at andre faktorer enn rase kunne spille en rolle i hvordan et menneske utviklet seg falt nok ikke helt i smak.²⁵² Det gjorde nok heller ikke antropologer som Franz Joseph Gall, Rudolf Martin og Rolf Nordenstreng. I filosofien hadde Quisling ifølge Dahl liten interesse for tenkere som Kierkegaard, Nietzsche, Wittgenstein, Russel, Heidegger og Hausser.²⁵³

Interessant nok var antisemittismen hos Quisling svak i perioden før dannelsen av Nasjonal Samling. Visse forskere hadde fremhevet at verdensutviklingen gikk mot et skjebnefylt oppgjør mellom jøder og ariere. Denne ideen var framtrædende hos Houston Stewart Chamberlain som hevdet at jødene var den viktigste årsaken for en rases forfall.²⁵⁴ Quisling integrerte ikke dette storoppgjøret med jødene inn i sine teorier. Det er fraværende i kildematerialet som jeg har gjennomgått. Også ideen om arierne falt bort. Schlegel og Adolf Pictet hadde snakket om ariere, men med Quisling virker det som om han konsekvent unngikk å bruke dette begrepet.

Quisling tok på denne måten fra ulike hold. Først og fremst brukte han teoriene til å legitimere sitt syn på den norske nasjonen og det nordiske folkefellesskapet som det mest verdifulle og høyerestående. Han brukte teoriene til å forkaste idealer om likeverd mellom mennesker og forutsatte at ulikhet var en naturlig del av tilværelsen.

Den store rasens forfall

Jeg skal nå gi et par eksempler på raseforskere og deres tanker. Forhåpentligvis vil disse vise at Quislings oppfatninger om hva en rase er var tett knyttet opp mot raseforskningen.

²⁵² Kyllingstad (2004); 112-124

²⁵³ Dahl (1991); 27-28

²⁵⁴ Skorgen (2002); 153-160

Begrepet den nordiske rase ble populærisert av forskerne som William Z. Ripley og Madison Grant. Jeg skal gå nærmere inn på en av dem, Madison Grant.

Grant var en av de aller mest berømte raseforskerne i samtiden. Boken hans, *den store rases undergang*, ble utgitt i flere land, og kom ut i norsk versjon i 1928. Madison Grant så den tiltagende innvandringen i de amerikanske statene som et problem. Innvandrerne var hovedsakelig europeere som brakte med seg en radikal kultur som stod i sterk kontrast til hjemlig kultur. De medbrakte holdningene og verdiene passet egentlig ikke det amerikanske samfunnet og bidro i vesentlig grad til å svekke og bryte ned landet.²⁵⁵

Kulturelle forskjeller mellom europeere og amerikanere måtte forklares på bakgrunn av arvemessige forskjeller. Arvelovene fortalte at det fantes faste regler for hvordan menneskelige egenskaper videreførtes fra generasjon til generasjon. Videreføringen artet seg konstant og uforanderlig gjennom tid. Omgivelsene hadde mindre å si.²⁵⁶ Hverken oppdragelsen eller erfaringer kunne rokke ved det faste mønsteret av videreføring.²⁵⁷ På bakgrunn av disse reglene kunne man klassifisere menneskeheten inn i grupper. Mennesker med likt arvemessig materiale falt innen den samme kategorien. Kategoriene var hetende raser.

En rase hadde moralske, intellektuelle og sjelelige, så vel som sett av fysiske egenskaper. Rasen kunne innad sin gruppe overføre egenskapene til videre slektsledd uten noen som helst problemer, men dersom raser blandet seg ville det oppstå forstyrrelser i overføringen. Når en rase reproduserte seg innad gruppen var det snakk om rene typer, men ved raseblanding oppstod det disharmoniske kombinasjoner. Resultatet av slike kryssninger som følge av raseblanding var egentlig ikke blandningstyper av mennesker, men ”mosaikker av motstridende egenskaper”. Ved blandningen vil noen rasers arvemateriale opptre mer recessivt, mens andre rasers materiale ville opptre dominant.²⁵⁸

Amerikanere og europeiske folkeslag tilhørte forskjellige eller distinkte raser. Amerikanerne var etterkommere av en lyshåret, blåøyd rase som hadde innvandret fra fastlandet og opprettet en amerikanske koloni. Denne rasen het den nordiske rase og fantes i dag i Nord-Europa.²⁵⁹ Europeerne som innvandret nå kom fra Sør- og Øst-Europa og tilhørte enten den mediterrane eller den alpine rase.²⁶⁰

²⁵⁵ Grant (1928); 57-67

²⁵⁶ Ibid.; 11

²⁵⁷ Ibid.; 9-11

²⁵⁸ Ibid.; 9-10

²⁵⁹ Ibid.; 123-124

²⁶⁰ Ibid.; 54-67

Den nordiske rasen fant man blant annet på de britiske øyene, i Frankrike, Flandern, Holland, Tyskland og det nordlige Polen og Russland. Rasen fant man ellers i de gamle aristokratiske familiene og i overklassen over hele det sydlige Europa.²⁶¹ Den nordiske var langskallet, meget høy, lyshudet med blondt eller brunt hår og med lys øyefarge. Den bebodde områdene rundt Nordsjøen og Østersjøen, men bestod også av andre tidligere folk som først viste seg i Sydeuropa og Asia. Den var representant for arisk språk og kultur.²⁶²

Den mørke medeteriane eller den iberiske underart levde ved kysten av Middelhavet og langs Atlanterhavskysten, også inn i Sydasia. Den var langskallet, men hodets omfang var mindre enn den nordiske. Hår og øyefarge var mørkt eller sort og huden mer eller mindre ”sortsmusket”. Skikkelsen er betydelig mindre enn den nordiske, muskler og benbygging svak. Alpine underart i Mellom- og Øst-Europa var rundskallet av middels høyde. Skjelettet og musklene var sterkt bygget. Hår og øyne var stort sett mørke.²⁶³

Både den medetteriane og den alpine rase var underlegen den nordiske. De hadde svakere arvemessige anlegg. Rasene truet allikevel eksistensen til den nordiske av visse årsaker. Årsakene kom av rasenes innbyrdes kamp til å overleve og deres evne til å tilpasse seg de sosiale omgivelsene i samfunnet.²⁶⁴

For det første hadde innvandringen nådd en så stor grad at fremmede raser var flere enn den nordiske. Innvanderne kunne dermed påvirke samfunnet med sine trosholdninger og verdier. Dette gjaldt ikke minst de demokratiske formene. Økende demokratisering av samfunnet etter påtrykk fra innvandrerbefolkningen hadde gjort landet svakt i politisk styre. Problemet lå i at demokratiet ga allminnelig stemmerett.²⁶⁵ Det var dermed en større gruppe mennesker med lav intelligens og moralsk kraft som kunne bestemme hvem som satt i de offentlige embetene. Mennesker av den alpine eller medetteriane rase valgte heller sine egne eller dårlige ledere framfor begavede og dyktige amerikanere. Grant konkluderte med at demokratiet var en regjeringsform som valgte gjennomsnittsmenn og ikke de best kvalifiserte.

Innvanderne hadde for det andre lyktes i innfiltrere kirken.²⁶⁶ Kirken støttet demokratiet og likeverd mellom mennesker. Den skulle kjempe for mennekeligheten ved å påberobe seg tittel som forsvarer av de svakere, men sannheten var at den opptrådte som beskytter av ”en defekt slekt”. Altruisme som var vanlig i religionen var ondartet. Grant var skeptisk til katolske verdier og ville vekk med kirken.

²⁶¹ Ibid.; 139

²⁶² Ibid.; 13

²⁶³ Ibid.; 14-15

²⁶⁴ Ibid.; 31

²⁶⁵ Ibid.; 2-3

²⁶⁶ Ibid.; 33-34

En årsak for at innvanderne hadde blitt større i antall var at de var mer fruktbare enn den nordiske rase. Innvandrerene hadde sterke seksuelle lyster og var meget fruktbare. Enda verre så favoriserte seleksjonen de lavere rasene. Ved raseblanding ville det nordiske ikke kunne overleve siden arvestoffet til de lavere rasene var dominant. Samtidig med sterke selektive egenskaper så gikk fødselsraten til hos den nordiske rate ned.²⁶⁷ Den nordiske rasen reproduserte seg ikke i like stor grad som tidligere.

En tredje årsak var at den nordiske rasen hadde bidratt mer i krig rundt om i verden.²⁶⁸ Den hadde gjort sitt ved verdenskrigen og hadde ellers kjempet en intens borgerkrig og en krig mot meksikanerne i sør. Nordisk innslag i det amerikanske samfunnet hadde blitt tynnet ut også ved at den tok på seg hardere og tyngre arbeid, mens de andre var ”arbeidsskye” og hadde tendens til å drive kriminell virksomhet.

Til slutt snakket Grant om klimaet. Han mente at kulde passet den nordiske rasen bedre. Den nordiske rasen hadde antegeligvis utviklet seg for lenge siden i et kaldt klima. Kulden skal ha gjort rasen hard og sterk gjennom vanskelige vintre. Vinteren krevde metoder for å overleve, helst en god industri. Svake raser kunne ikke ha overlevd slike forhold og Grant ressonerte seg frem til at den nordiske rasen kunne. Rasen hadde sannsynligvis sin opprinnelse øst i Tyskland, Polen og Russland før den immigrerte til Skandinavia.²⁶⁹

Den tempererte klimaet i USA passet den nordiske rase mindre enn den alpine og mediterrane. Dette så man blant annet ved at den nordiske var svært utbredt i de nordligste delene av landet, mens nordisk blod var svakere i sør. Under varmetilstander var rasen dessuten lettere utsatt for sykdommer som tyfus, tyfoidfeber og kopper, og for alkoholisme.²⁷⁰

Innvanderne, de fremmede rasene, ville til syvende og sist føre til den nordiske rasens undergang dersom man ikke iverksatte tiltak. Den store bølgen av innvandring måtte stoppes og fremmede raser skulle miste sin rett til å ha offentlige stillinger.

I *Russland og Vi* brukte Quisling den samme inndelingen av raser som Grant. Dette trenger ikke å bety at Grant og Quisling mente det samme. Quisling kan ha heller hentet ideen om menneskeraser fra for eksempel Günther. Men dette viser i hvert fall at Quislings oppfatninger om rasen lignet det andre raseforskere mente. Grant behandlet flere av de samme temaene som Quisling. Begge snakket om rasens åndelige og fysiske sider. Hos begge finner vi at områder som arvelighet, miljøpåvirkning og rasehygiene blir behandlet.

²⁶⁷ Ibid.; 31-33

²⁶⁸ Ibid.; 35-37

²⁶⁹ Ibid.; 157

²⁷⁰ Ibid.; 37-38

Hans F. K. Günther

Hans Friedrich Karl Günther ble født i 1891. Han studerte antropologi i Wien og Dresden og jobbet i en liten periode som lærer. Han giftet seg etter hvert med Magda Blom som var norsk og de oppholdt seg rundt om i Skandinavia. I 1930 ble Günther oppnevnt til professor i rasekunnskap ved universitet i Jena. Han ble medlem av NSDAP i 1932. Senere ledet han Instituttet for rasekunnskap, folkets biologi og innhemsk sosiologi i Berlin og var professor ved universitet i Freiburg i 1939. Günther var en produktiv forfatter og skrev en rekke bøker. Disse handlet om det germanske folk, den nordiske rase, om jøder, rasehygiene og lignende emner. Den mest kjente var kanskje *Rassenkunde des deutschen Volkes* (det tyske folkets rasekunnskap) som utkom i 1922 og ble nærmest ansett som en bibel på rasespørsmålet for nasjonalsosialistene.²⁷¹

Sammen med Magda Blom flyttet Günther til Skien i 1923. Magdas yngre søster, Cecilie, var nær venninne av Quisling. Gjennom dette felles bekjentskapet ble Quisling introdusert til Günther og de utviklet et vennskap. Både Günther og Magda var betatte av Quisling. I sine memoarer skrev Günther at ”*jeg ble slått av det kraftfulle ved denne mannen*” og at ”*jeg måtte si til meg selv at han aldri ville gjort noe annet enn det som er ærefult*”.²⁷² Magda på sin side var ivrig pådriver for å få *Russland og Vi* utgitt i tysk utgave. Om Quisling var like betatt av Günther er det vanskeligere å si. Forholdet mellom ekteparret og Quisling ble i hvert fall opprettholdt utover 30-årene både gjennom brevvekslinger og ved møter. Da Quisling for eksempel ble overfalt i 1932 ble han invitert til opphold hos ekteparret i Tyskland. Günther og Magda tjente dessuten som Quislings fremste kontaktpersoner til den nasjonalsosialistiske krets i Tyskland. De hadde knyttet kontakter med ledende menn i NSDAP. I 1934 ble Quisling introdusert til Alfred Rosenberg som styrte Hitlers utenrikskontor. Andre prominente nasjonalsosialister var Adolf Darre og dikteren Thilo von Trotha. Bekjentskapet til Günther kunne slik være av stor verdi.²⁷³

Mye tyder på at Quisling kan ha lært og tatt ideer fra Günther. Lange samtaler ut på kveldene og et vennskap kan ha tjent som inspirasjon for Quisling. I følge Dahl skal Quisling ha satt seg inn i Günthers forfatterskap mot slutten av 20-tallet.²⁷⁴ Det skulle vært merkelig dersom Quisling ikke hadde lest bøkene til Günther, både på grunn av vennskapet og siden Günther solgte stort i Tyskland og ble ansett som en av de fremste antropologene på den nordiske rase. Han fikk tilnavnet ”raseguruen” og ble hyllet av Hitler og andre

²⁷¹ Leo Kramár (2000); 207-209

²⁷² Dahl (1991); 156

²⁷³ Ibid.; 361-363

²⁷⁴ Ibid.; 157

nasjonalsosialister. Quisling hadde i det minste kjennskap til Günthers teorier og tanker, og derfor er det verdt å se nærmere på dem.

”Raseguruen”

I *Rasismens ideologer* beskriver Leo Kramár Günther som en detaljfiksert raseforsker. Abolutt alle trekk ved et menneske kunne deduseres til å ha noe med rase å gjøre. Det kunne handle om noe så konkret som hvordan et menneske beveget på seg. Visse arm- og beinbevegelser kunne tolkes som tegn på underlegenhet. Det kunne handle om at noen raser likte visse farger. For eksempel kunne en rase like rosa farge, en annen grønt og en tredje blått. Det hadde noe med lukt å gjøre, med sittestillinger, tjukkelse i hud og forskjellige slimhinner. Selv noe så spesifikt som ulik sammensetning i morsmelken kunne forstås som rasemessig trekk. Slike personlige inntrykk og observasjoner plasserte han inn i et slags ”karikaturgalleri” som Kramar kaller det og hevdet det var vitenskapelig arbeid.

Alle mennesker tilhørte den samme arten, men arten kunne deles inn i ulike underkategorier kalt for rase. En rase var ”*en gruppe mennesker som skiller seg fra andre grupper genom gjennom en spesifikk forening av fysiske og psykiske egenskaper som produserer individer med gruppens kjennetegn.*” For Günther var rasen en ”arvelige konstant” menneskegruppe.²⁷⁵ Det var en gruppe mennesker som konstant gjennom historien hadde videreført sine egenskaper gjennom slektsledd. Videreføringen av både de fysiske trekkene og de psykiske hadde artet seg uforandelig gjennom tid. Det fantes derfor en korrelasjon mellom det fysiske og psykiske .

Rasene slik de eksisterte i dag hadde hatt den samme oppbygningen siden de oppstod i den yngre steinalderen. Alle dagens raser var forskjellige blandingsraser, men Günther så oppkomsten av nye raser som usannsynlig. Årsaken til dette var at resultatene av raseblanding innebærte en ustabil og dårlig krysninig av egenskaper. Når to forskjellige raser blandet seg var konsekvensene gjerne mer sykdom og psykiske lidelser. Slik ville ikke nye blandingsraser overleve over lengre tid. Han fant det svært usannsynlig at en rases kropp kunne kombineres med en annen rases sinn, eller at sinnet og kroppslige kvaliteter kunne sammensmeltes på en god måte.²⁷⁶

Når det kommer til spørsmålet om miljøpåvirkning kunne miljøet ha en viss innflytelse over utviklingen av rasene. Dette gjaldt spesielt på det fysiske området ved at kroppen kunne få for lite næring. På det psykiske området var arveligheten helt

²⁷⁵ Kramár (2000); 210-211

²⁷⁶ Ibid.; 221-222

dominerende.²⁷⁷ Men alt i alt måtte miljøet ansees som av underordnet betydning og Günther stilte seg skeptisk til de miljøteoriene som eksisterte.

I Europa kunne man finne seks forskjellige raser. Man hadde den nordiske, den dinariske, den østiske (den alpine), den vestiske (middelhavsrassen), den østbaltiske og den filiske (etter Westfalen). Innen denne kategoriseringen gikk det et skarpt skille mellom den nordiske rasen som den aller beste og alle de andre rasene som dårligere eller mindre verdifulle. Den nordiske rasen befant seg i Nord-Europa og USA. I sin aller reneste og fineste form fant man den i de Skandinaviske landene. Rasen var lys i huden, øyne og hårfarge. Fysisk var den velproposjonert. Den var høy og slank, og hadde et kroppslig anlegg til å drive hardt arbeid.²⁷⁸

Karakteristisk for den nordiske rasen var også at den var langskallet og hadde høyere intelligens enn noen andre raser. Günther priste den nordiske rasen som fornuftig, smart, kreativ, vakker, skarpsinnet og viljesterk. Den var dessuten reflektert, renlig, ærefull, moralsk og hadde et sunt omdømme. Alle disse trekkene gjorde at rasen egnet seg til det meste. Et menneske av nordisk rase kunne gjøre hva det ville. Både vitenskapen, forretningslivet, militæret og staten passet det nordiske mennesket utmerket. Det fremste kjennetegnet på nordisk rase var evne til å lede og skape sivilisasjon.²⁷⁹

Men det fantes også mer negative trekk ved rasen. Siden den var stolt og hadde en overdreven selvfølelse kunne den være hard og mistenksom mot andre. Den nordiske rasen var dristig og vågende, og den hadde en brist på menneskelig varme. Dessverre hadde den nordiske rasen også lavere seksualdrift enn mørkere raser siden den nordiske drev med kjærlighet, mens sex var langt mer kunstig og overflatisk hos andre.²⁸⁰ Allikevel var denne rasen perfekt på sitt vis og representerte den ypperste frambringelsen av mennesket.

Alle de andre rasene kan oppsummeres som svakere, mer primitive og styggere enn den nordiske. Beskrivelsene til Günther kan bli svært detaljerte som Kramár påpeker. Det er ikke rom til å gå igjennom alle skildringene og forskjellene mellom rasene, men det passer seg med et kortere riss av ulikhetene. På det psykiske planet var de andre rasene stort sett dummere, manglet kreativitet, fantasi og siviliserende evner. Middelhavsrassen skilte seg imidlertid litt ut. Den var lettsinnlig, glad og selskapelig. Den hadde bidratt vesentlig til kunst og filosofi gjennom tenkere Dostojevskij, Ibsen, Homeros og Brandes. Den dinariske rasen

²⁷⁷ Ibid.; 219-220

²⁷⁸ Ibid.; 215-218

²⁷⁹ Ibid.

²⁸⁰ Ibid.

var på sin side god til å drive forretning og flink til å krige, men ellers hjemmekjær og led av hjemmelengsel.²⁸¹

De andre rasene hadde også et svakere fysisk anlegg enn den nordiske, noe som blant annet kom til uttrykk i at de var høyere sykdomsutsatt enn den friskere nordiske. Den dinariske rasen var lengre enn den nordisk, men hadde kortere hals og armer og var ellers lite harmonisk i utseende. Hettistisk nese (jødenese), smal tommel og kraftig hårvekst var fremtredende trekk. Mannen hadde gjerne dyp stemme. Den vestiske rasen var kortskallet og veldig stygg med kvinner som var mindre kvinnelige enn de nordiske damene. Rasen var kortvokst, hadde korte ben, stygg hake og harde ansiktsuttrykk. Den var slank, men ikke like slank som den nordiske. Den østiske rasen (den alpine) og den østbaltiske (middelhavsrasen) var kort, rund, hadde kort hals og korte tjukke bein, men lange armer. Både hendene, føttene og hælene var tjukke. Østbaltisk skilte seg ut fra østisk med blå øyne og blondt hår, men det blonde og blåe var mindre vakkert enn hos den nordiske.²⁸²

Slike beskrivelser mente Günther å kunne bevise vitenskapelig gjennom forskning. Han utarbeidet indekser for sånt som øyevipper, øyne, kinn, hud, armer, bein, hår og mange andre ting. Men Günther fastslo også at et vitenskapelig arbeid ikke var nok for å kartlegge rasene. Som raseforsker hadde han innsett at de psykiske egenskapene ikke kunne fullt ut bevises vitenskapelig, men det var noe et menneske fikk bekreftet gjennom sine fordommer av andre.²⁸³ Det var noe alle forstod var intuitivt. Günther ville spre sin kunnskap til verden og vekke det tyske folk til rasebevissthet. Det tyske folk som var av nordisk rase hadde ikke innvandret fra Sentral-Asia. For Günther var indogermansk et oppbrukt begrep og han motsatte seg den lingvistiske rasismen. En germansk rase var heller ikke en nøyaktig term, siden den germanske rasen knyttet seg til andre folkegrupper som romere, grekere og persere. Derfor brukte han ”den nordiske rase”. Günther så at verden hadde kommet inn i en periode hvor kultur holdt på å oppløse seg. Han var allikevel optimistisk til fremtidsutviklingen. I følge Günther kom rasisme til å bli den ledende ideologi i fremtiden.²⁸⁴

Quisling nærmet seg Günther i sine tanker. Likheterne finner vi i oppfatninger om rasen med sine psykiske og fysiske egenskaper som gikk i arv, ideen om rasesjelen som uforandelig gjennom tid og miljøet av underordnet betydning. Av de ulike rasene hos Günther går middelhavsrasen, den dinariske rasen og den alpine rasen igjen hos Quisling. Og til slutt var det sannsynlig at Quisling mente at den nordiske rasen ikke stammet fra Sentral-Asia og

²⁸¹ Ibid.; 219-220

²⁸² Ibid.

²⁸³ Ibid.: 215

²⁸⁴ Ibid.; 208-210

at indogermansk ikke egnet seg til å beskrive rasen. I motsetning til Quisling og Günther var det andre i samtiden som brukte ”germanere” eller ”arier” og snakket om at disse hadde innvandret fra India.

Arthur de Gobineau

Joseph Arthur de Gobineau (1816-1882) var fransk aristokrat, forfatter og diplomat. Han utarbeidet en egen historiefilosofi som lignet Quislings forståelse av historien. Gobineau var overbevist om at samfunnet hadde utviklet seg i feil retning.²⁸⁵ Han hadde en svært pessimistisk anskuelse i samfunnsutviklingen og hevdet at dersom utviklingen ikke snudde ville verden ende i ødeleggelse av menneskelig sivilisasjon. Dette var ikke en unik tankemåte i samtiden, men Gobineau var original for sin tid ved at han forklarte utviklingen på bakgrunn av rasemessige prinsipper.

Samtiden hadde kommet inn i en forfallsperiode siden høyere raser hadde degenerert. At de hadde degenerert betydde at de hadde mistet grunnleggende evner og dermed sank i verdi. For Gobineau hadde rasene fra naturens side blitt gitt ulike egenskaper. I dette lotteriet hadde noen raser stukket av med nødvendige evner til å regjere og organisere samfunnet, mens andre ble tapere i denne tildelingen.²⁸⁶ Så lenge de høyere rasene regjerte skulle det i grunnen ikke ha vært noe problem for sivilisasjonen å blomstre, men dersom høyere raser blandet seg med lavere ville de høyeres kvaliteter utvannes.

Konsekvensene av blanding mellom høyere og lavere var at de høyere ikke fikk passert sine evner videre.²⁸⁷ Ved kontinuerlig blandning ville ”blodet” miste sin vitalitet og naturlige kraft. Egenskapene som trengtes til å holde samfunnet oppe ville bli svakere og svakere. På deterministisk vis fastslo derfor Gobineau at dersom raseblanding fortsatte skulle det ikke være noen dyktige ledere igjen. Sluttresultatet var at menneskeheten ville gå til grunne.

Alt dette kunne bevises gjennom en rask titt på menneskenes historie. Menneskeheten kunne kategoriseres i tre hovedgrupper. Fra Kaukasus kom de hvite, fra Altai de gule og fra Atlas de svarte. Disse rasene var fra sin fødsel av ulikt begavede. Negeren var den mest primitive, dyriske og uinntelligente. Over han stod de gule, mens på toppen raget den hvite rase som langt mer intelligent enn alle andre.²⁸⁸

²⁸⁵ Skorgan (2002); 125

²⁸⁶ Kramár.; 50-52

²⁸⁷ Ibid.; 48-50

²⁸⁸ Ibid.; 53-55;

Gjennom historien hadde det oppstått ti store sivilisasjoner og alle disse var hvite frambringelser. Det var arierne, de vakreste og mest intelligente av de hvite folkeslagene, som hadde ført den mest omfattende virksomheten. Det første hvite riket oppstod på de sentralasiatiske slettene, det var India som var ariernes urhjem. Fra India vandret arierne ut og stiftet kolonier i Egypt, Assyria og Kina. Andre hvite riker var den greske, den førromerske og den romersk-tyske. Utvandring til Amerika resulterte i den alleghanske, precolumbianske og peruvianske sivilisasjon.²⁸⁹

Sivilisasjonene vitnet til de hvites storhet. Man fant ikke noe tilsvarende hos de svarte eller de gule. I disse ti store rikene hadde den hvite befolkningen utgjort det øvrige samfunnslaget. Gobineau trakk et sosialt skille mellom en adelig eller aristokratisk overklasse av hvite, og en underordnet gruppe av gule og svarte borgere.²⁹⁰ De hvite regjerte eller hersket over resten av befolkningen og holdt samfunnet oppe i kraft av sitt biologiske anlegg.

Når disse samfunnene gikk til grunne var forklaringen at evnen til å regjere hadde blitt dårligere. Hvite adelige som i utgangspunktet var gode ledere hadde forspilt det de hadde blitt gitt fra naturen. Lederskapet til de hvite hadde blitt svekket siden de hadde forplantet seg med lavere raser. Seksuell omgang på tvers av rasene var årsaken til at den hvite herskerrasen degenererte og at rikene forfalt. Sex var problematisk av flere grunner. Underlegne raser var større i antall, hadde sterker drifter og var mer fruktbare enn overklassen.²⁹¹

For Gobineau var altså rasene svært ulike i kapasitet og potensiale til å ivareta et samfunn. Undergangstendensene som preget de tidligere hvite sivilisasjonene truet nå den europeiske samtidskulturen.²⁹² Mye av grunnen til at Gobineau tenkte slik var tilhørigheten han selv hadde til den franske adelen. Omveltningene fra royalisme og monarki, og til liberalisme og mer demokrati desillusjonerte Gobineau. Han var forbitret over at aristokratiet mistet makt.²⁹³

Det var gjennom dette anstrengte forholdet til det moderne samfunnet at Gobineau skisserte sin raseteori. Degenerasjon av høyere kunne forhindres ved eugeniske tiltak, men Gobineau hevdet at det nå var blitt for sent. Blodet i den hvite rasen hadde blitt så svekket gjennom tidene at innslaget av de gode kvalitetene var nærmest forsvunnet. Sivilisasjon kunne aldri bli like bra som før. Det som kom nå var en tilstand av middelmådighet. Alle verdens

²⁸⁹ Ibid.; 53

²⁹⁰ Ibid.; 56-60

²⁹¹ Skorgen (2002); 132

²⁹² Ibid.; 133

²⁹³ Ibid.; 125-126

mennesker ville i framtiden sammensmelte på grunn av raseblanding. Tilstanden ville opprettholdes for en liten stund før verden skulle gå under.²⁹⁴

Gobineau var ingen populær mann mens han levde, men han ble gjenoppdaget på 1880-tallet i Tyskland. Her ble han lest i anti-semittiske og nasjonalistiske kretser, og han ble godt kjent innen raseforskningen.²⁹⁵ Houston Stewart Chamberlain, som var en av Hitlers fremste antropologer, overtok teorien om at sivilisasjoner stod og falt med raseblanding.²⁹⁶ Men for Chamberlain var det jødene som hadde hovedansvaret for samfunnsnedbrytende tendenser. Jødisk innslag i rasen var årsaken til all forfall og verdensutviklingen pekte mot ett endelig oppgjør mellom germanere og jøder. Utfallet av dette storoppgjøret kom til å avgjøre verdens skjebne. Nasjonalsosialister som Chamberlain og raseforskningens voksende prestisje bidro i vesentlig grad til å popularisere Gobineau.

Hos Quisling ser man tydelig innflytelse fra Gobineau. Han beskrev Romerrikets historie, den franske revolusjon og bolsjevikrevolusjonen i tråd med Gobineaus idé om at lavere raser reiste seg for å styrte de høyere. Forfallet i Romerriket, Frankrike og Russland skyldtes en degenerert overklasse og et svakere innslag av nordisk blod. Quisling skrev at blodsblending utryddet høyere materiell. Han jobbet med de samme aristokratiske idealene som det Gobineau gjorde. I motsetning til Gobineau snakket Quisling om nordisk rase og ikke om ariere eller germanere, og den nordiske rasen kom fra Nord-Europa og ikke Sentral-Asia. Her driver Quisling mer mot Günther enn Gobineau. Quisling er også langt mindre pessimistisk i sine holdninger. Verden står ovenfor trusselen av raseblanding, men utviklingen vil ikke ende med katastrofe for menneskeheten. Utviklingen renner ut i realiseringen av Guds rike.

Når det gjelder videreutviklingen av Gobineaus teorier særlig slik vi finner dem innen nasjonalsosialismen med Chamberlain, så er Quisling antisemittismen fjern. Han snakket riktignok om jødenes rolle i den russiske borgerkrigen. Jødene hadde bidratt vesentlig med å spre bolsjevismen og marxismen som var jødiske oppfinnelser. De hadde en sentral rolle i revolusjonsarbeidet og inntok sentrale roller i staten som advokater, kjøpemenn og leger. Disse beskrivelsene av jødenes rolle i revolusjonen kan ikke forstås som uttrykk for jødehat. Jødene var et mindreverdig folkeslag med feilaktige og ondsinnede åndsverdier, men Quisling sier ingen ting om at de bør forfølges eller utryddes. Han forteller at jødene har lidd under revolusjonen og vært utsatt for voldsomme forfølgelser og ødeleggelser historisk sett. ”*Bare i*

²⁹⁴ Kramár.; 62

²⁹⁵ Skorgen (2002); 33

²⁹⁶ Ibid.; 155-157

*Ukraina er på den måte under revolusjonen blitt drept flere hundre tusen jøder, mange hundre tusen jødiske hjem blitt fullstendig plyndret, kvinnene voldtatt og en 300 000 jødiske barn blitt hjemløse”.*²⁹⁷ Det har vært et århundre år gammelt rasehat mot jødene i Russland. Quisling fremstår nesten mer som en jødisk sympatisør enn en antisemitt. Jødedommen er allikevel noe ondt og stygt konkluderer han, og det er ikke sunt at jødenes ideer får spredt seg. Hos Quisling er det ikke duket for noe verdensoppgjør med jødene. Det hele redusere seg heller til et stort oppgjør mellom folkeslagene som forfekter bolsjevismen, og den nordiske rase og nordisk innstillede folk i sitt eget forbund.

²⁹⁷ Quisling, Vidkun (1996); 40-42

Kapittel 3. Avslutning

Sammendrag

Formålet med denne oppgaven er å drøfte Quislings raseteorier og vise hvordan disse kan settes inn i en større kontekst. Jeg håper at jeg nå har vist at Quisling hadde sterke tanker om raser og at ideene var tett forbundet med tanker som var vanlige innen raseforskningen, NS, og ellers i samtiden. I dette siste kapittelet skal jeg oppsummere litt hva jeg har funnet ut og trekke noen konklusjoner.

Quisling trodde at menneskeraser fantes. En slik rase var en gruppe mennesker med like arvemessige trekk. Trekkene kunne være fysiske. Fysiske trekk hadde noe med utseende å gjøre og oppbygging av menneskekroppen som skalleform. Trekkene kunne også være åndelige. Åndelige eller psykiske trekk hadde noe med holdninger, oppfatninger og verdier å gjøre. For Quisling var de åndelige evnene viktigere enn de fysiske. På bakgrunn av disse to prinsippene kunne man dele menneskeheten i ulike raser.

Rasen var en størrelse som ikke bare fantes her og nå. Den var et fellesskap som følte og erfarte sammen ikke bare i nåtiden, men også fortiden. Rasene hadde dessuten en felles skjebne. De egenskapene en rase hadde var stabile gjennom historien. Miljøpåvirkning spilte en underordnet rolle, mens arvelighet ble tillagt stor vekt.

Rasene kunne verdirangeres fra høyerestående til laverestående. Quisling skilte hvertfall mellom fire ulike kategorier: den nordiske rasen, den dinariske rasen, middelhavsrasen og den alpine rasen. Den nordiske rasen var en herskerrase og hadde som mål å lede og styre over verden. Den stammet antageligvis fra Nord-Europa og hadde sitt sterkeste uttrykk blant annet i Skandinavia. Alle de andre rasene var mindre verdifulle enn denne. Middelhavsrasen fantes i Sør-Europa og hadde kultiverende og siviliserende evner. Den alpine rasen fantes særlig i Øst-Europa. Denne rasen representerte en trussel mot det nordiske element i verden. Den dinariske rasen sa Quisling ikke noe om.

Rasenes verdi ble delvis bestemt av en tilknytning til Gud. De rasene som var nærmest Gud og jobbet med han hadde større verdi enn de rasene som var lengre ifra Gud og jobbet imot han. Denne guden var en kristen Gud. Variasjoner fantes også innad rasen. Et individ kunne være bedre og mer verdifullt enn et annet selv om de begge tilhørte den samme rasen.

Ut ifra rasenes anlegg hadde ulike typer samfunn blitt etablert. Det sivilisatoriske arbeidet hadde gjennom historien først og fremst blitt dørt av den nordiske rasen. Den nordiske rasen hadde gjennom historien etablert mektige sivilisasjoner. Når disse sivilisasjonene hadde brutt sammen skyldtes dette at den nordiske rasen blandet seg med

andre mindreverdige raser. Raseegenskaper som den nordiske rasen trengte for å regjere ble utvannet og mindre verdifulle. Derfor brøt sivilisasjonene sammen. En slik utvikling preget nå samtiden. Verdensutviklingen var kjennetegnet av en tvekamp mellom de høyere og lavere rasene. For at det norske samfunnet skulle bevares trengtes de ulike rasehygieniske tiltakene.

Samfunnet måtte tilrettelegges på en måte slik at den nordiske rasen fikk utfolde seg. Den måtte organiseres slik at den nordiske rasen hadde det best. Et slikt samfunn ville føre til høyere sivilisasjon. Dersom den nordiske rasens egenskaper ble undertrykt ville sivilisasjon forfalle. Derfor var det viktig med ulike rasehygieniske tiltak som reformer i skolesystemet og lover som skulle regulere seksuell utvelgelse av partner.

Den nordiske rasen stammet fra Nord-Europa og var en overlegen. Utviklingen pekte mot et forbund mellom stater som hadde nordiske raseelementer. Målet med forbundet var å organisere seg utover nasjonalstaten slik at mennesker med det nordiske raseelement kunne stå sammen. Man skulle jobbe for å bevare eller verne om den nordiske rasen.

Disse tankene om raser hentet Quisling fra raseforskningen. Quisling påpekte at rase- og arvelighetsforskningen måtte ha en sentral rolle i samfunnet. Målet hans var å spre kunnskap om raser. Quisling var kjent med mange av de sentrale debattene innen raseforskningen. Han drøftet de samme problemstillingene som vi finner hos forskere som Madison Grant, Hans F.K. Günther og andre. Områdene disse og andre forskerne behandlet i likhet med Quisling var rasenes fysiske og åndelige evner, miljøets påvirkning på rasen, rasehygiene og blant annet arvelighet. Som andre raseforskere var Quisling interessert i å kartlegge hvilke raser som fantes, hvorfor det var slik og hva konsekvensene av var av dette.

Quisling kan derfor settes i en større kontekst. Og han kan sammenlignes ikke bare med hva raseforskerne mente, men også med hva andre i samtiden mente. Vi så at man i samtiden var opptatt med å bevare befolkningsmateriale etter krigen og at det ikke bare var forskerne, men også politikere og andre som var opptatte med raser. Stortinget vedtok en lov om tvangssterilisering og norske politikere og akademikere brukte spørsmålet om rase for å argumentere mot innvandring. Rasespørsmålet ble også brukt til å diskutere samenes politiske rettigheter.

Vi har også sett at NS' ideologi ikke bestod av en ideologisk linje, men heller av flere ideologiske synspunkter. Ulike aktører i partiet mente forskjellig og Quisling kan plasseres i sammenheng med disse holdningene. Quisling hadde på samme måte som Sverre Riisnæs og andre nasjonalsosialister ideer om raser, selv om Quisling også mente at nasjonen var viktig. Han syslet i tillegg med tanker om en europeisk front mot Russland som man kan trekke paralleller til Europatanken som ble beskrevet i det første kapittelet. Som andre NS

medlemmer fokuserte Quisling på hva rasen hadde å si for samfunnet og organiseringen av staten.

Konklusjon

Det er ikke mulig å fastslå alle aspekter ved Quislings raseteorier. Årsaken til dette er tredelt. For det første er Quisling veldig sparsom i noen av beskrivelsene sine. Han går veldig lite i detalj på flere områder. Et eksempel på dette er at han snakker om fire ulike raser. Når han diskuterer rasene behandler han ikke deres utseende. Allikevel er det mulig å fastslå hvordan rasene kan ha sett ut. At den nordiske rasen hadde lys hud, lyse øyne og lyst hår var en nokså vanlig tanke i samtiden. Det er høyst sannsynlig at Quisling oppfattet rasenes utseende i tråd med det som var vanlig blant forskerne.

Men det at han snakket om fire ulike raser betyr ikke nødvendigvis at han ikke mente det var flere. På spørsmålet om hvilke raser Quisling mente eksisterte kan jeg bare si at han hvertfall hadde ideer om fire forskjellige. Som vi har sett så var det ingen enighet blant raseforskere om hvilke raser som fantes. Hos Grant fant vi igjen de tre rasene som Quisling nevnte i *Russland og Vi*. Günther behandlet alle de fire rasene, men gikk utover disse og snakket om seks raser totalt.

Når Quisling behandlet de forskjellige rasene konsentrerte han seg først og fremst om den nordiske rasen. Det er om den nordiske rasen vi lærer mest og ikke om andre raser. Om middelhavsrassen lærer vi at den var kulturelt begavet, men samtidig dårligere enn den nordiske. Dette er en av de få opplysningene jeg har fått om denne rasen og på bakgrunn av denne setningen er det vanskelig å si mye om hva Quisling mente. Men jeg kan selvfølgelig si noe om hva raseforskere mente om middelhavsrassen. I motsetning til dette beretter Quisling mye om det nordiske raseelement i verden. Kildematerialet bærer preg av at han understreker gang på gang den nordiske rasens oppgave og virke i verden.

Det er også vanskelig å drøfte hvor Quisling kan ha hentet inspirasjon til sine teorier ifra. Han verken siterer eller referer til forskere. Et problem med inspirasjonskildene er at mange raseforskere kan mene det samme. En måte å finne ut hvor inspirasjonen til Quisling kan ha kommet fra er å studere språk og uttrykk man finner i diverse verker. Det kan være viktig å sammenligne det jeg har lest om Quisling med originalverker. Den kunnskapen jeg har fått om raseforskere har kommet fra samlingsverker som har behandlet mange raseforskere. Ofte er kunnskapen jeg har fått fra disse verkene vært veldig generell slik at det virker som om flere raseforskere mener mye av det samme. Jeg har dessverre ikke hatt muligheten for å fordype meg i enkeltverker til forskere. Selv om Quislings tanker og ideer derfor kan virke

tett knyttet opp mot en raseforsker kan jeg ikke helt sikkert si at han henter det fra den ene eller andre.

Ideen om fysiske og åndelige evner kan tjene som et eksempel. Ovenfor viste jeg at Günther på samme måte som Quisling hevdet at en rase hadde både fysiske og åndelige arveegenskaper. Det er også mulig at Quisling hentet denne tanken fra Günther siden de var venner og siden Günther var populær i Tyskland.

For det andre er det iblant vanskelig å fastslå hva Quisling mener fordi argumentene hans bærer preg av å være motsetninger. På den ene siden sier Quisling at verden unngåelig leder mot realiseringen av Guds rike. På den andre siden er det en stor fare for at den nordiske rasen og sivilisasjonen med den skal forfalle. Her oppstår det et dilemma. Det fremstår først som om Quisling mener at verdensutviklingen er forutbestemt. Men dersom det finnes en mulighet for at verden skal gå under så spørres det om utviklingen kan være deterministisk.

Et tredje problem kan være at jeg ikke har behandlet nok kilder eller at jeg har lett på feil steder. Som nevnt i innledningen føler jeg at de relevante kildene er noe begrenset. Muligens ville jeg kunne gått mer inn i detalj dersom jeg ville hatt flere eller andre kilder. For å få større forståelse for rasebegrepet til Quisling kunne jeg ha fordypet meg i Quislings private arkiv på riksarkivet eller satt meg inn i håndskriftsamlingen på Nationalbiblioteket.

Det er imidlertid også mye jeg har fastslått med stor sikkerhet. Quisling snakket kanskje lite om hvilke raser som fantes, men han sa veldig mye om hva en rase var. Quisling viste også at han var kjent med raseforskningen og at han har sterke ideer om den. På flere ting kan jeg kanskje ikke gå så dypt og detaljert som jeg skulle ønsket, men jeg kan hvertfall si at Quisling visste om disse tingene og at han hadde meninger om dem.

Litteraturliste

Bøker og artikler:

- Brevig, Hans Olaf, Figueiredo, Ivo de, *Den norske fascismen, nasjonal samling 1933-1940*, Oslo: Pax (2002)
- Bruknapp, Dag Olav, *Ideene splitter partiet, rasespørsmålets betydning i NS's utvikling*, i Danielsen, Rolf og Larsen, Stein Uglevik, (Red.) *Fra ide til dom, noen trekk fra utviklingen av Nasjonal Samling*, Bergen: Universitetsforlaget (1976)
- Court, Marian Van, *The case for Eugenics*, i journalen *The Occidental Quarterly*; vinterutgave. Internett: <http://www.eugenics.net/papers/caseforeugenics.html> 25.03.2012 (2004)
- Dahl, Hans Fredrik, *Faktoren Quisling i norsk historie* i Dahl, Hans Fredrik, *Nytt lys på okkupasjonshistorien, innlegg på HIFO-konferansen på Sjusjøen januar 1990*, Oslo: Den norske historiske forening (1991)
- Dahl, Hans Fredrik, *En fører blir til*, Bind 1, og *En fører for fall*, Bind 2, i *Vidkun Quisling*, Oslo: Aschehoug (1991 og 1992)
- Dahl, Hans Fredrik, *De store ideologienes tid*. Bind 5 i *Norsk idéhistorie*, Oslo: Aschehoug (2001)
- Emberland, Terje, *Religion og rase, nyhedenskap og nazisme i Norge 1933-1945*, Oslo: Humanist Forlag; (2003)
- Figueiredo, Ivo de, *Nasjonal Samling 1937-1940, en analyse av partiets politiske og ideologiske utvikling fra juli 1937 til april 1940*, hovedoppgave i historie, Universitet i Oslo (1994)
- Grant, Madison, *Den store rases undergang, eller den rasemessige basis for Europas historie*, Oslo: Some & CO.s Forlag (1928)
- Griffin, Roger, Feldman, Matthew, *the nature of Fascism*, Bind 1. i *Fascism, critical concepts in political science*, London: Routledge (2004)
- Griffin, Roger, Feldman, Matthew, *the social dynamics of fascism*, Bind 2. i *Fascism, critical concepts in political science*, London: Routledge (2004)
- Grimnes, Ole Kristian, *Ny okkupasjonslitteratur og nye synspunkter på okkupasjonstiden* i Dahl, Hans Fredrik, *Nytt lys på okkupasjonshistorien, innlegg på HIFO-konferansen på Sjusjøen januar 1990*, Oslo: Den norske historiske forening (1991)
- Hagtvet, Bernt, Dahl, Hans Fredrik, Hjertnes, Guri, *Den norske nasjonalsosialismen, Nasjonal samling 1933-1945 i tekst og bilder*, Oslo: Pax (2009)
- Hagtvet, Bernt, Kühl, Reinhard, *Contemporary approaches to fascism, a survey of paradigms*, i Larsen, Stein Uglevik, Hagtvedt, Bernt, Myklebust, Jan Petter, (Red.) *Who where the*

- Fascists?, social roots of european fascism*, Oslo: Universitetsforlaget (1980)
- Hartmann, Sverre, *Fører uten folk: Quisling som politisk og psykologisk problem*, Oslo: Tiden (1959)
- Hartmann, Sverre, *Fører uten folk: forsvarsminister Quisling, hans bakgrunn og vei inn i norsk politikk*, Oslo: Tiden (1970)
- Hendriksen, Hans, *Mennesker uten makt* i Danielsen, Rolf og Larsen, Stein Uglevik, (Red.) *Fra ide til dom, noen trekk fra utviklingen av Nasjonal Samling*, Bergen: Universitetsforlaget (1976)
- Høidal, Oddvar, Gran, Marianne, *Quisling, En studie i landssvik*, Oslo: Orion (2002)
- Jensen, Tom B., Dahl, Hans Fredrik, *Parti og plakater, NS 1933-1945*, Oslo: Samlaget (1988)
- Kramár, Leo, *Rasismens ideologer: från Gobineau til Hitler*, Stockholm: Norstedts Förlag (2000)
- Kyllingstad, Jon Røyne, *Kortskaller og langskaller, fysisk antropologi i Norge og striden om det nordiske herremennesket*, Oslo: Scandinavian Academic Press (2004)
- Kyllingstad, Jon Røyne, *Norwegian Physical Anthropology and the Idea of a Nordic Master Race*, i Chicago Journals Vol. 53, No. S5, April 2012, University of Chicago Press (2012). Finnes også på nett: <http://www.jstor.org/stable/10.1086/662332>, sist sjekket 03.05.12
- Larsen, Stein Uglevik, *The social foundations of Norwegian Fascism 1933-45, an analysis of membership data* i Danielsen, Rolf. (red), *Fra ide til dom: noen trekk fra utviklingen av nasjonal samling*, Bergen: Universitetsforlaget (1976)
- Larsen, Stein Uglevik, Danielsen, Rolf. (red), *Fra ide til dom: noen trekk fra utviklingen av nasjonal samling*, Bergen: Universitetsforlaget (1976)
- Larsen, Stein Uglevik, Hagtvedt, Bernt, Myklebust, Jan Petter, (Red.) *Who where the Fascists?, social roots of european fascism*, Oslo: Universitetsforlaget (1980)
- Lorentzen, Svein, *Norsk lokalforvaltning under førerprinsippet*, i Danielsen, Rolf og Larsen, Stein Uglevik, (Red.) *Fra ide til dom, noen trekk fra utviklingen av Nasjonal Samling*, Bergen: Universitetsforlaget (1976)
- Mannheim, Karl, *Ideology and Utopia, An introduction to the sociology of knowledge*, London: Routledge (1991)
- Myklebust, Jan Petter, *Regional Contrasts in the membershipbase of the Nasjonal Samling, a Study of the political ecology of Norwegian fascism 1933-1945*, i Larsen, Stein Uglevik, Hagtvedt, Bernt, Myklebust, Jan Petter, (Red.) *Who where the Fascists?, social roots of european fascism*, Oslo: Universitetsforlaget (1980)
- Nøkleby, Berit, *Josef Terboven, Gauleiter og Reichskommissar* i Dahl, Hans Fredrik, *Nytt lys*

- på okkupasjonshistorien, innlegg på HIFO-konferansen på Sjusjøen januar 1990*, Oslo: Den norske historiske forening (1991)
- Sørensen, Øystein *Hitler eller quisling, ideologiske brytninger i Nasjonal Samling 1940-1945*, Oslo: Cappelen (1989)
- Sørensen, Øystein, *Solkors og solidaritet, høyreautoritær samfunnstenkning i Norge ca 1930-1945*, Oslo: Cappelen (1991)
- Sørensen, Øystein, *Fra Marx til Quisling: fem sosialisters vei til NS*, Oslo: Aventura (1983)
- Tunshelle, Torgeir, *Den mislukka samlinga* i Danielsen, Rolf og Larsen, Stein Uglevik, (Red.) *Fra ide til dom, noen trekk fra utviklingen av Nasjonal Samling*, Bergen: Universitetsforlaget (1976)
- Payne, Stanley G., *The concept of fascism*, i Larsen, Stein Uglevik, Hagtvedt, Bernt, Myklebust, Jan Petter, (Red.) *Who where the Fascists?, social roots of european fascism*, Oslo: Universitetsforlaget (1980)
- Paulsen, Helge, *Litt om forholdet mellom NS og Reichskommissariatet i Norge 1940-45* i Danielsen, Rolf og Larsen, Stein Uglevik, (Red.) *Fra ide til dom, noen trekk fra utviklingen av Nasjonal Samling*, Bergen: Universitetsforlaget (1976)
- Pryser, Tore, *Arbeiderbevegelsen og Nasjonal Samling: om venstrestrømninger i Quislings parti*, Oslo: Tiden (1991)
- Ringdal, Nils Johan, *Gal mann til rett tid, en psykoanalyse, NS-minister Sverre Riisnæs*, Oslo: Aschehoug (1989)
- Ripley, William Zebina, *The Races of Europe, a sociological study*, London: Lowell institute lectures (1899)
- Seip, Jens A., *Politisk ideologi, tre lærestykker*, Oslo: Universitetsforlaget; (1988)
- Skorgan, Torgeir, *Rasens oppfinnelse, rasetenkningens historie*, Oslo: Spartacus Forlag AS (2002)
- Weber, Max, *Makt og byråkrati*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag (2008)

Primærlitteratur

- Lunde, Gulbrand, *Skrifter, foredrag og avisartikler 1933-1940*, Bind 1 i *Kampen for Norge*, Oslo: NS propagandaavdeling (1941)
- Lunde, Gulbrand, *Foredrag og artikler 1940-1941*, Bind 3 i *Kampen for Norge*, Oslo: Stenersen Forlag (1942)
- Lunde, Gulbrand, *Foredrag og artikler 1942*, Bind 2 i *Kampen for Norge*, Oslo: Stenersen

- Forlag (1942)
- Hvad vil Nasjonal Samling?*, Oslo: NS presse- og propagandakontor (1940)
- Nordiske Folkereisning i Norge, retningslinjer og lover*, Oslo: Det Mallingske Bogtrykkeri (1931)
- Program for Nasjonal Samling*, Oslo: Nasjonal Samling (1934)
- Redegjørelse for Nordiske Folkereisning's Retningslinjer*, Oslo: Det Mallingske Bogtrykkeri (1931)
- Riisnæs, Sverre, *Nasjonalsosialistens livssyn: vårt grunnlag og vår pakt med naturlovene: foredrag av Sverre Riisnæs ved germanske SS Norges kurser på Kongsvinger vinteren 1942-1943*, Oslo: Kamban (1943)
- Studentene 1905, biografiske opplysninger samlet til 25-års-jubileet*, Oslo: Grøndahl (1930)
- Quisling, Vidkun, *Citater fra Taler og avisartikler*, Bind 1 i *Quisling har sagt*, Oslo: NS propagandaavdeling (1940)
- Quisling, Vidkun, *For Norges frihet og selvstendighet, artikler og taler 9. april 1940 - 23. juni 1941*, Bind III i *Quisling har sagt*, Oslo: NS propagandaavdeling (1941)
- Quisling, Vidkun, *Kampen mellom arier og jødemakt, Vidkun Quislings tale i Frankfurt 28.Mars om jødeproblemet*, Oslo: Nasjonal Samlings Rikstrykkeri (1941)
- Quisling, Vidkun, *Om at bebodde verdener finnes utenom jorden og betydningen derav for vår tilværelse*, Oslo: Det mallingske Bogtrykkeri (1929)
- Quisling, Vidkun, *Russland og Vi*, Oslo: Leseselskapet: (1996)
- Østbye, Halldis, Neegård (Red.), *Mot nytt land, artikler og taler av Vidkun Quisling 1941-1943*, bind IV i *Quisling har sagt*, Oslo: NS rikspapandaledelse; (1944)
- Østbye, Halldis Neegård (1941), *Vidkun Quislings kamp mot bolsjevismen*, opplysningsskrift fra 1941, NS Presse- og propagandaavdeling; (1941)

Aviser

Nationen.

Tidens tegn.

Dagbladet.

Aftenposten.

Arkiver:

PA-0749, Prytz private arkiv ved Riksarkivet i Oslo